

Kaderbrief 2024-2028

Versie: 4.0.0.0.0

Inhoudsopgave

1 Voorwoord	3
2 Financiële samenvatting	9
3 Kaders programma's	17
3.1 Bestuur en dienstverlening	18
3.2 Veiligheid	22
3.3 Economie	26
3.4 Mobiliteit	30
3.5 Omgevingskwaliteit	36
3.6 Stedelijke ontwikkeling	42
3.7 Jeugd en onderwijs	46
3.8 Cultuur, sport en recreatie	52
3.9 Maatschappelijke ondersteuning	58
3.10 Werk en inkomen	62
3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien	66
4 Uitgangspunten meerjarenbegroting	73
4.1 Algemene uitgangspunten	73
4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen	74
4.3 Ontwikkeling areaal	77
4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds	79
4.5 Ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht	81
5 Bijlagen	87
5.1 Totaaloverzicht autonoom	87
5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers	88
5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid	91
5.4 Totaaloverzicht bijsturing	93
5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal	94
5.6 Totaaloverzicht per programma	95
5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)	101

Hoofdstuk 1

1 Voorwoord

Voor u ligt de kaderbrief 2024. De laatste twee jaar heeft het college van burgemeester en wethouders in samenwerking met de raad hard gewerkt aan een duurzaam, sociaal, groen en ondernemend Leiden. Met als rode draad: werken aan een leefbare stad waar mensen zich thuis voelen en zichzelf kunnen zijn. We hebben belangrijke stappen gezet in het realiseren van onze ambities en die van de gemeenteraad. Maar er is ook nog een hoop werk te doen. In deze kaderbrief stellen we de kaders vast voor de begroting voor volgend jaar. Hierbij kiezen we voor een behoedzaam financieel beleid met een sluitende meerjarenbegroting en voldoende ruimte in de begroting om toekomstige tegenslagen op te vangen.

Ontwikkelingen

De kaderbrief is opgesteld in een periode waarin we veel zien veranderen in Leiden. Er zijn verschillende projecten opgeleverd, waardoor de stad groeit en bloeit. Deze groei zien we ook in het aantal inwoners. Er wonen al meer dan honderddertigduizend mensen in Leiden. We zijn blij met de groei van de stad, maar vinden ook het kleinschalige karakter van Leiden en de leefbaarheid in alle wijken belangrijk. In een dichtbevolkte stad als Leiden is het belangrijk de schaarse ruimte goed te verdelen. We willen dat Leiden een fijne plek is voor iedereen. Daarom werken we aan het vergroenen van de stad, het verbeteren van de bereikbaarheid en het bouwen van betaalbare en duurzame woningen. Ook helpen we mensen uit de armoede te komen en te blijven. Daarnaast willen we dat alle Leidenaars, jong en oud, dezelfde kansen krijgen.

Naast de ontwikkelingen in de stad, heeft Leiden te maken met gebeurtenissen om ons heen. Spanningen in de wereld, zoals de oorlog in Oekraïne, de terroristische aanslagen in Israël en de oorlog in Gaza, zijn ook hier voelbaar. Hoe gaan we om met deze spanningen in onze stad? En hoe bieden we ruimte voor gesprek en blijven we respectvol met elkaar omgaan, ook als we het niet met elkaar eens zijn? De kracht van Leiden is dat inwoners naar elkaar luisteren en zich verbonden voelen. Dat draagt bij aan een krachtige samenleving en een veerkrachtige democratie. Als gemeente blijven we ons daarvoor inzetten. Juist in een tijd waarin dit niet altijd vanzelfsprekend is.

Ook dichterbij huis zien we veranderingen op ons afkomen. Op het moment dat deze kaderbrief is opgesteld, is er nog geen nieuw kabinet maar wel een hoofdlijnenakkoord 2024-2028. De komende tijd zal blijken wat dit akkoord betekent voor onze gemeente.

We staan voor grote opgaven: van het oplossen van de woningnood tot het verbeteren van de bestaanszekerheid van mensen. De komende tijd blijven we werken aan het vinden van oplossingen voor deze opgaven. Dat doen we samen met onze inwoners, bedrijven en instellingen. Maar ook met onze partners in de regio. Zo werken we samen aan een sterk Leiden en een krachtige regio.

Doorbouwen aan een leefbare stad

We gaan door met het realiseren van onze ambities uit het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' 2022-2026. Dat doen we langs de volgende thema's:

- Duurzame en inclusieve stad
- Sociale en gezonde stad
- Internationale stad van kennis en historische cultuur

We lichten deze inhoudelijke thema's hieronder toe (1.1. t/m 1.3.). Ook staan we stil bij onze financiële positie (1.4.).

1.1. Duurzame en inclusieve stad

Komend jaar gaan we door op de ingeslagen weg: een leefbare en natuurrijke stad, waar je nu en in de toekomst prettig en gezond kan wonen. We bouwen verder aan onze mooie stad. We vergroenen de stad en voegen meer woningen toe. Ook breiden we onze energienetwerken uit, zodat we in 2050 energieneutraal kunnen zijn. Zo ontstaan leefbare wijken met werkruimte en voorzieningen op korte afstand van elkaar.

Integrale aanpak duurzame verstedelijking

De bovengenoemde opgaven pakken we in samenhang op. Zo maken we tijdens rioolvervangingen de buurt klimaatbestendig en versterken we de biodiversiteit. Ook reserveren we ruimte in de grond voor het toekomstig warmtenet. Bij infrastructuurprojecten (bijvoorbeeld aan wegen of bruggen) kijken we hoe we

de leefbaarheid kunnen verbeteren. Deze integrale blik passen we ook toe bij onze bouwopgave. De grotere woningbouwprojecten zijn dichtbij hoogwaardig openbaar vervoer, zoals bij de stations Leiden Centraal en Lammenschans, en langs de R-net-routes. Hiermee bieden we inwoners een alternatief voor de auto en zorgen we dat het minder druk wordt op de weg.

Om de woningnood te bestrijden, de verkeersveiligheid te vergroten en de gevolgen van de klimaatcrisis op te vangen is permanente aandacht en inzet nodig voor duurzame verstedelijking. Zeker in zo een dichtbevolkte stad als Leiden. Het college is daarom ook blij ook dit jaar weer hierin te kunnen investeren. Belangrijke besluiten bij deze kaderbrief zijn onder meer:

- We indexeren het volledige investeringsprogramma. Zo vangen we de gevolgen van de inflatiegolf 2021-2023 op en maken we de kredieten van alle projecten waardevast. Zo kunnen de projecten op het gewenste kwaliteitsniveau uitgevoerd blijven worden en versterken we de financiële robuustheid van investeringen.
- We stellen middelen beschikbaar voor de definitieve herinrichting van de Lammenschansweg. Dit doen we ten behoeve van de ontwikkelingen in de Lammenschansdriehoek, maar ook om de verkeersveiligheidsproblemen op verschillende delen van deze weg op te lossen. Bovendien maken we hiermee de aanleg van een groene spaak tussen het Singelpark en de Tweede Groene Ring mogelijk.
- Na voltooiing van De Geus is de Stationsweg aan een opknappbeurt toe. De straat kan veiliger, groener en een fraaiere entree tot onze binnenstad vormen. Daarom stellen we middelen beschikbaar voor een Groene Lopers Stationsweg/Stationsplein, die aansluit op de Groene Loper Steenstraat/Beestenmarkt.
- We investeren in het wagenpark van de gemeente, zodat deze aan alle vereisten voldoet van de Zero Emissiezone.
- We verwerken de investeringskredieten voor de warmtetransitie in de begroting.

Een aantal voorbeelden waar we daarnaast de komende tijd aan blijven werken:

- De voorbereidingen op de uitvoering van de 'Groene lopers Leiden' (RV 24.0035). Door op een aantal plekken in de stad wegen af te sluiten voor autoverkeer ontstaan veel voordelen om onze binnenstad en wijken verkeersveilig en leefbaar te houden.
- In de Lammenschansdriehoek worden binnenkort de volgende 1.000 woningen gebouwd. Ook zorgen we voor meer voorzieningen in deze buurt, zoals ruimte voor eerstelijnszorg (zoals huisartsen en apotheken) en plekken om elkaar te ontmoeten. Door de start van deze projecten krijgt de herinrichting van de Lammenschansweg ook prioriteit. Bij die herinrichting worden enkele kruispunten aangepast, worden fietsroutes verbeterd en wordt groen toegevoegd.
- Voor Knooppunt Leiden Centraal werken we aan een Nota Kansrijke Oplossingen met daarin een aantal ruimtelijke scenario's voor de verbetering van het station en de omgeving. Daarna worden die scenario's verder uitgewerkt tot één voorkeursscenario. Belangrijke stappen op Leidens grootste project.
- We helpen Oekraïense ontheemden, vluchtelingen, statushouders en andere mensen die met spoed een woning nodig hebben.
- We werken verder aan de aanleg van WarmtelinQ+, waarmee restwarmte uit de Rotterdamse haven naar onze regio wordt gebracht en als energiebron voor ons warmtenet kan gaan functioneren. Daarnaast zetten we concrete stappen richting de wijkuitvoeringsplannen en verkennen we de mogelijkheden rondom de oprichting van een publiek integraal warmtebedrijf.
- We blijven de wijken in onze stad vergroenen door een koppeling te maken met de vervanging van de riolering. De komende periode worden de resultaten hiervan zichtbaar in de Professorenwijk, Raadsherenbuurt, Hoge Mors en Meerburg. Daarnaast werken we verder aan de plannen voor de Tweede Groene Ring.

Vrijval uit reserve Afkoopsommen Erfpacht

Komend jaar is sprake van een bijzondere omstandigheid rondom de reserve 'Afkoopsommen Erfpacht'. In deze reserve zijn in het verleden de inkomsten vanuit de afkoop van erfpachtcanons gestort. Deze vallen jaarlijks, volgens een vastgesteld schema, vrij ter dekking van de kosten. Wat overblijft storten we – op basis van kaders van de raad – in de reserve grondexploitaties.

In overleg met de externe accountant is geconstateerd dat het schema waarlangs deze middelen vrijvallen wijzigt naar aanleiding van veranderde regelgeving. In de nieuwe situatie valt een deel van deze middelen in één keer vrij in plaats van geleidelijk. Hierdoor valt € 38 miljoen versneld vrij uit de reserve afkoopsommen erfpacht. Zie voor verdere technisch uitleg het hoofdstuk 'Ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht'.

Zoals uw gemeenteraad heeft besloten (raadsbesluit Nota Grondbeleid RV15.0043) blijven deze middelen in de basis beschikbaar voor uitgaven in relatie tot duurzame verstedelijking. Hierbij stelt het college van B&W voor om twee aan verstedelijkingsprojecten gerelateerde projecten uit deze middelen te dekken, namelijk Groene Loper Stationsweg (Stationsplein) en Herinrichting Lammenschansweg. Binnen vermogensbeheer grondexploitaties zijn ook nu al middelen gereserveerd voor het opvangen van onrendabele toppen van gebiedontwikkelingen. Door de complexiteit van ontwikkelen in een verdichte stad als Leiden en de

tegenvallende marktomstandigheden verwachten we ook de overige middelen uit de vrijval van de reserve afloopsommen erfpacht nodig te hebben voor de verdere verstedelijkingsopgave.

1.2. Sociale en gezonde stad

We zetten de komende jaren in op het vergroten van de gezondheid, kansgelijkheid en bestaanszekerheid van onze inwoners. We volgen hierbij de 'Visie Sociaal Domein' (RV 19.0029).

Leiden is een sociale stad. We investeren daarom ook bij deze Kaderbrief in de sociale structuren en voorzieningen. We werken de komende periode daarom aan:

- Implementeren van de landelijke Hervormingsagenda Jeugd, die in 2023 is vastgesteld.
- Een structurele extra indexering van de middelen voor onze partners in het Sociaal Domein, zoals de sociale wijkteams en Sterke Sociale Basis. Zo kunnen zij zorg en ondersteuning aan onze inwoners blijven bieden.
- Investeren in onderwijshuisvesting. In deze kaderbrief nemen we alle nieuwe investeringen mee voor zover de kapitaallasten binnen de reikwijdte van dit meerjarenbeeld vallen. Zo verbeteren we drie extra scholen en starten we met de voorbereiding van de vernieuwbouw van een vierde school.
- Dankzij de financiële situatie hebben we de ruimte om de voorgenomen verhoging van sporttarieven niet door te voeren. Zo houden we sport en bewegen laagdrempelig voor iedereen.
- Meer ruimte maken voor de (ongeorganiseerde) sport, zoals het realiseren van sportpark De Mors en het beschikbaar stellen van plankosten voor de verdere ontwikkeling van het sportpark aan de Cronesteinkade.
- Een nieuw sportaccommodatieplan (SAP) voor de periode 2025-2037. De doelstelling van het SAP is inzicht krijgen in wat nodig is om de sportinfrastructuur mee te laten groeien met de ontwikkeling van de stad.
- Een subregionale subsidieregeling Maatschappelijke zorg. Deze kan vanaf subsidiejaar 2025 gebruikt worden voor de regionale ontwikkelagenda Maatschappelijke zorg Leidse regio.
- Een toekomstbestendige begroting door rekening te houden met een oplopend gebruik van de Wmo naar aanleiding van de volumeontwikkeling.
- Verbeteren van de bestaanszekerheid van onze inwoners door hen op verschillende manieren te ondersteunen. Zo onderzoeken we op verzoek van de gemeenteraad de bijzondere bijstand voor mondzorg en brillen (M.23.0093.03), kijken we naar het meedoen aan sport en cultuur (M.23.0093.04) en rust in het huishoudboekje van gezinnen met opgroeiende kinderen (M.23.0093.11).
- Een Sleutelpas voor alle Leidenaars. Met deze pas wordt het meedoen aan onder andere sport en cultuur aantrekkelijker voor alle Leidenaars. We dekken de investering deels uit de reserve sociaal domein en deels uit de algemene middelen.

Financiën sociaal domein

De afgelopen jaren is er binnen het sociaal domein sprake geweest van oplopende tekorten. Hierdoor stond een taakstelling van € 3,4 miljoen vanaf 2027 in de begroting. Bij de Kaderbrief 2023-2027 is besloten om deze taakstelling voor € 2,3 miljoen in te vullen per 2027. Bij deze Kaderbrief 2024-2028 stellen we voor om hiervoor de volgende budgetten in te zetten: de compensatie abonnementstarief Wmo (€ 750.000), structurele niet bestede budgetten (€ 1,35 miljoen) en een aantal kostenbesparende maatregelen (€ 198.000). Zie voor meer informatie over de invulling van de taakstelling sociaal domein programma 9. Na deze bijsturing resteert van de oorspronkelijke taakstelling van € 3,4 miljoen nog een taakstelling van € 1,1 miljoen. Hiertegenover is in de begroting in de 'behoedzaamheidsruimte' een budget opgenomen van dezelfde omvang. De behoedzaamheidsruimte is een vrij besteedbaar structureel budget in de begroting dat we aanhouden om structurele tegenvallers op te kunnen vangen.

Ondertussen zijn er helaas nieuwe tekorten binnen het sociaal domein. De tekorten worden voornamelijk veroorzaakt door de specialistische jeugdhulp. Deze tegenvallers binnen de jeugdhulp zijn niet volledig autonoom. Wij zijn van mening dat middels beleidskeuzes de beschikbare middelen voor jeugdhulp meer doelmatig kunnen worden besteed, zodat jongeren beter geholpen zijn en middelen terecht komen daar waar ze ook echt nodig zijn. Regionaal is er een Taskforce opgericht die hier op stuurt en voorstellen voor uitwerkt. Ook de landelijke acties rond de Hervormingsagenda Jeugd moeten hieraan bijdragen.

Door de aanvullende tekorten loopt de taakstelling binnen het sociaal domein op met € 4,2 miljoen. Tot en met 2026 vangen we deze extra tekorten volledig op vanuit de reserve sociaal domein. Zo is er voldoende tijd om hervormingen voor te bereiden. Vanaf 2027 willen we de taakstelling van € 4,2 met maatregelen gaan invullen. Als behoedzaamheidsmaatregel verhogen we de behoedzaamheidsruimte met € 3,2 miljoen in 2027 en € 2,1 miljoen vanaf 2028. Zo bouwen we een prikkel in om daadwerkelijk hervormingen door te voeren voor een doelmatiger en rechtvaardiger beleid, waarbij we tegelijkertijd een flinke buffer aanhouden om in het hervormingstraject eventuele tegenvallers structureel op te vangen. De totale openstaande taakstelling sociaal domein is na deze kaderbrief € 5,3 miljoen vanaf 2027. Hiertegenover houden we in totaal in 2027 € 4,3 miljoen aan behoedzaamheidsruimte aan. Vanaf 2028 is de behoedzaamheidsruimte € 3,2 miljoen.

We hebben ook de afgelopen jaren al stappen gezet om dit tekort op te lossen. Binnen Holland Rijnland wordt door het programmteam een voorstel voorbereid voor het anders organiseren en sturen op de jeugdhulp (de taskforce jeugdhulp). Daarnaast zetten we lokaal in op de samenhang tussen de jeugdteams en de Sterke Sociale Basis en de verbinding met het onderwijs. Landelijk worden ook inspanningen gedaan op het gebied

van jeugd. Zo wordt gewerkt aan de uitwerking van de Hervormingsagenda Jeugd en het beperken van de reikwijdte van de jeugdhulp. We verwachten dat de inzet landelijk, regionaal en lokaal voldoende is om de tekorten binnen het sociaal domein op te vangen. Daarom nemen we in deze kaderbrief een taakstelling op en rekken we de behoedzaamheidsruimte daar deels tegenover op. Zie voor meer informatie over de tekorten in het sociaal domein de financiële samenvatting.

1.3. Internationale stad van kennis en historische cultuur

Leiden is dé stad van internationale kennis en historische cultuur. We hebben een goed vestigingsklimaat: het is aantrekkelijk voor nieuwe ondernemers, kennisinstellingen, organisaties en (internationaal) talent om naar Leiden te komen. Maar ook voor de huidige ondernemers, maatschappelijke organisaties en de Leidenaars is Leiden een fijne stad om te wonen, werken, leren en ontspannen, met een goede balans tussen leefbaarheid en levendigheid. We werken steeds meer samen met de stad aan grote opgaven. Denk bijvoorbeeld aan opgaven op het gebied gezondheid, duurzaamheid en biodiversiteit, maar ook aan maatschappelijke vraagstukken als participatie en inclusie.

Een aantal voorbeelden waar we de komende tijd aan werken:

- Een sterke lokale en regionale economie waarin voldoende ruimte is voor ondernemerschap. Dat doen we met de 'Ontwikkelagenda Ruimte voor werken' en door de samenwerking met Economie071.
- We onderzoeken het instellen van een Regionale Herontwikkelmaatschappij als instrument voor herontwikkeling op onze bedrijventerreinen. Hieraan kan ook ruimtewinst door verdichting, verduurzaming en klimaatadaptatie gekoppeld worden.
- Deelname met € 1 miljoen extra aan het investeringsfonds UNIIQ. Daarmee wordt het mogelijk voor nieuwe bedrijven om in de vroege fase van productontwikkeling een startkapitaal te krijgen. Zo versterken we het investeringsklimaat op (met name) het Leiden Bio Science Park.
- Met stadspartners zetten we ons in voor een vitale binnenstad. Dat doen we met aandacht voor vergroening (op erfgoed inclusieve wijze met de Erfgoeddeal) en in verbinding met het Leiden Bio Science Park.
- De samenwerking Leiden Kennisstad vormt de onderlegger voor vele samenwerkingsinitiatieven met de kennis- en onderwijsinstellingen in de stad. Waarbij we de komende jaren moeten kijken hoe we bestaande succesvolle initiatieven, zoals Leren met de Stad en het Leiden Education Fieldlab willen borgen.
- Extra aandacht is er ook voor uitvoering van het MBO-pijlerplan, mentaal welzijn onder jongeren en de nieuwe Leidse Educatieve Agenda. Ook is er een nieuwe ronde innovatiesubsidies toegekend, thema's liggen onder andere op het vlak van duurzaamheid en overgangen in het onderwijs.
- Een regionale toekomstverkenning voor het Leiden International Centre. Deze organisatie helpt internationale nieuwkomers en hun werkgevers in de Leidse regio. Inmiddels heeft 1 op de 7 Leidenaars een niet-Nederlandse nationaliteit. Dit is een diverse groep internationale Leidenaars, van vluchtelingen en statushouders tot kenniswerkers.
- In deze kaderbrief maken we middelen beschikbaar voor een investering in onze bibliotheek in de binnenstad. Hiermee realiseren we een moderne bibliotheek in een multifunctioneel, duurzaam en betaalbaar gebouw. De bibliotheek wordt steeds meer een plek die mensen, kennis en organisaties met elkaar verbindt rondom actuele thema's in de samenleving.
- Gezamenlijke ambities en een nieuw besturingsmodel voor de viering van Leidens Ontzet. Wij doen dit samen met horecaondernemers en de 3 October Vereeniging. Voor de lustrumviering van Leidens Ontzet maakt het college extra budget vrij.
- Ook stellen we middelen beschikbaar voor de veiligheid van theatertechniek in de Leidse Schouwburg-Stadsgehoorzaal en kunst in het Singelpark.

1.4. Financiële positie gemeente Leiden

Financiële context

De afgelopen jaren was behoedzaamheid het devies in onze begroting. Door voorzichtig om te gaan met meevallers en behoudende aannames te maken over de ontwikkelingen bij het Rijk en in de economie, hielden we ruimte om tegenvallers op te vangen en te sparen voor nieuwe opgaven. Dit betaalt zich nu uit.

De financiële context voor deze kaderbrief is gunstiger geworden. De inflatie is gedaald en er is een stop gekomen op de jarenlange rentestijgingen. Ook heeft het demissionaire kabinet in de Voorjaarsnota een aantal maatregelen doorgevoerd die voor gemeenten goed uitpakken. Zo draaide het demissionaire kabinet de opschalingskorting terug. Een andere maatregel is dat gemeenten worden gecompenseerd voor de kostenontwikkeling voor de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo).

Meevallers in de begroting

We hebben in onze begroting te maken met een aantal meevallers. Zo worden investeringen langzamer uitgevoerd dan begroot. Hierdoor houden we geld over. Ook hebben we te maken met een eenmalige vrijval binnen het vermogensbeheer grondexploitaties. Het geld dat vrijkomt gebruiken we voor het opvangen van nieuwe tegenvallers. Denk aan de hoge kosten voor de jeugdhulp. Na deze compensatie- en bijsturingsmaatregelen blijft ruimte in de begroting voor enkele belangrijke investeringswensen en beleidsambities. Een aantal grote ambities stelden we vorig jaar bewust uit, maar kunnen we nu wel financieren, zoals de aanpak van de Lammenschansweg, de verbouwing van de bibliotheek in de binnenstad

en de volledige kosten voor nog eens drie scholen uit het Integraal Huisvestingsprogramma (IHP) plus een voorbereidingsbudget voor een vierde school.

Meerjarig sluitende begroting

Behoedzaamheid is het credo. Dat heeft ons de afgelopen jaren immers veel opgeleverd. Mede door de behoedzame koers in voorbije begrotingen, staat Leiden er financieel goed voor. We zijn dan ook trots dat we een meerjarig sluitende begroting aan u kunnen presenteren. Tegelijkertijd zien we nog steeds de nodige onzekerheden om ons heen. We blijven dus nadrukkelijk sturen op een gezonde financiële positie met voldoende (ook structurele) buffers om de begroting meerjarig sluitend te houden. Dit doen we bijvoorbeeld door bij te sturen op de tekorten binnen het sociaal domein en gelijktijdig de structurele behoedzaamheidsruimte te vergroten. Zie voor een uitgebreidere analyse de financiële samenvatting.

Hoofdstuk 2

2 Financiële samenvatting

Deze kaderbrief stellen we op in een rustigere context dan eerdere kaderbrieven. De grote inflatiegolf 2021-2023 is geluwd en periode van rentestijgingen lijkt voor nu beëindigd. Het demissionair kabinet heeft in de Voorjaarsnota ruimte gemaakt om de effecten voor gemeenten van het 'ravijnjaar' in het Gemeentefonds iets te dempen. Ook heeft het kabinet ruimte gemaakt om gemeenten beter te compenseren voor de kostenontwikkeling op zorgtaken. Daarnaast zorgt een wijziging van de waarderingsgrondslag binnen de reserve afkoopsommen erfpacht voor aanvullende incidentele ruimte. Bovendien hebben we de afgelopen jaren voor een tamelijk behoedzame begrotingslijn gekozen, waarbij de opvatting over de beschikbaarstelling van nieuwe investeringskredieten is aangescherpt, er conservatief is geraamd op de ontwikkeling van Rijksmiddelen en spaarzaam is omgegaan met tussentijdse meevallers.

Dit alles maakt dat er bij deze kaderbrief ruimte ontstaat om de effecten van de inflatiegolf op meerdere budgetten en kredieten structureel op te vangen. Ook geeft dit de mogelijkheid om aanvullende tegenvallers op te vangen en in deze kaderbrief ruimte te maken voor enkele investeringsbeslissingen. Tegenvallers door gestegen kosten voor gemeentelijke watertaken en de inzameling van huishoudelijk afval vangen we op via de riool- en afvalstoffenheffing. Het uitgangspunt dat we deze kosten geheel dekken met de inkomsten blijft daarmee in stand.

Mede door de voorzichtige koers in voorbije begrotingen staat Leiden er financieel goed voor. Tegelijkertijd zien we nog steeds de nodige onzekerheden om ons heen. Grote investeringsambities gaan per definitie gepaard met onzekerheden en leiden tot een ruime financieringsbehoefte waardoor de Leidse begroting gevoelig blijft voor renteschommelingen. Daarnaast blijft de kostenontwikkeling binnen het sociaal domein een punt van aandacht en zijn voor gemeenten de precieze consequenties van het hoofdlijnenakkoord voor het nieuwe kabinet en de precieze ontwikkeling van het Gemeentefonds op lange termijn nog onzeker.

Ons college kiest ervoor om ruimte te maken voor de nodige nieuwe uitgaven uit het beleidsakkoord en het opvangen van tegenvallers. Tegelijkertijd blijven we sturen op een gezonde financiële positie. Dit doen we door bij te sturen op de tekorten binnen het sociaal domein en gelijktijdig de structurele behoedzaamheidsruimte te vergroten om het structurele risico op te kunnen vangen als deze bijsturing niet geheel lukt. Dit doen we ook door in alle jaren van het meerjarenbeeld een structureel sluitende begroting voor te leggen waarbij we in het laatste jaar ook al sparen voor de kapitaallasten van investeringen die buiten het meerjarenbeeld vallen.

In dit hoofdstuk lichten we eerst de context van deze kaderbrief toe. In paragraaf 2 verantwoorden we de financiële keuzes die we voorstellen en in paragraaf 3 laten we zien hoe de financiële positie van de gemeente er na deze keuzes naar verwachting uitziet.

1. Context en uitgangspositie

Economische context

De economische omstandigheden om ons heen hebben ook effect op deze kaderbrief. Hierbij zijn vooral de volgende ontwikkelingen van belang:

- Na enkele jaren met een (zeer) hoge inflatie en een korte periode van economische stilstand, is de economie in rustiger vaarwater gekomen. De gestegen prijzen (uit het verleden) werken wel nog door in de looneisen. Over het geheel genomen verwacht het Centraal Economisch Planbureau in zijn recent Centraal Economisch Plan 2024 dat de inflatie voor consumenten in 2024 uitkomt op 2,9% en in 2025 op 2,8%. Bij de Kaderbrief 2023-2027 is een groot aantal gemeentelijke budgetten gecompenseerd voor de hoge inflatie om deze waardevast te houden. In deze Kaderbrief 2024-2028 voeren we op meerdere budgetten alsnog een 'koopkrachtrepatrie' uit zodat de begroting voldoende waardevast blijft.
- De rente op langlopende geldleningen is voor de gemeente Leiden op dit moment 3,2%. De inflatie ontwikkelt zich inmiddels richting de 2%-doelstelling die de Europese Centrale Bank (ECB) nastreeft. Meerdere ECB-bestuurders hebben gehint op een mogelijke verlaging van de beleidsrente in juni, maar benadrukken ook dat door de nog steeds vrij hoge loonontwikkeling verdere verlaging vooralsnog onzeker is. De renteverlagingen door de ECB zullen vooral effect hebben op de tarieven voor kortlopende geldleningen. Hiermee is het niet reëel om nu al vooruit te lopen op dalende rentes op de financiering van de gemeente, die vooral bestaat uit langlopende geldleningen.

- De krapte op de arbeidsmarkt blijft groot. Niet alleen voor gemeente Leiden, maar ook voor gesubsidieerde partners, bouwers en leveranciers blijft het vinden van het juiste personeel ook de komende jaren nog een uitdaging.
- Daarnaast vormen het stikstofvraagstuk en de drukte op het elektriciteitsnet een uitdaging voor toekomstige ontwikkelactiviteiten in de stad.

Kabinetsbeleid Gemeentefonds

Het demissionair kabinet heeft in de Voorjaarsnota 2024 een akkoord met de Vereniging Nederlandse Gemeenten verwerkt over de verdere ontwikkeling van het Gemeentefonds. Onderdeel hiervan is het schrappen van de opschalingskorting. Met de VNG heeft het kabinet afgesproken dat gemeenten in 2025 eenmalig dit bedrag gekort krijgen in het Gemeentefonds. Daarnaast reserveert het kabinet vanaf 2026 een olopend bedrag op de rijksbegroting om gemeenten te compenseren voor de kostenstijging Wmo. Zie voor verdere analyse het hoofdstuk Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds.

Financiële uitgangspositie voor deze kaderbrief

Met de SWOT-analyse geven we inzicht in de belangrijkste sterke en zwakke aspecten van onze begroting en de kansen en bedreigingen in onze omgeving die van invloed zijn om op lange termijn baten en lasten in evenwicht te houden.

	Voordelig	Nadelig
Intern	<p>Sterkte</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Programmabegroting 2024-2027 geeft een structureel sluitend meerjarenbeeld; b. Behoedzame lijn ten aanzien van omvang Algemene uitkering uit het Gemeentefonds; c. Weerstandsvermogen is op orde. d. Behoudende raming cashflow investeringen. e. Structureel behoedzaamheidsbudget f. Reservering structurele begrotingsruimte voor kapitaallasten na 2027; 	<p>Zwakte</p> <ul style="list-style-type: none"> g. Groei naar een hoge schuldpositie: begroting is gevoelig voor renteontwikkeling. h. Impact loon- en prijsontwikkeling op kostenramingen voor een deel nog onzeker. i. Openstaande taakstelling(en) sociaal domein. j. Relatief hoge OZB (m.n. niet-woningen) en kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing.
Extern	<p>Kans</p> <ul style="list-style-type: none"> k. Hoofdlijnenakkoord nieuwe coalitie l. Inflatie is teruggelopen: risico verdere rentestijging is afgenomen. m. Hervormingsagenda Jeugd i.r.t. invulling taakstelling. 	<p>Bedreiging</p> <ul style="list-style-type: none"> n. Hoofdlijnenakkoord nieuwe coalitie o. Op peil blijven van woningbouw (m.n. door rente en stikstofproblematiek).

De Programmabegroting 2024-2027 was in alle jaren structureel sluitend (a.). Dat betekent dat de geraamde budgetten die jaarlijks terugkomen gedekt worden door baten die jaarlijks terugkomen. Aan de inkomstenkant zijn we in de Programmabegroting 2024 op de Algemene uitkering niet vooruitgelopen op eventuele reparaties van het ravijnjaar of opschalingskorting (b). Aan de uitgavenkant zijn sommige uitgaven behoudend of juist optimistisch geraamd:

- In de Programmabegroting 2024-2027 staat een structureel behoedzaamheidsbudget dat oploopt tot € 2,7 miljoen in 2027 (e.). Hiervan wordt € 1,1 miljoen beschouwd als tegenhanger van de openstaande taakstelling van € 1,1 miljoen binnen het sociaal domein (h.).
- De investeringsambities uit het Meerjaren Investeringsplan zijn allemaal structureel gedekt met een beperkte afslag voor planningsoptimisme (d.). In 2027 is aanvullend € 4,5 miljoen aan structurele ruimte gelabeld voor de kapitaallasten van investeringsambities die starten binnen het Meerjaren Investeringsplan 2024-2027, maar waarvan de kapitaallasten pas in latere jaren komen (f.). Bij het toevoegen van de jaarschijf 2028 aan de begroting is deze ruimte beschikbaar. Door de investeringsplanning groeit Leiden naar een relatief grote financieringsbehoefte die onze begroting op termijn relatief kwetsbaar maakt voor renteontwikkeling (g.).
- In de budgetten voor Jeugdhulp staat in de Programmabegroting 2024 een bezuiniging van € 1,6 miljoen verwerkt. Deze staat niet als 'taakstelling' ingeboekt, maar als kostendaling. Aanvullend staat een taakstelling open van € 1,1 miljoen voor het sociaal domein als geheel (i.). Bij de Kaderbrief 2023-2027 is besloten om de verder openstaande taakstelling van € 2,3 mln. bij deze kaderbrief in te vullen.
- Op diverse beleidsterreinen is in afgelopen jaren een gat ontstaan tussen de jaarlijks geïndexeerde budgetten en de hoge loon- en prijsontwikkeling. Dit is bij de vorige kaderbrief voor een groot deel gecorrigeerd, maar niet voor de begroting als geheel. Hierdoor zijn sommige beschikbare budgetten ontoereikend om het oorspronkelijk beoogde ambitieniveau te realiseren. Deze kaderbrief heeft meerdere voorstellen om dit te repareren.
- De geraamde inkomsten uit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de toekomstige groei van de stad (zie ook het hoofdstuk areaalontwikkeling). Als woningbouw achterblijft, leidt dit tot een tegenvaller in de algemene uitkering (o.). Bij de eigen inkomsten is de ruimte beperkt om structurele tegenvallers op te vangen met lastenverzwaring. Dit komt door de relatief hoge onroerendzaakbelastingen en kostendekkende afvalstoffen- en rioolheffingen.

Het hoofdlijnenakkoord van de nieuwe coalitie is nog met de nodige onzekerheden omgeven. We hopen dat er richting de begroting op onderdelen meer duidelijkheid komt over de consequenties voor gemeenten.

2. Financiële beleidskeuzes

De behoedzame lijn uit de vorige kaderbrieven en begrotingen maakt dat bij deze kaderbrief financiële ruimte ontstaat om de effecten van de loon- en prijsontwikkeling op de gemeentelijke budgetten op te vangen en te investeren in de stad. Deze kaderbrief bevat de onderstaande financiële ontwikkelingen en keuzes ten opzichte van de Programmabegroting 2024:

(in € 1.000, - = voordeel)	L/B	2024	2025	2026	2027	2028
1. Autonoom	B	-1.506	4.479	-5.589	-8.712	-13.483
2. Budgetneutraal	L	1.202	4.571	1.018	994	976
	B	-1.202	-4.571	-1.018	-994	-976
	Saldo	0	0	0	0	0
3. Mee- / tegenvaller	L	5.631	8.343	5.256	6.702	11.995
	B	-6.613	-5.534	-7.795	-3.549	-4.720
	Saldo	-982	2.809	-2.538	3.153	7.274
4. Nieuwe uitgave	L	879	3.862	2.713	4.292	4.276
	B	-125	-588	-911	-1.119	-1.436
	Saldo	754	3.274	1.802	3.173	2.840
5. Bijsturing	L	-1.407	-1.642	14.608	-799	-1.849
	B	737	862	449	-1.438	-1.438
	Saldo	-670	-780	15.058	-2.237	-3.287
Totaal		-2.404	9.782	8.733	-4.622	-6.655

- Onder de autonome ontwikkelingen staan de hogere inkomsten uit het Gemeentefonds. Dit leidt in 2024 en vanaf 2026 tot hogere baten. In 2025 is sprake van een eenmalig nadeel door de afspraken vanuit de Voorjaarsnota over de eenmalige uitname uit het Gemeentefonds. Zie ook hoofdstuk ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds.
- Op een aantal budgetten worden budgetneutrale wijzigingen doorgevoerd. Dit betreft de herschikking van beschikbaar budget of de inzet van voor een specifiek doel gelabelde middelen of inkomsten. De wijzigingen staan per programma toegelicht.
- In deze kaderbrief treden op de uitgaven per saldo tegenvallers op die oplopen van € 5,6 miljoen in 2024 tot € 12,0 miljoen in 2028. Deze hogere lasten komen voor een groot deel voor uit benodigde compensatie voor loon en prijsontwikkeling. Waar deze tegenvallers toegerekend kunnen worden aan de afvalstoffenheffing- of rioolheffing worden deze gecompenseerd door hogere baten (zie voor het verwachte effect op tarieven ook hoofdstuk loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen). De tegenvallers binnen het financiële hek rond het sociaal domein worden in de periode 2024-2026 opgevangen vanuit de reserve sociaal domein. Daarnaast zijn er enkele 'losse' meevallers op de baten zoals hogere reclame-inkomsten. De belangrijkste meevaller op de lasten komt voort uit de actualisatie van de kasstromen binnen de investeringsplanning. Dit geeft vooral in de jaren 2026-2028 een vrijval van kapitaallasten van jaarlijks ongeveer € 5 miljoen. De grootste mee- en tegenvallers voor het beeld in 2028 zijn verder de ontwikkeling van kosten van de Jeugdhulp (€ 5,4 miljoen structureel nadelig), hogere energiekosten (€ 1,8 miljoen), hogere financieringslasten (€ 1,4 miljoen) inhaalindexering van het meerjaren investeringsplan en lopende wijkvernieuwing (€ 1,5 miljoen) en de meevaller op de OZB van € 2,1 miljoen als gevolg van een groter aan te slaan areaal. Daarnaast reserveert het college in 2025 incidenteel een bedrag van € 3,2 miljoen voor toekomstige vervangingsinvesteringen in de stadsschouwburg en stadsgehoorzaal.
- In deze kaderbrief stelt het college voor om financiële ruimte te maken voor een aantal investeringsbeslissingen. Hierbij gaat het om meerdere schoolgebouwen uit het IHP, de bibliotheek aan de Nieuwstraat, de herinrichting van de Lammenschansweg en de Groene Loper stationsplein - stationsweg. Deze laatste twee investeringen worden gedeeltelijk gedekt uit de ruimte die vanuit de reserve afkoopsommen erpacht vrijvalt voor duurzame verstedelijking (zie ook de toelichting in het hoofdstuk Ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erpacht). Naast deze investeringsbeslissingen stelt het college ook voor om een bedrag olopend tot structureel € 1,3 miljoen uit te trekken voor het introduceren van de Leidse Sleutelpas. Deze kosten moeten vanaf 2029 worden gedekt met de opbrengsten van de Sleutelpas. Tot slot worden de kredieten voor de warmtetransitie in de begroting verwerkt. Op het programma is deze aanpassing budgetneutraal, maar in het financieringsresultaat heeft dit wel een effect. Door deze aanpassing staan de budgetten goed in de begroting voor eventuele besluitvorming aan het eind van 2024.
- In deze kaderbrief wordt € 2,3 miljoen van de bestaande taakstelling sociaal domein ingevuld, voornamelijk uit extra inkomsten en de inzet van onderuitputting. Na inzet van de reserve sociaal domein om de tekorten

binnen het hek op te vangen tot en met 2026, komt vanaf 2027 binnen het hek een aanvullende opgave van € 4,2 miljoen in beeld. Hierbij is de loon- en prijsontwikkeling van structureel € 1,9 miljoen opgevangen uit de algemene middelen.

Dit extra structurele tekort binnen het hek is het gevolg van kostenontwikkeling binnen de specialistische jeugdhulp. Deze tegenvaller is niet volledig autonoom. Wij zijn van mening dat door beleidskeuzes de beschikbare middelen voor jeugdhulp doelmatiger kunnen worden ingezet. Zo worden jongeren beter geholpen en komen middelen terecht daar waar ze ook echt nodig zijn. Regionaal is er een Taskforce opgericht die hierop stuurt en voorstellen voor uitwerkt. Ook de landelijke acties rond de Hervormingsagenda Jeugd moeten hieraan bijdragen. Tot en met 2026 vangen we de tegenvallers volledig op. Zo is er voldoende tijd om hervorming voor te bereiden. Vanaf 2027 willen we de nieuwe extra taakstelling van € 4,2 miljoen met maatregelen gaan invullen. Als structurele buffer verhogen we hiertegenover de behoedzaamheidsruimte met uiteindelijk € 2,1 miljoen vanaf 2028. Zo bouwen we een prikkel in om daadwerkelijk hervormingen en een doelmatiger en rechtvaardiger beleid door te voeren, waarbij we tegelijkertijd een flinke buffer aanhouden om in het hervormingstraject eventuele tegenvallers structureel op te vangen.

Het behoedzaamheidsbudget dat we los van de openstaande taakstelling sociaal domein in de begroting 2024 hadden staan (oplopend tot € 1,6 miljoen vanaf 2027) laten we in 2024-2026 geheel en vanaf 2027 voor € 774.000 vrijvallen gezien afgenomen risico's. Wel handhaven we vanaf 2027 een ruimte van € 800.000 structureel vanwege de structurele onzekerheden rondom bijvoorbeeld het komend kabinetsbeleid, renteontwikkeling, taken op het gebied van energie de stations-ontwikkeling Leiden Centraal, voortgang van de woningbouw (i.r.t. de Algemene uitkering) en andere hiervoor beschreven kwetsbaarheden. In de verschillende jaren van de meerjarenbegroting ontstaat behoorlijke incidentele ruimte. We zetten € 16,5 miljoen via de reserve afschrijven investeringen in om het structurele beeld vanaf 2026 met € 412.500 te verbeteren. Hiermee blijven alle jaarschijven van de meerjarenbegroting structureel sluitend.

Bij de voorbereiding voor deze kaderbrief heeft ons college aandacht gehad voor het effect van onze beleidskeuzes op de werkdruk in de organisatie. Dit heeft een rol gespeeld bij het al dan niet opnemen van voorstellen voor nieuwe investeringen en ambities: het college is kritisch geweest op het toevoegen van nieuwe ambities en als daar al sprake van is, is goed gekeken of het voor de organisatie uitvoerbaar is. Daarnaast zijn nieuwe investeringen veelal gekoppeld aan projecten waaraan al werd gewerkt. Ook doen we op enkele beleidsvelden voorstellen om beschikbare capaciteit te vergroten zodat deze in lijn is met opgaven.

De individuele aanmeldingen staan in de volgende hoofdstukken per programma toegelicht. Hieronder gaan we nader in op de overkoepelende financiële beleidsafwegingen bij deze kaderbrief.

Hoe gaan we om met de effecten van de inflatiegolf 2021-2023?

Hoewel de inflatie weer is afgenomen, blijkt bij deze kaderbrief dat de loon- en prijsontwikkeling uit de recente jaren meerdere budgetten onder druk zet. Na de grote koopkrachtreparatie in de Kaderbrief 2023-2027, stellen we bij deze kaderbrief meerdere correcties voor. De belangrijkste zijn:

- De energielasten zijn gedaald, maar zijn nog steeds ongeveer 50% hoger dan voor de energiecrisis. De aannames van een daling bij de begroting 2024 lijken hiermee te optimistisch te zijn geweest. Bij deze kaderbrief stellen we voor om het budget voor energielasten structureel met € 1,8 miljoen te verhogen. Daarmee corrigeren we de eerdere aannames en verwachten we de structurele component van de hogere energielasten ook structureel op te kunnen vangen.
- In de afgelopen jaren zijn de kosten binnen de grond-, weg- en waterbouwsector fors toegenomen. Ten opzichte van de indexering in de gemeentelijke begroting is hierdoor een koopkrachtverlies opgetreden van 24,2%. Bij diverse projecten blijken de originele ramingen niet meer actueel om de onderliggende ambities te realiseren. In de Kaderbrief 2023-2027 was een aantal projecten al voor deze ontwikkeling gecompenseerd. In deze kaderbrief stellen we voor om voor het nog niet-gecompenseerde deel van het meerjaren investeringsplan en de lopende wijkvernieuwingen alsnog deze compensatie uit te voeren. De kapitaallasten nemen hierdoor toe met € 1,5 miljoen in 2028. Waar mogelijk wordt deze tegenvaller verwerkt in de riool- en waterzorgheffing. Het effect hiervan op de tarieven is toegelicht in het hoofdstuk loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen.
- Bij het beheer van de stad treden door prijsontwikkeling meerdere tegenvallers op bij onder meer het project voor de nieuwe gemeentewerf, de exploitatie van het wagenpark (deels) en groenonderhoud. Waar mogelijk worden ook hier deze kostenstijgingen doorberekend in de riool- en afvalstoffenheffing.
- Voor het sociaal domein hanteren we net als bij de Kaderbrief 2023-2027 het uitgangspunt dat tegenvallers door de loon- en prijsontwikkeling vanuit de algemene middelen worden opgevangen. Hieruit vindt immers ook dekking van de jaarlijkse indexering plaats.
- Op diverse andere budgetten (onder meer huur van Stads kantoor, beveiligingskosten) worden ook de hogere prijzen in de begroting verwerkt.

Hoe gaan we in de toekomst om met het waardevast houden van de begroting?

Naast het repareren van de effecten van de inflatiegolf uit het verleden, stellen we bij deze kaderbrief ook voor om de systematiek van indexeren aan te passen. Tot en met de begroting 2024 indexeerden we de budgetten

en tarieven op basis van de inflatieverwachting van het Centraal Planbureau voor het komend jaar. In afgelopen jaren pakte de inflatie steeds hoger uit dan de aanvankelijke CPB-raming. Hierdoor bleven budgetten en subsidies niet 'automatisch' waardevast en waren bij kaderbrieven steeds individuele reparaties nodig. Vanaf de begroting 2025 willen we bij het bepalen van het indexpercentage voor het komend jaar ook de afwijking tussen het bijgestelde inflatiecijfer van het lopend jaar betrekken. Zo worden budgetten en tarieven voor het komend jaar met een hoger percentage geïndexeerd als de inflatie hoger is dan de eerdere verwachting. Andersom worden budgetten en tarieven met een lager percentage geïndexeerd, als de inflatie minder hoog is dan eerder verwacht. Hiermee volgen budgetten beter de gemiddelde loon- en prijsontwikkeling binnen de sector overheid. Zie ook het hoofdstuk loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen.

Hoe gaan we om met de investeringen, mede i.r.t. de financieringslasten?

Voorafgaand aan de kaderbrief is de verwachte cashflow binnen het lopende MIP 2024-2027 geactualiseerd. Hierbij zijn in alle jaren investeringsvolumes naar achteren geschoven in de tijd. De verwachte kapitaallasten binnen het meerjarenbeeld nemen hierdoor in 2028 met € 5,8 miljoen af en de reservering voor de kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld stijgt naar € 6,3 miljoen. Zie voor de verdere analyse het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht. Door de nieuwe investeringen en tegenvallers op lopende investeringen nemen de kapitaallasten binnen het meerjarenbeeld met € 6,4 miljoen toe en buiten het meerjarenbeeld met € 1,1 miljoen. De totale gereserveerde structurele begrotingsruimte voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld bedraagt hiermee € 7,4 miljoen.

Met de grote investeringsambities schuiven jaarlijks vooral vanaf het tweede jaar van de meerjarenbegroting bij iedere actualisatie kapitaallasten naar achteren in de tijd. Dit wordt geduid als 'planningsoptimisme'. Jaarlijks halen we daarom € 61,2 miljoen van het beoogde investeringsvolume af. Op basis hiervan houden we in de exploitatie rekening met structureel € 2,1 miljoen aan onderuitputting op kapitaallasten. Door de vergrote aandacht voor meer reële planningen zien we dat vooral werkelijk vrijval kapitaallasten in het eerste begrotingsjaar kleiner is geworden dan de afslag van € 2,1 miljoen. Bij deze en vorige kaderbrieven moesten we steeds een nadeel presenteren in het eerste jaar. Deze kaderbrief bevat daarom het voorstel om de afslag voor planningsoptimisme in het eerste jaar te verlagen van € 61,2 miljoen naar € 40 miljoen en daarna stapsgewijs op te laten lopen naar € 70 miljoen in het vierde jaar van het meerjarenbeeld. Hiermee sluit deze afslag beter aan op de realisatie zoals we die in afgelopen jaren steeds zien. Zie voor verdere toelichting hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht.

Wat hebben we beschikbaar voor duurzame verstedelijking?

Gelijktijdig met de kaderbrief bieden we het Vermogensbeheer grondexploitatie aan. Dit beschrijft de geplande inzet van de reserve grondexploitatie. Het beschikbare bedrag in de reserve grondexploitatie zetten we, samen met andere dekkingsbronnen, in voor duurzame verstedelijking. De komende jaren staan diverse gebiedsontwikkelingen op het programma, waarbij elk jaar de ambities voor de komende jaren worden afgezet tegen de beschikbare dekking.

Binnen het stelsel van het vermogensbeheer grondexploitatie wordt het resultaat op het erfpachtbedrijf jaarlijks aan de reserve grondexploitatie toegevoegd. Vanuit gewijzigde regelgeving en in overleg met onze accountant blijkt dat uit de reserve afkoopsommen erfpacht € 38 miljoen versneld beschikbaar komt. Zie voor verdere toelichting hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht. Zoals door de raad besloten in het Vermogensbeheer Grondexploitatie houden we deze ruimte beschikbaar voor de grote opgaven op het gebied van de duurzame verstedelijking. Duurzame verstedelijking reikt verder dan enkel woningbouw. Ook nieuwe structurele investeringen in randvoorwaardelijke zaken zoals bereikbaarheid, energievoorziening en een kwalitatieve openbare ruimte in en rondom locatie- en gebiedsontwikkelingen behoren hiertoe. Gezien de raakvlakken met deze duurzame verstedelijking stellen we bij deze kaderbrief wel voor om het bestaande tekort op de herinrichting Lammenschansweg (samenhang gebiedsontwikkeling Lammenschansdriehoek) en de groene loper Stationsgebied - Stationsweg (samenhang gebiedsontwikkeling Stationsgebied) uit deze middelen te betalen. Naar de toekomst toe willen we onrendabele toppen kunnen blijven opvangen, zodat de betrokken gebiedsontwikkelingen voortgang kunnen blijven maken. Veiligheidshalve reserveren we daarom de resterende middelen voor toekomstige tegenvallers en investeringen in duurzame verstedelijking. Het college zal net als nu ook in de toekomst de eventuele inzet van middelen integraal afwegen.

Wat is de financiële situatie binnen het sociaal domein?

De belangrijkste ontwikkelingen binnen het financiële hek rond het sociaal domein zijn:

- Op de regionale jeugdhulpbegroting treedt een tegenvaller op die bij ongewijzigd beleid oploopt tot € 5,4 miljoen structureel vanaf 2027. Deze tegenvaller is echter niet volledig autonoom maar hangt ook samen met (te maken) beleidskeuzes in de jeugdhulp. Deze tegenvaller bestaat voor € 1,2 miljoen op een nadeel door loon- en prijsontwikkeling (zie ook de toelichting bij Programma 7). Net als als de nadelen door loon- en prijsontwikkeling bij de Sociaal Wijkteams en Sterke Sociale Basis vangen we deze op vanuit de algemene middelen. Het restant vangen we in 2024-2026 volledig op. Dit dekken we vanuit de reserve sociaal domein.

Zoals hiervoor aangegeven zijn we van mening dat met beleidskeuzes de beschikbare middelen doelmatiger moeten kunnen worden ingezet. Zo kunnen jongeren beter worden geholpen en komen de middelen terecht waar ze ook echt nodig zijn. De regionale Taskforce en de landelijke Hervormingsagenda moeten hiervoor de voorwaarden gaan scheppen. Vanaf 2027 willen we de nieuwe extra taakstelling binnen het financiële hek van € 4,2 miljoen gaan invullen. Als structurele buffer voor eventuele knelpunten hierbij verhogen we de behoedzaamheidsruimte met uiteindelijk € 2,1 miljoen structureel vanaf 2028. Zo bouwen we in prikkel in om daadwerkelijk hervormingen en een doelmatiger en rechtvaardiger beleid door te voeren. Tegelijkertijd houden we een buffer aan om in het hervormingstraject eventuele tegenvallers structureel op te vangen.

- Het aantal inwoners van de stad groeit tot en met 2028 door het lopende woningbouwprogramma (+ 8,9%). Specifiek het aantal 65+-ers zal ook sterk toenemen (+12,5%). Hierdoor zal het gebruik van Wmo-maatwerkvoorzieningen waarschijnlijk groeien. In programma 9 houden we daarom rekening met stijgende kosten door volumeontwikkeling van deze maatwerkvoorzieningen. Dit dekken we vanuit de toegezegde extra middelen uit de Voorjaarsnota van de Rijksoverheid. Zie ook de toelichting in programma 9.
- Het college heeft besloten om de kosten en opbrengsten van de Leidse Sleutelpas in de begroting te verwerken. De helft van de aanloopkosten dekt het college (€ 907.000) incidenteel vanuit de reserve sociaal domein. Omdat de pas naast het minimabeleid ook meerdere andere beleidsterreinen raakt, wordt de andere helft van de opstartkosten opgevangen vanuit de Algemene middelen. Vanaf 2029 moeten de opbrengsten uit de verkoop van de pas de kosten volledig dekken.
- Het college vult met deze kaderbrief € 2,3 miljoen van de openstaande taakstelling van € 3,4 miljoen vanaf 2027 in. Deze maatregelen zijn toegelicht in Programma 9. Inclusief het nieuwe tekort vanuit de jeugdhulp staat vanaf 2027 nog een structurele taakstelling open van € 5,3 miljoen.
- Gezien de risico's op de hervormingen binnen de specialistische Jeugdhulp en het exploitatierisico op de Sleutelpas verhogen we de omvang van de risicobuffer binnen de reserve sociaal domein van € 1,5 miljoen naar € 5 miljoen. Aanvullend op deze risicobuffer heeft de reserve sociaal domein nog ongeveer € 4,9 miljoen aan extra ruimte. We stellen voor om deze ruimte aan te houden gezien de genoemde risico's en verwachte frictiekosten bij de hervorming rond de specialistische jeugdhulp.

Na deze maatregelen resteert binnen het sociaal domein een structureel tekort van € 5,3 miljoen. Vanuit de programmabegroting hielden we € 1,1 miljoen behoedzaamheidsruimte aan tegenover de nog niet ingevulde taakstelling binnen het sociaal domein. Dit deel van de behoedzaamheidsruimte verhogen we naar € 4,3 miljoen in 2027 en € 3,2 miljoen vanaf 2028. Zo wordt deze taakstelling voorzichtigheidshalve voor een deel afgedekt door het behoedzaamheidsbudget. Dit kan worden ingezet als de maatregelen om de kosten terug te brengen ontoereikend zijn om het volledige bedrag in te vullen.

3. Financiële positie na de keuzes in de kaderbrief

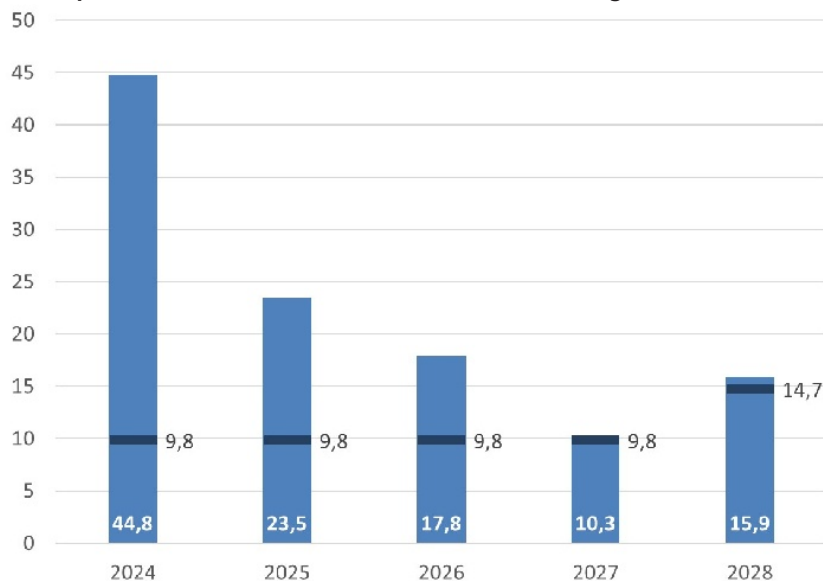
Met de bovenstaande keuzes meent het college dat het in de begroting een verantwoorde balans aanbrengt tussen de financiële mogelijkheden en gewenste uitgaven:

- Op basis van onze berekeningen blijven alle jaren van het meerjarenbeeld structureel sluitend. Dit betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten op te vangen. Bovendien is in het structureel saldo van € 24.000 voordelig in 2028 rekening gehouden met de dekking van € 7,4 miljoen aan kapitaallasten van investeringen tot en met jaarschijf 2028 van het investeringsplan waarvan de kapitaallasten pas vanaf 2029 en verder de begroting binnen komen. Hiermee ligt er een solide basis om ook bij komende meerjarenbegrotingen de laatste jaarschijf sluitend te houden.

(in € 1.000, - = voordeel)	2024	2025	2026	2027	2028
Structureel begrotingssaldo	-7.657	-20.651	-10.820	-6.639	-24

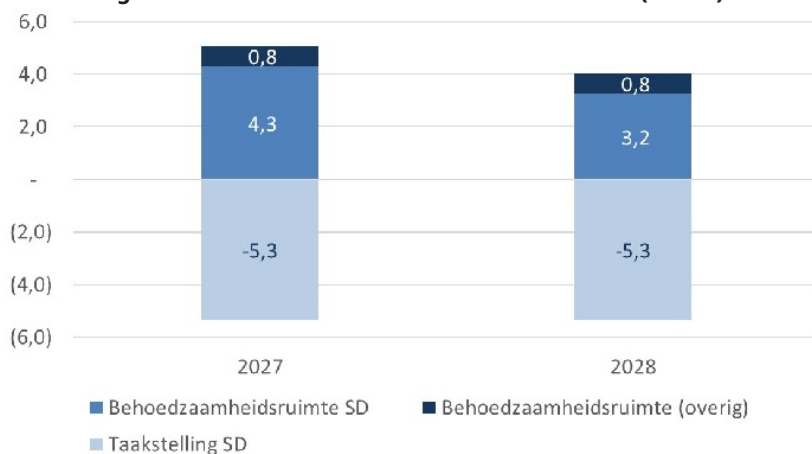
- Als incidentele buffer voor toekomstige tegenvallers is de concernreserve in alle jaren op het vereiste niveau van 100% van de uitkomst van de risicosimulatie en 150% in het laatste jaar. Ten opzichte van de ondergrens heeft de concernreserve een marge van € 461.000.

Verloop concernreserve t.o.v. norm weerstandsvermogen (€ mln.)

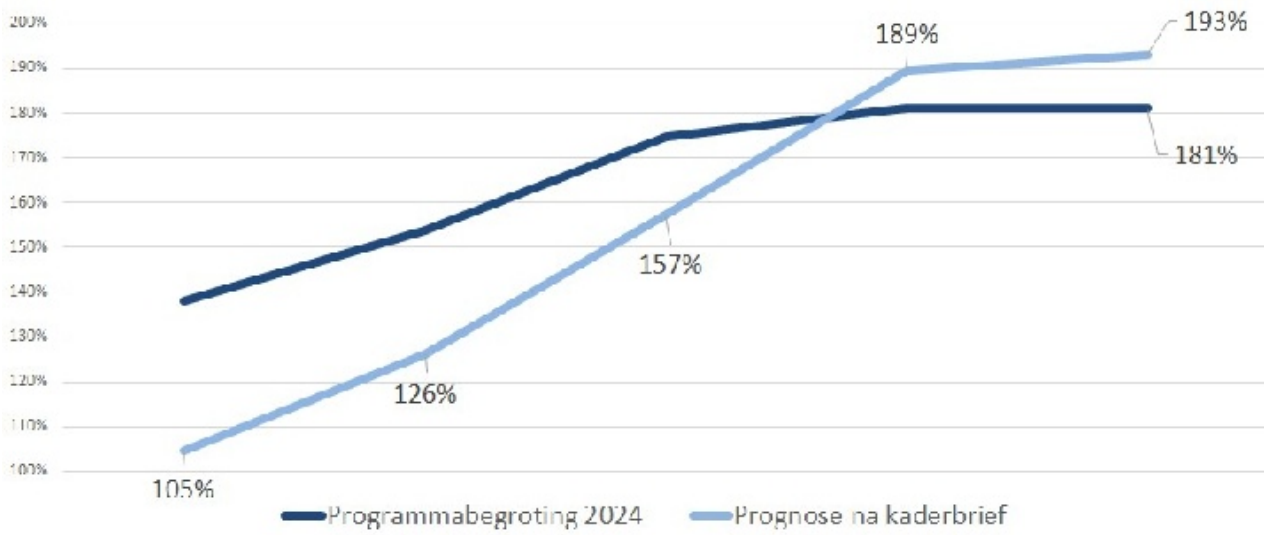
- In het structurele beeld is een taakstelling opgenomen van € 5,3 miljoen op het sociaal domein. Dit is een financiële opgave waartegenover we richting de Programmabegroting 2025 maatregelen binnen het domein van de jeugdhulp in beeld gaan brengen. Voor het geval dat het college er niet in slaagt om dit bedrag bij te sturen, plaatsen we in 2027 € 4,3 miljoen aan behoedzaamheidsruimte tegenover deze taakstelling en in 2028 € 3,2 miljoen. Dit is structurele begrotingsruimte 'buiten het hek' die de raad in staat stelt het structurele tekort op te vangen als we er niet in slagen om met maatregelen bij te sturen. Beide passen bij een solide financieel beleid: enerzijds is er een prikkel om doelmatige hervormingen door te voeren, anderzijds is er een stevige buffer gecreëerd om onverhoopte tegenvallers daarbij op te vangen. Vanwege het afnemen van het renterisico kiezen we ervoor om de behoedzaamheidsruimte die niet rechtstreeks aan de taakstelling sociaal domein is gekoppeld in 2024-2026 vrij te laten vallen en vanaf 2027 met € 774.000 te verlagen tot € 800.000 om ruimte te maken om de tegenvallers en nieuwe uitgaven in deze kaderbrief te dekken.

Taakstelling Sociaal Domein en behoedzaamheidsruimte (€ mln.)

- De geprognosticeerde schuldpositie van de gemeente daalt in de eerste jaren door het reëler ramen van de cashflow binnen de investeringen. Vanaf 2027 loopt deze iets op door de tegenvallers op geplande investeringen en het toevoegen van nieuwe investeringen aan het meerjaren investeringsplan. Dit wordt zichtbaar in de netto schuldquote. Dit kengetal zet de netto schuld van de gemeente af tegen de totale baten. De netto schuldquote houdt geen rekening met inflatie of het gegeven dat grote investeringen vaak in een langzamer tempo verlopen dan aanvankelijk ingeschat. Hierdoor zal de grafiek bij gelijkblijvend beleid bij volgende kaderbrieven en begrotingen waarschijnlijk nog afvlakken.

Ontwikkeling netto schuldquote 2024-2028

Hoofdstuk 3

3 Kaders programma's

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

<i>Programmanummer</i>	1
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio. De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

3.1.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Prestatie '1B1.5 Omzetten papieren archieven in digitale archieven naar de moderne standaarden' komt te vervallen. Dit project is eind 2023 afgerond.

3.1.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Mee/Tegenvaller	01.01	Verhoging budget Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) wegens structurele formatie-uitbreiding	L	S		72	72	72	72
	01.02	Verkiezingen	L	I	48	316			
				S	190	-78	238	238	238
	01.03	Versterken lokale democratie	L	S		105	105	105	105
	01.04	Hogere kosten bedrijfsvoering door paspoortenpiek	L	S	133	133	171	190	133
Nieuwe uitgave	01.05	Adoptie van de graven van Molukse marinemannen op Rhijnhof.	L	I	45				
			B	I	-45				
	01.06	Project Duidelijke Taal	L	S	119	114			
	01.07	Regionaal Investeringsfonds (RIA) binnen Holland Rijnland	L	S		500	500	500	
Tot.					490	1.162	1.086	1.105	548

Bedragen x € 1.000,-

Mee- / tegenvaller

01.01 Verhoging budget Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) wegens structurele formatie-uitbreiding

Op 20 december 2023 stemde het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland in met het voorstel de formatie van het RBL (Regionaal Bureau Leerrecht) structureel met 4 fte uit te breiden. De uitbreiding en verzwaring van taken van consultants die de wet op de leer- en kwalificatieplicht uitvoeren, vragen om meer menskracht (Bureau Berenschot, 2022). De uitbreiding resulteert in een structureel hogere bijdrage voor het RBL van € 307.000 (begroting Holland Rijnland 2025). In Leiden woont bijna een kwart van het totaal aantal leer- en kwalificatie-plichtigen van 5 tot en met 17 jaar. De Leidse bijdrage voor het RBL wordt daarom structureel met € 72.000 verhoogd.

01.02 Verkiezingen

De Tweede Kamerverkiezingen van 2021 zijn uitgebreid geëvalueerd. Hieruit is een omvangrijk verbeterplan voortgevloeid. Daarnaast is a) de Kieswet per 1 januari 2023 gewijzigd b) een gemeentelijk stembureau geïntroduceerd en c) gekozen voor centraal tellen op de dag na de verkiezingen. Ook zijn de afgelopen jaren de kosten van een groot aantal producten en diensten aanzienlijk gestegen. Vanaf 2025 stijgen de kosten vanwege de groei van het aantal accounts. Al deze ontwikkelingen leiden ertoe dat de huidige jaarlijkse storting in de verkiezingsreserve ontoereikend is voor de totale kosten in een verkiezingsjaar (storting verhogen met € 140.000) en dat het budget voor de structurele kosten ontoereikend is (verhogen met € 60.000 in 2024 en € 98.000 vanaf 2025).

01.03 Versterken lokale democratie

Als gevolg van maatschappelijke en politiek-bestuurlijke ontwikkelingen verandert het werk en het werkveld van raad(sleden); zeker in een stad als Leiden. Leiden groeit en in de dichtbevolkte stad die we zijn moeten veel opgaven gecombineerd worden om een leefbare stad te zijn en blijven, een stad waar mensen zich thuis voelen. Daarnaast wil de raad met haar initiatiefvoorstel haar werkwijzes doorontwikkelen en een impuls geven aan de verbinding met de stad. Gegeven deze ontwikkelingen hebben we een structureel budget van € 105.000 opgenomen, om de raad in de gelegenheid te stellen de ondersteuning van de raad te versterken.

01.04 Hogere kosten bedrijfsvoering door paspoortenpiek

Bij burgerzaken en het klantcontactcentrum wordt de formatie uitgebreid in verband met de paspoortpiek. Het aantal benodigde accounts neemt hierdoor toe en dat leidt tot extra kosten van € 133.000 in 2025 oplopend naar € 190.000 in 2027 en weer aflopend naar € 133.000 in 2028.

Nieuwe uitgaven

01.05 Adoptie van de graven van Molukse marinemannen op Rhijnhof

De gemeente heeft de zes graven van eerste generatie Molukse marinemannen (en de bij hun begraven vrouwen) een beschermde en bijzondere status gegeven op begraafplaats Rhijnhof als teken van eerbetoon en eerherstel, voor het aangedane leed na hun komst naar Nederland in 1951. Voor de adoptie van de graven -voor de komende dertig jaar- en voorlichting over deze geschiedenis wordt incidenteel € 45.000 beschikbaar gesteld. Dekking is gevonden in de reserve sociaal maatschappelijke en culturele voorzieningen.

01.06 Project Duidelijke Taal

Leiden heeft van 2021 tot 2023 met succes het project Duidelijke taal uitgevoerd. In 2024 gaan we door met het geven van schrijftrainingen aan nieuwe medewerkers en medewerkers die in 2023 nog niet de training hebben gevolgd vanwege reorganisatie van Servicepunt71 (nu IDA). Ook is het nog niet gelukt om de activiteiten te borgen in de lijn en veel afdelingen moeten nog starten met het herschrijven van hun brieven. Het belang van heldere overheidscommunicatie is met de komst van de wet Wet open overheid (Woo) nog extra versterkt en ook hierop is coördinatie vanuit het project gewenst. We moeten doorgaan met coördineren, ondersteunen en aanjagen en met het nemen van verdere maatregelen, zodat een solide basis wordt gelegd om Duidelijke taal een toekomstbestendige plek te geven in het dagelijks werk. Extra kosten in 2024 en 2025 bedragen € 119.000 respectievelijk € 114.000.

01.07 Regionaal Investeringsfonds (RIA) binnen Holland Rijnland

De afgelopen tijd stond voor de gemeenten Holland Rijnland grotendeels in het teken van het ontwikkelen van de Regionale Investeringsagenda (RIA). Met deze agenda willen de samenwerkende gemeenten een brug slaan van ambitie naar uitvoering en de gezamenlijke regionale ambities realiseren. Hiervoor zijn middelen nodig. Voor 2025 tot en met 2027 is dit berekend op een bijdrage van € 7 miljoen incidenteel. Hiermee maken we een begin met de uitvoering van de Regionale Investeringsagenda. Voor gemeente Leiden is de bijdrage totaal € 1,5 miljoen over 3 jaar. In de commissievergadering van 21 maart 2024 en de raadsvergadering van 4 april 2024 heeft de raad ingestemd met deze ontwikkelrichting en zijn zienswijze voor de verdere uitwerking meegegeven.

2

Veiligheid

Veiligheid

<i>Programmanummer</i>	2
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Veiligheid luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners.

3.2.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 2 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.2.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Mee/Tegenvaller	02.01	Bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden 2025	L	S		205	205	205	205
	02.02	Crowdmanagement 3 oktober	L	S	160				
Nieuwe uitgave	02.03	Stedelijke Jeugdaanpak	L	S		198	198	198	198
Tot.					160	403	403	403	403

Bedragen x € 1.000,-

Mee- / tegenvaller

02.01 Bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden 2025

Het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio heeft in september 2023 nieuwe financieringsafspraken voor de nieuwe beleidsplanperiode gemaakt. Deze besluiten en de hoogte van de gemeentelijke bijdrage vanaf 2025 zijn nog niet volledig verwerkt in de Leidse meerjarenbegroting. Het heeft geleid tot een aanpassing van de verdeelsleutel. Als gevolg van deze aanpassing is voor 2025 € 205.000 extra per jaar nodig voor de Leidse bijdrage aan de Veiligheidsregio. Een nieuw onderdeel van de gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio is de GHOR-component. Tot 2025 maakte deze component deel uit van de bijdrage aan Hecht. De Leidse bijdrage GHOR stijgt van € 385.000 naar € 590.000.

02.02 Crowdmanagement 3 oktober

Om de veiligheid voor de bezoekers in de binnenstad en op de kermis zoveel mogelijk te waarborgen is het noodzakelijk om extra beveiliging en controle veiligheid in zetten. Daarnaast duurt de viering dit jaar drie in plaats van twee dagen. De extra kosten bedragen € 160.000. Door deze maatregelen worden publiekstromen zo goed mogelijk gespreid. Er is in dit bedrag nog geen rekening gehouden met de eventuele meerkosten op het gebied van veiligheid die het speciale evenement van de 3 October Vereeniging op 2 oktober a.s. met zich meebrengt.

Nieuwe uitgaven

02.03 Stedelijke Jeugdaanpak

In 2019 is de gemeente gestart met de Stedelijke Jeugdaanpak (SJA) die als doel heeft jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd tot en met 27 jaar uit de (georganiseerde en ondermijnende) jeugdcriminaliteit te houden, of te voorkomen dat ze daar verder in afglijden. Dit doen we door focus te leggen op die gebieden waar jongeren extra vatbaar zijn voor jeugdcriminaliteit. Deze aanpak bestaat uit een persoonsgerichte aanpak met preventieve en repressieve interventies. Uiteraard in nauwe samenwerking met onze interne en externe partners zoals politie, het Openbaar Ministerie en de partners in het sociaal domein. Voor de stedelijke jeugd aanpak zijn bij de begroting voor 2024 incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor een uitbreiding van inzet in de Stevenshof. Om de activiteiten van de SJA te continueren en zo duurzame resultaten te boeken, moet de uitbreiding structureel worden gemaakt. Het bestendigen van de SJA is een belangrijke stap in het borgen van de werkzaamheden ter voorkoming van het verder afglijden van jongeren en jongvolwassenen in de criminaliteit. Deze stevige basis wordt gezien als belangrijke voorwaarde voor het aantrekken van extra middelen zoals bijvoorbeeld de gelden Preventie met Gezag. De extra kosten bedragen € 198.000 vanaf 2025.

3

Economie

Economie

<i>Programmanummer</i>	3
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie en toerisme luidt:

De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio.

3.3.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 3 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.3.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028			
Budgettair neutraal	03.01	Leiden internationale stad en dienstverlening nieuwkomers	L	I	-75	15	42	18				
						75						
						S		120	188	170	170	
									-120	-188	-170	-170
			B	I		-15	-42	-18				
Nieuwe uitgave	03.02	Fondsversterking UNIIQ	L	I		1.000						
						S			10	10	10	
										-10	-10	-10
	03.03	Ruimte voor werken: Kwartiermaker regionale herontwikkelingsmaatschappij (RHOM)	L	I	-92							
						92						
					92							
			B	I		-92						
	03.04	Financiering LBSP Gebiedsontwikkeling	L	S		300	150	150				
Tot.					0	1.300	150	150	0			

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

03.01 Leiden internationale stad en dienstverlening nieuwkomers

Het college wil dat Leiden voor iedereen een fijne plek is om te wonen, werken, leren en leven. Ook de vele internationale Leidenaren moeten mee kunnen doen in de stad ongeacht de reden van hun komst. In het verbeteren van de verbondenheid tussen internationale en 'lokale' bewoners heeft de gemeente ook een rol. Het vraagt om gemeentelijk beleid en dienstverlening die aansluiten bij de behoeften van deze inwoners en de uitdagingen die de toenemende diversiteit met zich meebrengt. Maar ook internationaal talent en arbeidsmarkt zijn belangrijke onderwerpen. Inmiddels heeft één op de zeven Leidenaren een andere nationaliteit dan de Nederlandse en verblijft hier voor korte of langere tijd. Deze toename van internationale bewoners (arbeidsmigranten, kenniswerkers, statushouders en studenten) onderstreept het belang van blijvende inzet. We zetten de inzet op Leiden Internationale stad en de dienstverlening aan internationale Leidenaren voort. Structureel wordt hiervoor € 170.000 beschikbaar gesteld vanuit economie, onderwijs en kennisstad. Daarnaast wordt beschikbaar incidenteel budget voor de internationale stad verdeeld over de komende drie jaar en twee jaar budget vanuit dienstverlening toegevoegd om zo het budget voor de opgave tot en met 2026 op het huidige niveau te houden (€ 230.000).

Nieuwe uitgaven

03.02 Fondsversterking UNIIQ

De missie van UNIIQ is het ondersteunen van startende, hoog innovatieve MKB in Zuid-Holland bij het verkrijgen van kapitaal ten behoeve van proof-of-concept financiering, daar waar de markt dat niet zelfstandig oppakt. De proof of concept fase is een cruciale fase in de innovatieketen waarin ideeën worden omgezet in concrete producten of diensten. Sinds de oprichting heeft UNIIQ geïnvesteerd in 70 bedrijven. In de regio Leiden (Leiden, Oegstgeest, Leiderdorp) is in 20 bedrijven geïnvesteerd, veel Life, Sciences & Health gerelateerd. Leiden is daarmee een netto-ontvanger van UNIIQ.

Een recent aansprekend voorbeeld (najaar 2023) betreft een investering in Pelagen. Dit bedrijf heeft een manier ontwikkeld om materialen zoals bont, leer en wol te produceren zonder dieren en zonder plastics (zoals bij Vegan leer). Op deze manier worden de meest vervuilende en dieronvriendelijke stappen in het productieproces overgeslagen. LeydenJar (duurzame batterijtechnologie) & VarmX (bloedverdunners) zijn andere voorbeelden die mede dankzij UNIIQ financiering stevig groeien. Ze zijn (mede door de investering) gevestigd in Leiden. Deze voorbeelden illustreren dat UNIIQ zorgt voor zowel maatschappelijke als economische impact voor de Leidenaar.

Begin 2024 verwacht UNIIQ nieuwe financiering op te halen uit het Kansen voor West 3 programma en begin 2025 nieuwe financiering uit het VFF programma. Voor beide programma's is cofinanciering nodig van de stakeholder groep. Voorstel is een Leidse co-financiering van totaal voor € 1 miljoen voor de periode 2025-2027. De rentelasten van de deelneming worden binnen de begroting gedekt, de reservering voor mogelijke verliezen

wordt verhoogd met € 1 miljoen en gaat daarmee van 50% naar 75%. Dit is als volgt verdeeld over beide programma's:

- € 500.000 voor de nieuwe ronde VFF (5%). Totale ronde VFF 2025-2027 is € 10 miljoen. RVO heeft haar deel van de VFF financiering al toegezegd. RVO co-financiert wat er vanuit de regio ter beschikking wordt gesteld. De bijdrage van de gemeente Leiden wordt daarmee verdubbeld.
- € 500.000 voor de nieuwe ronde KvW3 (2,75%). Totale ronde KvW3 2025-2029 € 18,2 miljoen, waarvan € 7,3 miljoen EFRO-middelen (KvW).

03.03 Ruimte voor werken: Kwartiermaker regionale herontwikkelingsmaatschappij (RHOM)

In 2024 vindt de verkenning naar de haalbaarheid van een regionale herontwikkelingsmaatschappij (RHOM) plaats. Het college verwacht dat eind 2024 met de partners in Economie071 besloten kan worden om de verdere vormgeving van de samenwerking op weg naar het instellen van een Regionale Herontwikkelmaatschappij te starten. Voor het vervolg in 2025 wil het college daarom een met dit onderwerp ervaren kwartiermaker aanstellen om de vormgeving, scope, opdracht en financiering van de RHOM verder vorm te geven. Daarvoor zal het college ook cofinanciering zoeken bij de Leidse regiogemeenten, Holland Rijnland, provincie Zuid-Holland en het Rijk. Ook als andere overheden niet of minder bijdragen aan de verdere verkenning door de kwartiermaker wil het college hier toch mee verder. Daarom stelt het college voor om een budget van € 90.000 te bestemmen voor loon- en onderzoekskosten voor de kwartiermaker voor 2025 om de oprichting van een RHOM 071 vorm te geven.

De raad heeft in de motie M.22.0056.20 aangegeven dat hiervoor het onderzoeksbudget van € 250.000 in het verzamelamendement bij de Eerste begrotingswijziging 2023 ingezet kan worden. We verschuiven € 90.000 van dit onderzoeksbudget naar 2025 ter dekking van dit voorstel.

03.04 Financiering LBSP Gebiedsontwikkeling

De gebiedsontwikkeling op het LBSP (Leiden Bio Science Park) wordt aangepakt volgens een programmastructuur en voor de inzet van gebiedsmanagement vanuit de gemeente Leiden is structurele dekking beschikbaar. In 2021 heeft de Raad een budget beschikbaar gesteld van twee keer € 625.000 voor de jaren 2022 en 2023 en een structureel budget van € 500.000 vanaf 2024. Door geplande en ongeplande activiteiten en ruimtelijke vraagstukken waar de gemeente Leiden op moet reageren, zoals netcongestie en de intensivering van de samenwerking met Katwijk is een aanvullend budget benodigd. Er is meer inzet benodigd voor een brede integrale visie voor alle betrokken partijen, gebaseerd op bestaande visies en (beleids-)documenten. Hiervoor wordt voorgesteld om een aanvullend meerjarig incidenteel budget voor LBSP beschikbaar te stellen van € 300.000 in het jaar 2025 en twee keer € 150.000 in de jaren 2026 en 2027.

4

Mobiliteit

Mobiliteit

<i>Programmanummer</i>	4
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën

De missie van het programma Bereikbaarheid luidt:

De gemeente Leiden wil goed bereikbaar zijn. De komende jaren wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer voorrang krijgen. Door de aanleg van een goede hoofdontsluitingsstructuur, het zoeken naar nieuwe vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad wil de gemeente Leiden de leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid verbeteren.

3.4.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 4 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.4.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Budgettair neutraal	04.01	Fietsparkeren de Vink	L	S			3	2	2
			B	I			-3	-2	-2
	04.02	Kentekenregistratie	L	S		-146	-146	-146	-146
						146	146	146	146
	04.03	Aanvullende studiekosten OV-knoop	L	I	567	3.582			
			B	I	-567	-3.582			
Mee/Tegenvaller	04.04	Capaciteitsuitbreiding en professionalisering team verkeersregie	L	S	100	100	100	100	100
	04.05	Beheer applicatie PAL21 voor innen parkeerboetes, vergunningen en ontheffingen	L	S	157	157			
			B	I	-145	-145			
	04.06	Knooppunt Leiden Centraal, bestuurlijke verplichting indexering investeringsvolumes	L	S			13	13	13
Nieuwe uitgave	04.07	Ruimte op Straat	L	S	100	100	100	100	
	04.08	Herinrichting Lammenschansweg	L	S					573
			B	S					-142
	04.09	Groene loper Stationsplein Stationsweg	L	S				200	248
			B	S				-200	-248
Tot.					212	212	213	213	544

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

04.01 Fietsparkeren de Vink

De kostenraming voor de uitbreiding van de fietsenstalling bij het station De Vink is dit jaar geactualiseerd. Als gevolg van kostenstijging bedraagt de indexering van de budgetten € 60.000. Daarnaast is sprake van het ophogen van de plankosten en de post onvoorzien voor een bedrag van € 79.000. Derhalve wordt een aanvullend krediet aangevraagd van € 139.000. Conform afspraken met de Provincie Zuid Holland en Prorail dragen deze partijen bij in de aanvullende kosten voor een bedrag van € 89.000. Het restant van € 50.000 wordt afgeschreven. Dekking voor deze afschrijvingslasten is een bijdrage vanuit de reserve parkeren.

04.02 Kentekenregistratie

Leiden wil de kentekenregistratie komend jaar uitbreiden. In eerste instantie voor de handhaving van de zero-emissiezone met 13 camera's en daarnaast ook voor het uitbreiden van de autoluwe gebieden in de binnenstad (met ongeveer vier camera's). Het plaatsen van camera's en bebording vraagt een investering van € 336.000 en vervolgens is er jaarlijks een structureel budget van ca. € 300.000 nodig voor de licentiekosten, de waarschuwingsbrieven en de inzet van vergunningen en van handhaving. Voorgesteld wordt een krediet van € 336.000 beschikbaar te stellen. In het meerjareninvesteringsplan staat daarvoor een investering van € 1,7 mln. opgenomen. In 2024 ontvangen we van het rijk subsidie voor de implementatie van o.a. kentekenregistratie. Voorgesteld wordt dan ook de licentiekosten in 2024 ten laste van de te verkrijgen subsidie te brengen. Voor de licentiekosten vanaf 2025 het restant van de investering in het meerjareninvesteringsplan van € 1,3 mln. te laten vervallen en de structurele vrijval van kapitaallasten van € 146.000 daarvoor in te zetten. Vanaf 2025 is met de al eerder structureel beschikbaar gestelde middelen van € 150.000 en de nu voorgestelde € 146.000 totaal € 296.000 structureel beschikbaar voor kentekenregistratie.

04.03 Aanvullende studiekosten OV-knoop

De Gemeente Leiden is aanbestedende dienst namens alle partijen voor de gezamenlijke studiekosten MIRT-verkenning t/m het besluit Kansrijke Oplossingen. Voor 2024 en 2025 worden alle Kansrijke Oplossingen verder uitgewerkt, formele ruimtelijke procedures gestart, Milieu effectrapportage, een kosten-baten-analyse gemaakt en zal een keuze worden gemaakt hoe het voorkeursalternatief eruit gaat zien. In de te maken kosten hiervoor wordt bijgedragen door het Rijk 50% en elk 25% door Leiden en Provincie Zuid Holland.

Het verwachte tekort van de gezamenlijke kosten 2024 bedraagt € 567.000. Hiervan komt 25% (€ 142.000) voor rekening van Leiden. Voor 2025 bedraagt het verwachte tekort € 3,5 mln. waarvan 25% (€ 875.000) voor

rekening komt van Leiden. De Leidse bijdragen worden gedekt door onttrekkingen de reserve OV Knoop Leiden CS.

Naast gezamenlijke studiekosten is € 600.000 beschikbaar voor het uitwerken van Leidse belangen voor knooppunt Leiden. Hiervoor wordt geen bijdrage ontvangen van Rijk en Provincie. Naar verwachting wordt t/m. 2025 een tekort verwacht van € 82.000. Voorgesteld wordt dit bedrag ook te dekken door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS.

Mee- / tegenvaller

04.04 Capaciteitsuitbreiding en professionalisering team verkeersregie

Om Leiden nu en in de toekomst bereikbaar en verkeersveilig te houden investeert het college in team verkeersregie. Team verkeersregie houdt de stad en regio bereikbaar door de plannings en verkeersmaatregelen van alle werkzaamheden in de openbare ruimte en evenementen op elkaar af te stemmen. Door het stijgende aantal werkzaamheden in de openbare ruimte en vele mooie evenementen die Leiden rijk is, is er meer werk nodig om dit veilig en met zo beperkte mogelijk negatieve impact op de omgeving te laten verlopen.

04.05 Beheer applicatie PAL21 voor innen parkeerboetes, vergunningen en ontheffingen

In 2022 is het project 'Vervanging Key2parkeren' gestart. Als vervanging hebben gemeente Leiden en een softwareontwikkelaar de applicatie 'PAL21' gerealiseerd. De applicatie is in gebruik, maar voldoet (nog) niet aan de minimaal daaraan te stellen eisen. Dit geeft problemen bij het innen van parkeer-, ligplaats- en marktgeld. Het beschikbare budget voor het beheer en onderhoud van deze applicatie is ontoereikend. In 2023 is dit incidenteel gedekt. Het beschikbare reguliere functioneel beheer is voor deze maatwerkapplicatie eveneens niet toereikend. In de loop van 2024 wordt onderzocht wat de toekomst moet zijn van PAL21. Hierbij worden ook alternatieven uit de markt meegenomen. Tot die tijd blijft in 2024 en 2025 de huidige situatie bestaan. Met het beschikbaar stellen van budget voor 2024 en 2025 kan continuïteit van de applicatie en daarmee van het innen van parkeer-, ligplaats- en marktgeld worden gewaarborgd. Hiermee is jaarlijks € 157.000 gemoeid. Ongeveer 92% van de kosten is te relateren aan parkeren en daarom wordt voorgesteld om € 145.000 per jaar te onttrekken aan de parkeerreserve.

04.06 Knooppunt Leiden Centraal, bestuurlijke verplichting indexering investeringsvolumes

Gemeente Leiden heeft zich verplicht tot jaarlijk indexeren van de bijdrage aan Knooppunt Leiden Centraal op basis van de inflatieverwachting van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dit vergt een jaarlijkse monitoring van gemeentelijke indexering ten opzichte van de inflatieverwachting van het CBS. Voor 2024 is de gemeentelijk indexering van investeringsvolumes die in het meerjareninvesteringsplan staan opgenomen 1,42 % lager dan het C.B.S. hanteert. Dit heeft tot gevolg dat het investeringsvolume Knooppunt Leiden € 383.000 te laag is. Dit geeft een jaarlijkse kapitaallast van € 13.000 in het eerste jaar van afschrijving (2026).

Nieuwe uitgaven

04.07 Ruimte op straat

De Agenda Autoluwe Binnenstad is door de Raad op 18 februari 2021 vastgesteld. In de Agenda Autoluwe Binnenstad staan maatregelen waarbij parkeerplaatsen in de toekomst zullen verdwijnen. Dit loopt van grote projectopgaven met een volledige herinrichting tot kleinschalige maatregelen waarbij parkeerplaatsen worden omgevormd zodat de leefbaarheid, veiligheid en toegankelijkheid verbeteren. Juist deze kleinschalige maatregelen bieden een kans om samen met de inwoners en ondernemers in de wijk op detailniveau plannen te maken. Door het omvormen van parkeerplaatsen bereiken we meerdere doelen, waaronder een grotere beleving van het water, meer vergroening tegen hittestress en voor beschutting en voedsel voor dieren, duurzame mobiliteit, meer obstakelvrije trottoirs en meer fietsparkeervoorzieningen. Voor de periode 2024 t/m. 2027 komt jaarlijks € 100.000 voor verdere uitvoering van de ruimte op straat activiteiten beschikbaar.

04.08 Herinrichting Lammenschansweg

De gemeente wil de Lammenschansweg opnieuw inrichten met als doel de verkeersveiligheid te verbeteren en de infrastructuur zodanig te reconstrueren dat het verkeer - mede als gevolg van de verschillende gebiedsontwikkelingen in de omgeving - ook in de toekomst goed kan worden verwerkt. De verbetering van de verkeersafwikkeling en verkeersveiligheid, de ruimtelijke inpassing van de OV-routes en regionale fietsstraten in combinatie met een groene klimaat-adaptieve inrichting, vergt een integrale benadering (gevel tot gevel) waarbij alle bovengrondse maatregelen en de eventueel benodigde infrastructurele aanpassingen in de ondergrond worden meegenomen. Op basis van deze benadering worden de mogelijke keuzes in kaart gebracht. Uit de kostenraming van april 2024 blijkt een investering van € 31,0 mln. nodig voor het project Herinrichting Lammenschansweg.

Vanuit het meerjareninvesteringsplan is nu € 9,4 mln gedekt. Daarnaast is zicht op mogelijke subsidies en bijdragen derden van € 3,6 mln. Daarmee bedraagt de huidige dekking in totaal € 13,0 mln. Op basis van huidig inzicht wordt voorgesteld rekening te houden met een aanvullende investering van € 18,0 mln. waarbij de kapitaallasten € 630.000 bedragen. Van deze € 18,0 miljoen is het voornemen om € 5,7 miljoen te dekken uit

de vrijval uit de reserve afkoopsommen erfpacht. Het restant van € 12,3 miljoen (met een kapitaallast van € 431.000) komt ten laste van het saldo van deze kaderbrief.

04.09 Groene Loper Stationsplein en Stationsweg

In november 2023 is gestart met een ambtelijke verkenning naar de stadsentree Stationsweg Steenstraat tot de nieuwe groene loper naar de Binnenstad waarin:

- De voetganger en fietser op één staan;
- Een tijdelijke inrichting van het Stationsplein (incl. busstation) en Stationsweg (tot Haverzakgang) voor de periode totdat het MIRT in uitvoering gaat en;
- Een nieuw hemelwaterriool (gescheiden rioolstelsel) in de Stationsweg (van Haverzakgang tot de Singel) wordt gerealiseerd.

De totale investering hiervoor bedraagt € 5,9 mln. Voor de tijdelijke inrichting van het Stationsplein en de Stationsweg (tot de Haverzakgang) wordt een zgn. "BOL rijkssubsidie gebiedsbudget" ontvangen van € 1,7 mln. Het restant van de investering van € 4,2 mln. moet worden afgeschreven. De kapitaallasten daarvan (€ 279.000) worden voor een deel (€ 11.000) gedekt door verhoging van de riool- en waterzorg heffing (voor de investering in een nieuw hemelwaterriool). De restant kapitaallasten van € 268.000 worden gedekt door het voornemen om de incidentele middelen van € 3,7 mln. uit de vrijval reserve afkoopsommen erfpacht in te zetten.

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

<i>Programmanummer</i>	5
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en vergroten de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden.

3.5.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 5 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.5.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Budgettair neutraal	05.01	Ontwikkeling areaal afvalverwijdering en afvalstoffenheffing	L	S	350	650	650	650	650
			B	S	-350	-650	-650	-650	-650
	05.02	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen	L	S	244	247	247	247	247
					-244	-247	-247	-247	-247
	05.03	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S		324	324	324	324
			B	S		-324	-324	-324	-324
	05.04	Aanpassen kostenverdeelstaat gemeentelijk wagenpark	L	S	9.442	9.442	9.442	9.442	9.442
					-9.442	-9.442	-9.442	-9.442	-9.442
			B	S	55	55	55	55	55
					-55	-55	-55	-55	-55
Mee/Tegenvaller	05.05	Indexeren wijkvernieuwingsprojecten	L	S		190	341	340	339
			B	S		-185	-185	-185	-185
	05.06	Hogere kosten onderhoud groen	L	S	600	950	950	950	950
	05.07	Transport GFT en Restafval	L	S		234	437	436	435
						-185	-345	-345	-345
			B	S		-49	-92	-91	-90
	05.08	Aanvullend krediet project klimaatbestendige inrichting openbare ruimte Noorderkwartier Oost	L	S		35	35	35	35
			B	S		-35	-35	-35	-35
	05.09	Lagere doorbelasting wagenpark aan afvalstoffenheffing en rioolheffing	B	S		504	504	504	504
	05.10	Nieuw contract buitenreclame	L	S	59	59	59	59	91
			B	S	-229	-229	-229	-229	-354
	05.11	Aanbesteding onkruidbestrijding op verharding	L	S	246	337	337	337	337
			B	S		-225	-225	-225	-225
Tot.					676	1.401	1.553	1.551	1.458

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

05.01 Ontwikkeling areaal afvalverwijdering en afvalstoffenheffing

Door groei van de gemeente nemen de kosten voor afvalverwijdering toe, deze worden gedekt door een hogere opbrengst afvalstoffenheffing. Het gaat om een toename van totaal ruim 2.000 woningen in 2023 en 2024. De extra opbrengst bedraagt € 350.000 in 2024 en € 300.000 in 2025. Bij elkaar structureel € 650.000 vanaf 2025.

05.02 Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen

Door enkele nieuwe ontwikkelingen zijn de beheer- en onderhoudskosten van de openbare ruimte met € 237.575 toegenomen. Dit betreft de overdracht in het kader van de Rijnlandroute (3 bruggen Stevenshof € 11.818, Hofvlietweg € 53.308 en Ommedikseweg € 5.000), vergroenen rotonde Rooseveltstraat € 7.161, Singelparkpromenade Witte Singel € 3.123, vergroenen Sophiastraat € 4.375, Beethovenpark € 7.990, Boshuizerkade € -2.583 en het Van der Werfpark € 26.432. Tevens zijn er ook middelen meegenomen voor het evenement-gereed maken van het Schuttersveld € 30.000. Nieuwbouwontwikkelingen Nieuwoord (€ 60.000), Dolfijn 't Schippertje (€ 8.570) en de overdracht van Sylviusweg – Oortweg (€ 22.381).

05.03 Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland

De Omgevingsdienst West-Holland verhoogd de bijdrage met 9,25% dit komt deels overeen met de indexatie van de Leidse begroting. Een bedrag van € 6.007 wordt gedekt uit de taakmutatie algemene uitkering. Hierdoor wordt deze aanmelding budgetneutraal doorgevoerd.

05.04 Aanpassen kostenverdeelstaat gemeentelijk wagenpark

Conform financiële wet- en regelgeving moeten alle (bedrijfsvoerings)kosten die de gemeente maakt worden toegerekend aan de prestaties waarvoor wordt gewerkt. Hiervoor maakt de gemeente, op basis van de jaarlijkse capaciteitsplanningen, een kostenverdeelstaat (KVS). Bij het maken van de KVS voor 2024 is gebleken dat er met name binnen het wagenpark verschillen zitten tussen de begrote kostenverdeling en de werkelijke kostenverdeling. Met deze aanmelding wordt de begrote KVS voor 2024 daar op aangepast. Gevolg hiervan is dat er meer kosten naar de prestaties werken voor derden en beheren openbare ruimte gaan en minder naar de prestatie inzameling huishoudelijk afval. De wijziging aan de kostenkant is budgetneutraal. Aan de dekkingskant levert dit een nadeel op dat is opgenomen als aanmelding 05.09 Lagere doorbelasting wagenpark aan afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Mee- / tegenvaller

05.05 Indexeren wijkvernieuwingsprojecten

De wijkvernieuwingsprojecten, Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid, Morskwartier, Professorenwijk Oost, Vogelwijk en Hart van Meerburg worden voor het grootste gedeelte bekostigd door de investeringen uit het Integraal Water Keten Plan (IWKP) en een gedeelte door investeringen Wegen. De afgelopen jaren zijn de investeringen automatisch beschikbaar gesteld.

Zodra een investering beschikbaar is gesteld, is de standaard praktijk dat deze niet meer worden geïndexeerd. Bij de kapitaalintensieve domeinen zoals wegen en riolering zien we dat de prijsstijgingen (inflatie) van de afgelopen jaren dusdanig hoog zijn dat we met de beschikbaar gestelde kredieten niet meer hetzelfde kunnen realiseren als op het moment dat deze beschikbaar werden gesteld.

Voorgesteld wordt om de kredieten voor rioleringswerkzaamheden en klimaatadaptieve inrichting in de wijkvernieuwingsprojecten nu alsnog te indexeren. Op basis van de Grond Weg en Waterbouw Index van het CBS en de indexatie die door de gemeente Leiden is toegepast tussen nu en 2024 is een indexering van 26% nodig om een op een vergelijkbaar waarde peil te komen. De voorgestelde verhoging is daarom 26% over het resterend saldo per 31 december 2023 wat neer komt op €7.915.088 met een kapitaallast van € 185.257, en deze te dekken door een verhoging van de rioolheffing.

Daarnaast wordt voorgesteld om de kredieten die beschikbaar zijn gesteld voor werkzaamheden aan wegen voor de wijkvernieuwingsprojecten ook alsnog te indexeren. De voorgestelde verhoging is afgerond 26% over het resterend saldo wat neer komt op €4.476.019 met ongedekte kapitaallasten van € 156.661. Deze kapitaallasten zijn mogelijk te dekken door een verlaging van de dotatie aan de reserve duurzame stad. De verlaging van de dotatie is mogelijk doordat de klimaatadaptieve maatregelen niet meer worden gedekt uit de reserve duurzame stad waar in eerste instantie wel rekening mee is gehouden. De investeringen voor klimaat adaptieve maatregelen welke onderdeel zijn van het Integraal Waterketen Plan worden gedekt van uit de opbrengsten voor rioolheffing.

05.06 Hogere kosten onderhoud groen

Er heeft een nieuwe aanbesteding voor het groen onderhoud in de stad plaatsgevonden. De verwachting vooraf was dat de prijs van onderhoud zou stijgen, daarom is besloten om met de aanbesteding vooral te sturen op de prijs. Desondanks zijn de inschrijvingen hoger uitgevallen dan wat er aan middelen beschikbaar is. De voornaamste redenen van de verhogingen zijn areaal uitbreidingen, inflatie, minder personeel in de markt beschikbaar, relatief dure groen inrichtingen in Leiden, hoge gebruikersdruk, wet-, regelgeving en beleid (bijvoorbeeld broed en snoeiseizoen). De structurele kosten lopen hierdoor meerjarig op met € 950.000.

05.07 Transport GFT en restafval

In 2013 en 2016 zijn er meerjarige contracten afgesloten voor het transport en de verwerking van GFT en Restafval. Deze contracten lopen in 2025 af. Na een gedegen analyse en inwinning van gespecialiseerd extern advies is de conclusie dat door prijsstijging in de markt de transportkosten in 2025 ca. € 100.000 hoger worden. Tevens is geadviseerd om over te stappen op een meer robuust transportconcept en ook de uitvoering hiervan zelf ter hand te nemen. De afgelopen jaren waren immers flinke problemen ontstaan in de uitvoering van het transport door derden waarmee de continuïteit in de afvalinzameling, een wettelijke taak van de gemeente, in ernstig gedrang kwam. Door het afvaltransport zelf uit te voeren kan de bedrijfszekerheid, duurzaamheid en kwaliteit van de dienstverlening beter worden gegarandeerd tegen vergelijkbare markttarieven. Het extern uitgevoerd onderzoek laat zien dat het afvaltransport zelf uitvoeren mogelijk is tegen dezelfde kosten als commerciële partijen rekenen.

De huidige werkzaamheden worden gedaan tegen een jaarlijks budget van 345.000. De jaarlijkse kosten zullen zal vanaf 2026 stijgen met 92.000. De nieuwe kosten zullen bestaan uit een uitbreiding van 3 FTE chauffeur (vanaf 1-4-2025) en 2 nieuwe transportwagens (inclusief bijbehorende exploitatie kosten, zoals onderhoud en brandstofkosten). In verband met de langere levertijd van de voertuigen zullen de werkzaamheden halverwege 2025 beginnen. Hierdoor zullen de kosten het eerst jaar (2025) minder zijn.

Om dit te realiseren is voor 2025 een aanvullend budget nodig van € 49.000 en vanaf 2026 € 92.000. Dit betreft dan het transport van afval uit Leiden. Dekking kan plaatsvinden via de afvalstoffenheffing. Per huishouden betekent dit een stijging van de afvalstoffenheffing met € 0,68 in 2025 en € 1,28 in 2026.

05.08 Aanvullend krediet project klimaatbestendige inrichting openbare ruimte Noorderkwartier Oost

In de wijk zijn wij het gemengde rioolstelsel (één rioolbuis) aan het vervangen door een gescheiden rioolstelsel (twee rioolbuizen). Ook leggen we een klimaat adaptieve drainage aan om de grondwaterstand te reguleren zodat wateroverlast en uitdroging van de bodem wordt voorkomen. De sleuf die we moeten graven om deze drie buizen aan te leggen is substantieel breder dan de sleuf die ooit is gegraven voor de huidige rioolbuis. Hierdoor ontgraven we veel m3 grotendeels onaangeroerde grond waarin veel bodemvreemde materialen worden aangetroffen. Deze moeten opgegraven en verwijderd en/of gesaneerd. Deze tegenvallers op het rioleringswerk zorgen voor extra uitvoeringskosten en uitloop van het project van einde 2024 naar eerste half jaar van 2025.

Tijdens de voorbereidingen van fase 1 is uit de gegraven proefsleuven niet gebleken dat we veel bodemvreemd materiaal konden verwachten. Tijdens de uitvoering van fase 1 bleek dit te kloppen.

Uit de gegraven proefsleuven tijdens de voorbereidingen van fase 2 is ook niet gebleken dat we veel bodemvreemde materialen konden verwachten. Er was dan ook geen reden om in de kostenraming van het project rekening te gaan houden met de schaal waarop we nu tijdens de uitvoering bodemvreemde materialen aantreffen. Ook intensief bodemonderzoek voorafgaand aan de uitvoering van fase 2 dat de aannemer in opdracht van de gemeente heeft uitgevoerd, gaf geen aanleiding tot zorgen in deze richting.

Echter het bodemvreemd materiaal dat we inmiddels op grote schaal zijn tegengekomen in fase 2 bestaat uit vervuilde grond, ondergrondse bouwwerken zoals kademuren, brughoofden, beschoeiingen en loze kabels en leidingen die moet worden gesaneerd en afgevoerd. Dit opgraven en verwijderen en/of saneren leidt tot hoge extra uitvoerings- en stagnatiekosten. Dit geheel leidt tot een naar verwachting financiële tegenvaller van € 1.578.509,-. Voorgesteld wordt om dit bedrag aanvullend beschikbaar te stellen aan het krediet "riool vervanging Noorderkwartier Oost" waarvan de kapitaallasten € 35.113,- bedragen, te dekken door het verhogen van de rioolheffing.

05.09 Lagere doorbelasting wagenpark aan afvalstoffenheffing en rioolheffing

Geconstateerd is dat het wagenpark voor straatreiniging ten onrechte direct voor 100% wordt toegerekend aan het beleidsveld afvalverwijdering en daarmee ook voor 100% wordt gedekt door de afvalstoffenheffing. Het wagenpark voor straatreiniging dient als eerste te worden toegerekend aan het beleidsveld Beheren openbare ruimte. Vanuit dit beleidsveld rekenen we vervolgens een deel van de kosten door aan de rioolheffing, afvalstoffenheffing (beide voor 33%). Daarnaast is geconstateerd dat een deel van het wagenpark ten onrechte niet werd toegerekend aan werken voor derden. € 504.000 kan niet worden doorbelast en komt ten laste van de algemene middelen.

05.10 Nieuw contract buitenreclame

Een nieuw contract voor de reclamezuil bij de A4 geeft vanaf 2024 een voordeel op de reclame inkomsten van structureel € 229.000. Dit is nog exclusief 25,8% Vennootschapsbelasting die we moeten afdragen (59k). Hierdoor hebben we werkelijk een voordeel van € 170.000. In 2028 wordt een nieuwe reclamemast bij de A44 gerealiseerd met jaarlijks € 125.000 reclame-inkomsten. Dit is nog exclusief 25,8% Vennootschapsbelasting die we moeten afdragen (32k). Hierdoor hebben we werkelijk een voordeel van € 93.000.

05.11 Aanbesteding onkruidverwijdering op verharding

Door nieuwe aanbesteding voor onkruidbestrijding in de wijken Centrum / Noord stijgen de jaarlijkse kosten met € 337.000. Deze stijging van 21% (t.o.v. het oude contract) is voornamelijk het gevolg van gestegen loonkosten en brandstofkosten en stemt overeen met het landelijk beeld. Voor een groot gedeelte is er dekking gevonden: vanuit de afvalstofheffing (33%) (€ 112.000) en de rioolheffing (33%) (€ 112.000). Dit kan alleen vanaf 2025 omdat de heffingen voor 2024 al zijn vastgesteld. Omdat het contract vanaf 1 april 2024 ingaat hebben we het eerste jaar geen dekking (€ 246.000). Vanaf 2025 missen we een dekking van (€ 112.000).

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

<i>Programmanummer</i>	6
<i>Commissie</i>	Stedelijke Ontwikkeling
<i>Portefeuille(s)</i>	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving.

3.6.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 6 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.6.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Budgettair neutraal	06.01	Aanjagen van verstedelijkingsdoelen 2024	L	S	120				
			B	S	-120				
Mee/Tegenvaller	06.02	Gemeentelijke heffingen gronden, ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed	L	S	150	150	150	150	150
			B	S	-150	-150	-150	-150	-150
	06.03	Dekken gestegen kosten welstands- en monumentencommissie uit bouwleges.	L	S	182	182	182	182	182
			B	S	-182	-182	-182	-182	-182
	06.04	Ontkoppeling Join van PowerBrowser	L	I	375				
			B	I	-375				
	06.05	Huur batterij Huis van de Buurt fase 1 in verband met netcongestie	L	S		65			
			B	S		-65			
Nieuwe uitgave	06.06	Bijdrage warmtetransitie	L	I				6.391	
			B	I				-6.391	
				S			110	223	400
							-110	-383	-560
			B	S				160	160
Tot.					150	215	150	150	150

Bedragen x € 1.000,-

Budgettair neutraal

06.01 Aanjagen van verstedelijkingsdoelen 2024

In de begroting 2024 zijn middelen opgenomen voor het verder aanjagen van de verstedelijkingsdoelen in Leiden. In deze aanvraag worden de volgende bestedingsdoelen voor 2024 aangegeven (in totaal € 120.000).

1. Opstellen adviesnotitie door Fakton en Straatman-Koster over inzetbaarheid SBI-subsidies en krediet prijsstijgingen woningbouw (€ 35.000);
2. Ontwerpend onderzoek naar de inpassing van scenario's voor de upgrade van de HOV-corridor Katwijk – Leiden - Alphen (€ 45.000)
3. Bijdrage aan verschillende verkeerskundige kruispuntonderzoeken met een relatie tot bouwinitiatieven in de idee- en initiatieffase (€ 40.000).

Mee- / tegenvaller

06.02 Gemeentelijke heffingen gronden, ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed

In de begroting zijn structurele middelen beschikbaar voor het betalen van de lokale heffingen. De werkelijke heffingen zijn echter harder gestegen dan de indexering waarmee in de begroting rekening is gehouden. De betreft de OZB en de Waterschapsheffing van gemeentelijk vastgoed bij met name gronden, ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed. Hierdoor wordt het beschikbare budget met € 150.000 structureel opgehoogd.

06.03 Dekken gestegen kosten welstands- en monumentencommissie uit bouwleges

De gemeente heeft een vaste prijsafpraak met de stichting Dorp, Stad en Land voor de bemensing van de wettelijk verplichte onafhankelijke welstands- en monumentencommissie (WML). Deze vaste prijsafpraak is al enkele jaren lager dan huidige marktprijs. Daarnaast is de verwachting dat als gevolg van invoering Omgevingswet de werkzaamheden voor de WML gaan toenemen. Om de kwaliteit en kwantiteit van het waardevolle werk van de WML te garanderen wordt voorgesteld om een marktconforme prijs te betalen. Hieruit volgt dan een structurele verhoging van het budget met € 182.000. Deze verhoging wordt gedekt door de opbrengsten van bouwleges met € 182.000 structureel te verhogen.

06.04 Ontkoppeling Join van Powerbrowser

De digitale vergunningenadministratie wordt nu opgeslagen in het gemeentebrede zaakstelsel JOIN. Voor een efficiëntere bedrijfsvoering en een snellere dienstverlening is het wenselijk dat deze administratie direct in het vergunningensysteem zelf wordt opgeslagen. Dit vergt eenmalige kosten voor migratie en systeemaanpassingen ter hoogte van € 375.000. Dit wordt gedekt door een eenmalige onttrekking van € 375.000 aan de reserve Bouwleges.

06.05 Huur batterij Huis van de Buurt fase 1 in verband met netcongestie

De renovatie van het Huis van de Buurt start in 2024 en is conform planning afgerond in het 1e kwartaal van 2025. Echter, vanwege netcongestie (er is onvoldoende capaciteit op het elektriciteitsnet beschikbaar) in het gebied kan er niet eerder dan het 1e kwartaal van 2026 een grootverbruik aansluiting worden gerealiseerd. Dit betekent dat het Huis van de Buurt niet direct na oplevering in gebruik genomen kan worden. Een oplossing waarmee het gerenoveerde Huis van de Buurt toch in gebruik kan worden genomen vóór het 1e kwartaal van 2026 is de inzet van een batterij die bij piekmomenten energie levert. De batterij is een duurzame oplossing voor de netcongestieproblematiek. Voorgesteld wordt om een batterijpakket te huren voor de periode totdat een groot verbruik aansluiting (GvA) gerealiseerd is. Huur heeft als voordeel boven koop dat het goedkoper is en service en onderhoud is gegarandeerd. De huurprijs van de verschillende batterijen variëren van € 900 tot € 1.250 per week. Uitgaande van de benodigde inzet voor 1 jaar, is hiervoor maximaal (€ 1.250 maal 52 weken) € 65.000 benodigd. Als de grootverbruik aansluiting gerealiseerd is, is de inzet van de batterij niet meer nodig en eindigt het huurcontract.

Nieuwe uitgaven

06.06 Bijdrage warmtetransitie

De warmteoplossing met de laagste maatschappelijke kosten is, in dichtbebouwd Leiden, voor veel woningen een warmtenet. De business case van een warmtenet is echter in veel gevallen niet sluitend. Zelfs met bijdragen vanuit het rijk (zoals de WIS, warmte infrastructuur subsidie, en ISDE, voor verduurzaming van woningen) blijft er een onrendabele top over. Daarbij volgt vanuit de Wcw (Wet collectieve warmte) dat vanaf moment inwerkingtreding de warmtenetten voor het merendeel in publieke handen komen.

In de collegeakkoord is vastgelegd om ambitieus aan de slag te gaan met de warmtetransitie, zoals vastgelegd in de transitievisie warmte. Op basis hiervan is in de begroting de prestatie vastgelegd om in 2030 8.000 bestaande woningen aan te sluiten op het warmtenet. Dit vraagt om voldoende financiële slagkracht. Tot 2030 is er een investeringsruimte gereserveerd voor de energietransitie, met bijbehorende kapitaallasten in de reserve Duurzame stad, € 560.000 in 2028 en € 700.000 vanaf 2030. In deze kaderbrief verwerken we deze kapitaallasten in de begroting, zodat de investeringsbedragen opgenomen worden in het meerjarenbeeld. De middelen worden als volgt ingezet: € 6,4 miljoen incidenteel en € 47,1 miljoen financieringsbudget voor de periode 2025-2028. In de komende periode volgt besluitvorming over hoe deze middelen op een zo effectief mogelijke manier in te zetten, bijvoorbeeld in de gebiedsaanpak van Leiden Zuidwest en bij het publieke warmtebedrijf in de Leidse regio.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

<i>Programmanummer</i>	7
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Kanselijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

In Leiden krijgen kinderen en jongeren de kans gezond en veilig op te groeien in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.

3.7.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 7 worden een aantal wijzigingen in de prestaties voorgesteld.

Wijzigingen in beleidsterrein 7A Jeugd

Prestatie 7A1.3 Ondersteunen spelbevordering

De prestatie 7A1.3 wordt verwijderd. Er worden geen activiteiten onder deze prestatie georganiseerd, omdat spelen onder prestatie 7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte valt. Het resterende budget wordt overgeheveld naar prestatie 7A1.2. In onderstaande tabel wordt de wijziging weergegeven.

Doel	Prestatie	Nieuwe prestatie
7A1 Een krachtige pedagogische samenleving	7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie	7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie
	7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte	7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte
	7A1.3 Ondersteunen spelbevordering	

Wijzigingen in beleidsterrein 7C Onderwijs

Prestatie 7C1.2 Stimuleren van hoogwaardig taalaanbod op onderwijskansenscholen

De titel van prestatie 7C.1.2 is aangepast van 'Stimuleren van hoogwaardig taalaanbod op onderwijskansenscholen' naar 'Ondersteunen van hoogwaardig taalaanbod in het onderwijs'. We blijven inzetten op gerichte ondersteuning op onderwijskansenscholen, want door ongelijk te investeren kunnen we structurele ongelijkheid aanpakken. De verbreding van de prestatietitel creëert ruimte voor acties in het voortgezet onderwijs of scholen die net buiten de categorie onderwijskansenschool vallen.

Prestatie 7C1.3 Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij doelgroepkinderen

De titel van prestatie 7C.1.3 is aangepast van 'Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij doelgroepkinderen' naar 'Bevorderen van een goede samenwerking tussen ouder en professional'. Dit betreft deels een taalkundige wijziging, omdat het gaat om de samenwerking tussen de professional en de ouder en niet om van de betrokkenheid van ouders in het algemeen ten opzichte van doelgroepkinderen. Anderzijds zien we ook buiten de doelgroep kansen voor betere samenwerking tussen kind, school en gezin.

In onderstaande tabel worden de wijzigingen voor beleidsterrein 7C Onderwijs weergegeven.

Doel	Prestatie	Nieuwe prestatie
7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren	7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie	7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie
	7C1.2 Stimuleren hoogwaardig taalaanbod op onderwijskansenscholen	7C1.2 Ondersteunen van hoogwaardig taalaanbod in het onderwijs
	7C1.3 Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij doelgroepkinderen	7C1.3 Bevorderen van een goede samenwerking tussen ouder en professional

3.7.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Budgettair neutraal	07.01	Subsidie Jantje Beton	L	S	65				
			B	I	-65				
Mee/Tegenvaller	07.02	Aanvullend budget gymzaal Oppenheimstraat	L	S					118
			B	I					
	07.03	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S	3.226	3.773	5.182	5.448	5.448
			B	I	-2.026	-2.573	-3.982		
Nieuwe uitgave	07.04	3e fase Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		150	150		
				S		13	91	289	1.483
			B	S		-10	-68	-68	-67
Bijsturing	07.03	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S				3.198	2.148
								-4.248	-4.248
Tot.					1.200	1.353	1.373	4.620	4.882

Budgettair neutraal

07.01 Subsidie Jantje Beton

In 2023 heeft de gemeente Leiden een subsidie van € 65.000 ontvangen van Jantje Beton voor de aanleg van een speeltuin. Bij de resultaatbestemming is dit bedrag in de reserve leefbaarheidsprojecten gestort, omdat het in 2023 niet besteed is. Naar verwachting wordt het in 2024 besteed, daarom wordt het nu weer onttrokken aan de reserve. Indien deze subsidie niet voor het bestemde doel besteed wordt zal de gemeente dit bedrag moeten terugbetalen aan Jantje Beton.

Mee- / tegenvaller

07.02 Aanvullend budget gymzaal Oppenheimstraat

Om aan het wettelijke verplichte aantal uren bewegingsonderwijs te voldoen, is in 2018 besloten (RV 18.0010) om een gymzaal met 2 vloerdelen te realiseren aan de Oppenheimstraat 4.

Vanwege de impact op de buurt is gewacht op de besluitvorming omtrent de ontwikkelingen van sportpark Roomburg en is daarom het project Oppenheimstraat eind 2021 opgestart. Er is hierbij onderzocht in hoeverre het mogelijk is om het gebouw zo te realiseren dat in de toekomst sport mogelijk is. Tevens zijn er diverse varianten onderzocht. Het blijkt dat realisatie met het behoud van een deel van het gebouw (circulair) financieel de gunstigste variant is. Echter, in de tijd die het heeft gekost om de noodzakelijke onderzoeken te verrichten, zijn de bouwkosten sterk gestegen en zijn de plankosten toegenomen. Hierdoor is er voor de realisatie een tekort van € 2,7 ontstaan. In deze kaderbrief wordt de gemeenteraad gevraagd dit tekort te dekken zodat het project kan worden gerealiseerd.

07.03 SD Regionale Jeugdhulp 2024-2028

In de regio wordt verwacht dat de kosten voor specialistische jeugdhulp de komende periode fors gaan stijgen. Dit is het gevolg van een aantal jaarlijks terugkerende ontwikkelingen:

- De kosten stijgen dooreen knellend zorglandschap en de inzet van duurdere zorg of zorginzet die buiten de budgetplafonds (of bij niet gecontracteerde partijen) moet worden ingezet (in urgente of ernstige situaties). Hoewel er nog geen formele regionale begrotingswijziging 2024 is vastgesteld en de totale de lastenverzwaring deels afhankelijk is van de benodigde inzet en/of behaalde maatregelen in 2024 verwachten we dat de lasten in ieder geval toenemen met € 1,3 miljoen in 2024 oplopend tot structureel € 3,2 miljoen vanaf 2028.

- In het meerjarenbeeld in de begroting 2024 is vanaf 2025 een geleidelijk naar structureel € 1,6 miljoen oplopende taakstelling op regionale Jeugdhulp opgenomen. Deze taakstelling zal niet worden ingevuld.
- De Service Organisatie Zorg (SOZ) heeft contractafspraken met vijf grote aanbieders van specialistische jeugdhulp voor jeugdhulpvervoer. Dit werd in 2022 en 2023 gefinancierd op basis van incidentele kosten vanuit het totaal van regionale jeugdhulpkosten. Om zicht te krijgen op de lokale kosten vanuit de jeugdhulpwet, waaronder het lokaal ingekochte jeugdhulpvervoer, is het van belang om een structureel budget van € 450.000 op te nemen in de begroting.
- Daarnaast is een extra structureel bedrag van € 188.000 opgenomen als gevolg van wijziging van de bekostigingssystematiek voor pleegzorg.

Daarnaast treedt in de eerste jaren een aantal tijdelijke tegenvallers op:

- Voor 2024 is daarnaast een incidenteel nadeel opgenomen van € 700.000 voor voorzetting van intensieve jeugdhulp voor een gezin met een ingewikkelde achtergrond. De verwachting is dat de SPUK Onbedoelde Jeugdhulp niet verlengd wordt en dat er dus geen compensatie van het rijk wordt ontvangen.
- Verder is voor de jaren 2024 en 2025 een incidenteel nadeel van € 475.000 opgenomen als gevolg van de caseloadverlaging gecertificeerde instellingen. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat er in de jaren daarna door hogere uitstroom geen extra kosten meer zijn.

De doorlopende kostenstijging van de gespecialiseerde jeugdhulp heeft een grote impact op de gemeentelijke begroting. Interventies in het verleden hebben niet voldoende effect gehad op de kostenbeheersing. De mogelijkheden om financieel bij te sturen lijken in het huidige systeem beperkt. De portefeuillehouders jeugd in Holland Rijnland hebben geconstateerd dat de huidige financiële situatie vraagt om fundamentele heroverweging van de wijze waarop het stelsel van jeugdhulp in de regio is ingericht en functioneert, zodat sneller kan worden voldaan aan de gezamenlijke opdracht om goede, tijdige, passende jeugdhulp te bieden en wachttijden en kosten te beperken. Op 6 december 2023 besloot het portefeuillehouder overleg (PHO) Jeugd daarom tot het instellen van een bestuurlijke Taskforce, die het proces van het voorbereiden en maken van fundamentele keuzes gaat aansturen. De opdracht van de Taskforce is om in september 2024 met een antwoord te komen op de vraag 'kan het ook echt anders?'. Met andere woorden: welke fundamentele keuzes zijn noodzakelijk om meer sturing te kunnen geven aan het bereiken van de doelen en resultaten van de gemeenschappelijke opdracht in de gespecialiseerde jeugdzorg? De fundamentele keuzes, welke het PHO jeugd namens de samenwerkende gemeenten maakt, moeten gaan bijdragen aan een toekomstbestendig en betaalbaar stelsel, met behoud van de kwaliteit van gespecialiseerde regionale jeugdhulp in Holland Rijnland. De taskforce brengt tevens uitvoeringskosten met zich mee. Het Leids aandeel in deze kosten bedraagt jaarlijks € 60.000 in de periode 2024 t/m 2026.

In juni 2023 is de hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 definitief vastgesteld, ondertekend en aangeboden aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer. Met de maatregelen uit de hervormingsagenda worden kostenbesparing en verbetering van de kwaliteit van jeugdhulp beoogt. De verwachting is dat de hervormingsagenda landelijk een structurele besparing van € 1 miljard zal opleveren vanaf 2027. Het Rijk verwacht van alle gemeenten inspanningen om de agenda te implementeren. De gemeente Leiden zet zich in om de maatregelen uit de hervormingsagenda te implementeren.

Nieuwe uitgaven

07.04 3e Fase Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting

Om goede, gezonde en toekomstbestendige schoolgebouwen te realiseren heeft de raad ingestemd met investeringen in een achttal schoolgebouwen uit fase 1 en 2 van het Integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) (Vlietlandcollege, ISK, De Weerklink, Lucas van Leyden (Vliet), De Wereldwijzer, Stevenshofschool, Noachstraat, Mareland (inclusief gymnastieklokalen). Daarmee is een investeringsbedrag gemoeid van € 106 miljoen. Daarvan is op dit moment een bedrag van € 47 miljoen daadwerkelijk besteed.

Voor de realisatie van een aantal projecten uit fase 3 van het IHP wordt nu aan de raad een totaalbedrag van € 39,8 miljoen euro gevraagd om tot en met 2027 nog 3 scholen te kunnen verbeteren. Het gaat hierbij om de Leidse Houtschool (inclusief gymzaal), de Eerste Leidse Schoolvereniging en het Da Vinci College (Kagerstraat). Financieel betekent dit dat binnen het meerjarenbeeld van deze kaderbrief de extra kapitaallasten optellen tot ca. € 1,4 miljoen.

Voor de vernieuwbouw van het Visser 't Hooft Lyceum aan de Kagerstraat 1 wordt zowel in 2025 als ook in 2026 een bedrag van € 150.000 gereserveerd. Deze bedragen zijn bedoeld als initiatiefbudget voor de voorbereiding. Dekking voor de volgende fasen van dit project zijn afhankelijk van toekomstige integrale afwegingen.

Voor de ambitie van het college om het Kindcentrum Stevenshof te realiseren wordt een investering van € 1,98 miljoen gevraagd. Deze investering in 500m² peuteropvang en BSO op het terrein van de Stevenshofschool en Wereldwijzer is budgetneutraal. De afschrijvings- en rentelasten worden via de huur doorberekend aan de organisatie die de opvang gaat verzorgen.

Ten slotte wordt een bedrag van € 612.000 opgenomen voor de sloop van een deel van het schoolgebouw aan de Vijf Meilaan 137 voor de bouw van het Vlietlandcollege op die locatie. Dit bedrag zal worden toegevoegd aan het bestaande krediet voor de bouw van het Vlietlandcollege.

Bijsturing

07.03 SD Regionale Jeugdhulp 2024-2028

Van de tegenvaller van € 5,5 miljoen wordt een nadeel van afgerond € 1,2 miljoen door loon- en prijsontwikkeling opgevangen vanuit de algemene middelen. Het resterend tekort 2024-2026 wordt gedekt vanuit de reserve sociaal domein. Hiermee staat vanaf 2027 nog een tekort open van afgerond € 4,2 miljoen. Het college kiest ervoor om dit tekort vanaf 2027 als extra taakstelling binnen het sociaal domein op te voeren. Omdat de verdere kostenontwikkeling onzeker is en de opbrengsten van de heroverwegingen nog onzeker zijn, stelt het college voor om de behoedzaamheidsruimte in 2027 met € 3,2 miljoen te verhogen en in 2028 met € 2,1 miljoen. Als de taakstelling niet geheel kan worden ingevuld, kan deze deels uit deze behoedzaamheidsruimte worden opgevangen.

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

<i>Programmanummer</i>	8
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen, Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

Cultuur, cultuurhistorie, sport, recreatie en evenementen zijn belangrijk voor de sociale structuur van de stad. Cultuur, cultuurhistorie en evenementen zijn van grote waarde voor de versterking van de positie van Leiden in de Randstad. Het aanbod van voorzieningen zal toegankelijk zijn om de ontwikkeling en ontspanning van inwoners te verzekeren en, voor wat betreft cultuur, cultuurhistorie en evenementen, onderscheidend om de centrumfunctie voor bezoekers te benutten.

3.8.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 8 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.8.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Mee/Tegenvaller	08.01	Voldoende formatie voor wettelijk beheer archeologische collectie	L	S	74	74	74	74	74
	08.02	Theatertechniek Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal	L	I		3.200			
	08.03	Verlaten cultureel beleidsmatig ondersteunde activiteiten Volkshuis	L	S			-165	-165	-165
	08.04	Financiële gevolgen provinciale ontheffingen i.v.m. verstoring Molenbiotoop Molen de Valk	L	I	67				
				S	36	36	36	36	36
	08.05	OZB verhoging Combibad/IJshal	L	S	193	193	193	193	193
			B	S	-193	-193	-193	-193	-193
	08.06	Tussentijdse actualisatie meerjarenonderhoudsplan bestaande en nieuwe sportaccommodaties	L	S	936	857	857	857	857
					-715	-715	-715	-715	-715
	08.07	Beperking stijging sporttarieven	B	S	115	115	115	115	115
Nieuwe uitgave	08.08	Cofinanciering Hooglandse kerk	L	I	280				
	08.09	Project Verborgten Verleden, 5 tijdelijke kunstwerken in het Singelpark rondom het thema koloniaal verleden	L	S		111			
			B	I		-111			
	08.10	Plankosten optimalisatie park Cronesteinkade	L	I		525			
	08.11	Gemeentelijke bijdrage festiviteiten lustrumfeest Leidens Ontzet.	L	I	130				
	08.12	Besturingsmodel Leidens Ontzet (onderzoek en implementatie)	L	I	125	100	75		
	08.13	Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat	L	I				1.515	
				S					670
Tot.					1.049	4.193	278	1.717	873

Bedragen x € 1.000,-

Mee- / tegenvaller

08.01 Voldoende formatie voor wettelijk beheer archeologische collectie

Leiden is een van de weinige gemeenten met een eigen archeologisch depot. Er is sprake van autonome groei van de collectie archeologische bodemvondsten. Deponering en beheer van archeologische vondsten is een wettelijke taak. De structurele formatie voor deponering en depotbeheer van 0,77 FTE is ontoereikend en kwetsbaar. Er is minstens 1,5 FTE nodig. Navraag bij vergelijkbare erfgoedinstellingen leert dat zij gemiddeld 2 FTE voor deze taak hebben.

Dekking hiervoor kan Erfgoed Leiden niet uit de eigen organisatie halen zonder schade aan te brengen aan andere wettelijke taken of publiekstaken. Bezuinigen op de publiekstaken betekent een waardevolle collectie die verplicht met overheidsgeld in stand wordt gehouden, maar voor burgers niet bruikbaar is. De formatie op de publiekstaken van Erfgoed Leiden is mager. De publiekstaak wordt ook deels met regio-gelden bekostigd. Het archeologisch depotbeheer kan niet worden bekostigd met bijdragen uit de regio omdat het een exclusief Leidse taak betreft. Voor de dekking van de uitbreiding met 0,72 FTE schaal 8 is jaarlijks € 74.000 (incl. werkplek) nodig.

08.02 Theatertechniek Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal

De Leidse Schouwburg-Stadsgehoorzaal (LSSGZ) en de gemeente hebben gezamenlijk een gespecialiseerd bureau gevraagd om een meerjareninvesteringsplan op te stellen voor de theatertechniek. Het adviesbureau geeft aan dat gemiddeld € 925.000 jaarlijks noodzakelijk is om de huidige theatertechniek te onderhouden en te vervangen. LSSGZ geeft aan hier onvoldoende middelen voor te hebben. Het college ziet deze uitdagingen, met name voor het vervangen van de kostbare hijs- en trekinstallaties in 2025 en 2026. Dit ook in verband met de veiligheid van de medewerkers. Het college reserveert daarom een incidenteel bedrag van € 3.200.000 in

de reserve economische impulsen en kennisstad. Dit bedrag is naast de bijna € 900.000 trekkingsrechten die LSSGZ bij de gemeente heeft staan voor vervangings- en vernieuwingsinvesteringen (VVI-LSSGZ) vanuit de verzelfstandiging van de Schouwborg.

08.03 Verlaten cultureel beleidsmatig ondersteunde activiteiten Volkshuis

BplusC heeft aangegeven het Volkshuis te gaan verlaten. Het niet meer cultureel beleidsmatig ondersteunen van activiteiten in het Volkshuis levert vanaf 2026 een structureel voordeel van € 165.000 op.

08.04 Financiële gevolgen provinciale ontheffingen i.v.m. verstoring molenbiotoop Molen De Valk

De ontwikkelingen in het Stationsgebied (Lorentz fase 1 en 2, Octagon en De Geus) beïnvloeden de molenbiotoop van Molen de Valk. Aan de door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (PZH) gestelde voorwaarden is nog niet volledig invulling gegeven. Deze twee voorwaarden zijn:

Het structureel toevoegen van extra formatie bij Erfgoed Leiden en Omstreken ten behoeve van molen 'De Valk' vanaf 2024 voor structureel 21 uur (€ 36.334) en daarnaast additioneel financiële compensatie van € 360.000 te reserveren voor eventuele vervanging van draaigevoelige onderdelen van molen 'De Valk' voor een periode van 25 jaar, gerekend vanaf start bouw molenbiotoop versturende elementen. Met een eerder genomen Kaderbesluit in 2018 is hiervoor € 360.000 gestort in de reserve Molen De Valk/ Erfgoed Leiden. Deze is voor € 67.205 ingezet als dekking voor de kosten 3e molenaar 2018 - 2020. Voorgesteld wordt deze reserve aan te vullen tot het door de Provincie Zuid Holland besloten bedrag van € 360.000.

Met het bij deze kaderbrief "repareren" van de structurele en incidentele gevolgen van de provinciale ontheffingen ontstaat de mogelijkheid om met de PZH een constructief gesprek te kunnen voeren over de compenserende maatregelen als gevolg van ontwikkelingen in het Schipholweggebied welke de molenbiotoop van molen De Valk beïnvloeden.

08.05 OZB-verhoging Combibad en IJshal

Voor het nieuwe zwembad, ijshal en sporthal 1574 is in 2018 de bijdrage voor de OZB berekend. Voor het zwembad en de Sporthal is zowel het eigenaren gedeelte als het gebruikersgedeelte voor rekening van Leiden. Voor de IJshal is het eigenarengedeelte voor rekening van Leiden en het gebruikersgedeelte is voor de Stg. IJshal. Totaal is in de begroting structureel rekening gehouden met €381.000. Echter zijn de investeringen voor de bouw door prijsstijgingen toegenomen waardoor de hoogte van OZB vanaf dit jaar ook toeneemt en ook de tarieven zijn gestegen sinds 2018. Vanaf 2024 is voor de OZB €574.000 nodig voor de 3 nieuwe sportaccommodaties. Voorgesteld wordt het verschil ad.193.000 structureel op te nemen in de meerjarenbegroting zowel als kosten als in programma AD als baten.

08.06 Tussentijdse actualisatie meerjarenonderhoudsplan bestaande en nieuwe sportaccommodaties

Det bestaande meerjarenonderhoudsplan (MJOP) voor de sportaccommodaties van Leiden is geactualiseerd en voorzien van nieuwe eenheidsprijzen. Ook zijn de onderhoudsmaatregelen voor de te slopen of gesloopte objecten er uit gehaald. De actualisatie van bestaande sportaccommodaties levert een financieel neutraal beeld op. In 2023 is een drietal nieuwe sportaccommodaties opgeleverd. Voor deze nieuwe sportaccommodaties Binnenbad en IJshal De Vliet, Buitenbad de Vliet en Sportcomplex 1574 was vanuit het raadsbesluit in 2019 een bedrag beschikbaar gesteld van € 632.895. Door stijging van bouwkosten en onderhoudskosten in de nieuw opgestelde MJOP's van deze gebouwen ontstaat een tekort van € 142.464 vanaf 2024. Voor 2024 is nog eenmalig een extra bedrag nodig, €78.571. Dat komt omdat te slopen panden (Drie Oktoberhal en de Vijf Meihal en het Vijf Mei-bad) in 2024 nog een jaar langer blijven staan en hiermee ook de ozb doorloopt. we gaan er nu vanuit dat deze panden in 2025 gesloopt worden.

08.07 Beperking stijging sporttarieven

In 2020 heeft uw raad besloten dat met ingang van 2024 een tariefsverhoging op sportaccommodaties van structureel € 115.000 (5%) zal worden ingevoerd (RV 20.0097). Dit werd ondersteund door het feit dat de tarieven van de sportaccommodaties op (sporthallen, natuurgrasvelden) of onder (zwembaden, kunstgrasvelden) het gemiddelde liggen in vergelijking met andere gemeenten.

Deze verhoging zou vanaf augustus 2024 in moeten gaan. Het voornemen de tarieven voor een aantal sporten met 5% te verhogen is voorgelegd aan de Leidse Sportfederatie voor advies. Het advies luidt om de 5% verhoging terug te draaien. Daarnaast heeft uw raad zorgen geuit over de aanstaande tariefsverhoging met de motie 'Eerlijke verdeling sporttarieven' (M.23.0049.65– d.d. 6 juli 2023). Verzocht werd te kijken naar dekkingspercentages en benchmarks van andere (omliggende) gemeenten. We hebben een benchmark uit laten voeren. De resultaten geven ons aanleiding om nog nader verschillende tarieven te onderzoeken. Om die reden stellen wij voor om niet de 5% tariefsverhoging door te voeren en de resultaten te betrekken bij de tarieven 2025.

Nieuwe uitgaven

08.08 Cofinanciering Hooglandse kerk

De Hooglandse kerk behoort in de nota Leids religieus erfgoed samen met de Pieterskerk en de Marekerk tot de top 3 rijksmonumenten qua cultuurhistorische waarde. De Hooglandse kerk is qua bouwtype een groot en kostbaar gebouw. Aan rijksmonument de Hooglandse kerk is door het Rijk een Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM) toegekend, op basis van een 6-jarig instandhoudingsplan (voor sober en doelmatig onderhoud van het rijksmonument). Het 6-jarig onderhoudsplan bedraagt € 700.000, waarvan 60% subsidie van het Rijk, daarnaast wordt een eigen aandeel van 40% (€ 280.000) gevraagd van de eigenaar. Het college ziet dat het landelijk subsidiestelsel voor dit soort grote gebouwen - met beperkt verdienvermogen - qua subsidiepercentage tekortschiet. Het eigen aandeel van de rijkssubsidie levert in het geval van de Hooglandse kerk problemen op. Het college stelt voor, na analyse van de financiële situatie, de cofinanciering voor de SIM als een incidentele subsidie te verlenen om zo de cultuurhistorische waarde van het rijksmonument te behouden en de rijkssubsidie veilig te stellen.

08.09 Project *Verborgten Verleden*, 5 tijdelijke kunstwerken in het Singelpark rondom het thema koloniaal verleden

Voorstel voor een nieuwe ronde participatieve kunst in het Singelpark, met ditmaal als onderwerp het koloniaal verleden. Er wordt in 2024 € 100.000 beschikbaar gesteld aan de stichting Kunst in het Singelpark. Voor begeleiding en ontwerp vanuit de gemeente is voor de inpassing van de kunst in de openbare ruimte daarnaast € 11.000 noodzakelijk. Er zullen vijf tijdelijke kunstwerken in de komende vier jaar worden gerealiseerd. Dekking is gevonden in de reserve sociaal maatschappelijke en culturele voorzieningen.

08.10 Plankosten optimalisatie park Cronsteinkade

In 2023 hebben er verkennende gesprekken plaatsgevonden met alle gebruikers van het park Cronsteinkade, deze zijn in december 2023 afgerond. De conclusie is dat herinrichting van het terrein voor alle partijen gunstig kan uitpakken. Dit betekent de start van het gemeentelijk project om tot realisatie te komen. Het Zoete Land kan een aanzienlijke uitbreiding van het areaal voor de stadstuinderij tegemoet zien en daarmee kan hun wachlijst worden verkort. De korfbalvereniging Sporting Trigon en hockeyvereniging Roomburg beschikken straks samen over een volwaardig multifunctioneel sportveld waarop zowel gekorfbald als gehockeyd kan worden. Ook medegebruik van het park door anderen blijft mogelijk. Om hiervoor plaats te maken is de inzet om voor de korfbal, hockey en BSO 't Kasteel straks een up-to-date multifunctionele accommodatie te bouwen waar bij gelegenheid ook anderen, zoals omwonenden, gebruik van kunnen maken. Tot slot is de wens om bij de toekomstige herinrichting ook de verbinding met het Singelpark tot stand te brengen en mogelijkheden te creëren voor natuurlijk spelen. De optimalisatie en herinrichting sluit aan bij de doelen die zijn vastgelegd in het Beleidsakkoord 2022-2026 Samen leven in Leiden, zoals een groene, duurzame en leefbare stad. Zo wordt bijgedragen aan het sport en gezondheidskader waarin sporten, bewegen, spelen en gezondheid allen een plek krijgen en draagt de optimalisatie bij aan de ambities voor stadstuinieren. Voorgesteld wordt voor het onderzoeken van de haalbaarheid van de herinrichting Cronsteinkade € 525.000 in het MIP op te nemen.

08.11 Bijdrage lustrumviering Leidens Ontzet

De gemeente stelt € 130.000 beschikbaar voor de 3 October Vereeniging om van de jubileumeditie van 450 jaar Leidens Ontzet een extra mooie viering te maken. Symbolisch is dit bedrag voor iedere Leidenaar een euro.

08.12 Besturingsmodel Leidens Ontzet (onderzoek en implementatie)

In het Evenementenbeleid (2020) is opgenomen dat een onderzoek naar een nieuw model voor beheersbare en veilige stadsfeesten het meest urgent is voor de viering van Leidens Ontzet. Bij dit onderzoek zullen naast de gemeente zelf, ook horecaondernemers en de 3 October Vereeniging worden betrokken. Het onderzoek naar een nieuw model is inmiddels gestart. Hier is een kwartiermaker voor aangesteld die met deze partijen in gesprek gaat en de belangen en wensen helder in kaart brengt. Naar verwachting zal de kwartiermaker in de loop van 2024 een advies opleveren voor een nieuw besturingsmodel. Het implementeren van dit nieuwe besturingsmodel zal aanjaagkosten vragen. Dit is in andere steden die deze transitie doormaken, ook nodig geweest. Kosten hiervoor zijn incidenteel € 300.000, te verdelen over drie jaren: € 125.000 in 2024, € 100.000 in 2025 en € 75.000 in 2026.

08.13 Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat

De gemeente wil met haar gesubsidieerde aanbod een nóg groter bereik realiseren onder de bewoners. Dat willen we onder meer bereiken door de bibliotheek te helpen transformeren naar een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek. Het college is gestart met de ontwikkeling van een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie Nieuwstraat 4. De huidige bibliotheek in de Nieuwstraat is wat betreft inrichting en concept verouderd. Samen met BplusC werkt de gemeente Leiden daarom aan de modernisering van de bibliotheek, waarbij de bibliotheek transformeert naar een plek die mensen, kennis en organisaties met elkaar verbindt rond thema's die spelen in de samenleving.

Hiervoor zijn drie scenario's uitgewerkt voor de verbouwing van de bibliotheek op de huidige locatie:

1. Opknopbeurt. Het vernieuwen van het gebouw volgens de huidige wet- en regelgeving kost € 8,6 miljoen;

2. Moderne bibliotheek. Voor scenario 2 worden aanvullend aan scenario 1 ook functionele aanpassingen doorgevoerd: vervangen bouwdeel 1981, meer ruimte voor ontmoeting en inspiratie, verbinding kantoren, samenhang gebouwen, zichtbaarheid en aanpassing van de entree. Hiervoor is een investering van € 19,7 miljoen geraamd;
3. Moderne bibliotheek+. Voor scenario 3 wordt aanvullend aan scenario 1 en 2 ook gekozen voor hoogwaardige afwerking en verduurzaamd tot label A (Paris proof). Hiervoor is een investering van € 24,1 miljoen geraamd.
 - * Fietskelder is mogelijk bij scenario 2 en 3, dit betekent een aanvullende investering van € 2,3 miljoen.

De gemeente kiest voor het tweede scenario inclusief fietskelder. In scenario 2 kan de transitie naar een moderne bibliotheek plaatsvinden en wordt de bibliotheek verduurzaamd waardoor wordt voldaan aan energielabel C. De fietskelder komt niet alleen de bereikbaarheid van de bibliotheek ten goede maar levert een enorme verbetering aan de kwaliteit van de openbare ruimte. In scenario 1 voldoet de bibliotheek aan de huidige wet- en regelgeving, maar kan de transitie naar een moderne bibliotheek niet plaatsvinden en wordt niet voldaan het verduurzamingsbeleid van de gemeente. In scenario 3 wordt verdergaand verduurzaamd tot label A. Hiervoor is niet gekozen.

De investering van totaal € 22 miljoen betekent een structureel aanvullende kapitaallast van € 554.000 voor de vernieuwing, verduurzaming en verbeteren van de functionaliteit van de bibliotheek en een kapitaallast van € 116.000 voor de fietskelder (programma 4). Daarnaast wordt € 1,5 miljoen incidenteel budget begroot voor tijdelijke huisvesting van de bibliotheek tijdens de verbouwing.

9

Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning

<i>Programmanummer</i>	9
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Maatschappelijke Ondersteuning luidt:

“De gemeente Leiden wil een stad zijn waarin alle mensen, inclusief die met een zorgbehoefte, actief kunnen participeren en zelf de regie in handen hebben bij de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld. Het gemeentelijke beleid is gericht op het activeren van mensen om hen in staat te stellen zelf deel te nemen aan de samenleving. Daarnaast organiseren we een vangnet voor de ondersteuning van zeer kwetsbare burgers die onvoldoende in staat zijn om voor zichzelf te zorgen.”

3.9.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 9 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.9.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Mee/Tegenvaller	09.01	Aanvullen eigenvermogen Hecht tot mimum (begrotingswijziging 2024)	L	S	150				
			B	I					
	09.02	Onderindexatie Sterke sociale basis (LPO)	L	S	296	296	296	296	296
	09.03	Onderindexatie Sociale wijkteams (LPO)	L	S	390	390	390	390	390
09.04	SD prijs- en volumeontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen	L	I		500				
			S	1.300	1.400	1.700	1.050	1.575	
		B	I	-600		-975			
			S	200	-800	-525	-1.050	-1.575	
Nieuwe uitgave	09.05	Kwartiermaker wijkregie	L	I	70				
			B	I	-70				
	09.06	Projectmanagement en adviescommissie kunstwerk slavernij- en koloniaalverleden	L	I	10	84			
			B	I	-10	-84			
09.07	Stabiele situatie ongedocumenteerden	L	S		100	100	100		
		B	I		-100	-100	-100		
Bijsturing	09.08	SD Invulling taakstelling sociaal domein	L	S	-737	-862	-862	1.025	1.025
			B	I	1.012	1.137	1.137		
				S	-275	-275	-275	-1.025	-1.025
Tot.					1.736	1.786	886	686	686

Bedragen x € 1.000,-

Mee- / tegenvaller

09.01 Aanvullen eigen vermogen Hecht tot minimum (begrotingswijziging 2024)

Hecht heeft vorig jaar een tekort gerealiseerd door de stijging van de salariskosten als gevolg van een nieuwe CAO. De begrotingswijziging die vorig jaar is ingediend is uiteindelijk afgewezen door het Algemeen Bestuur van Hecht. Volgens het AB was namelijk niet voldoende invulling gegeven aan de zienswijzen. Door dit besluit heeft Hecht het jaar afgesloten met een negatief resultaat en is de reserve van Hecht als gevolg daarvan onder het minimum van € 3 miljoen gekomen. Om de reserve weer op niveau te brengen dient Hecht een begrotingswijziging in. Voor Leiden gaat dit om € 573.000, waarvan € 423.000 kan worden opgevangen binnen de budgetten van Hecht op de Leidse begroting. De resterende € 150.000 zal worden gedekt vanuit de algemene middelen.

09.02 Onderindexatie Sterke sociale basis (LPO)

Met de Sterke Sociale Basis-partners is een vijfjarig contract afgesproken, dat loopt tot en met medio 2025 met een verlengingsoptie van twee keer twee jaar. In de contracten is een andere indexeringssystematiek afgesproken dan waarmee de gemeentelijke budgetten worden geïndexeerd. De kosten van de correctie bedragen € 296.000 vanaf 2024.

09.03 Onderindexatie Sociale wijkteams (LPO)

Vanaf 2024 moet de subsidie aan het Sociaal wijkteam (hierna SWT) worden verhoogd vanwege de CAO loonstijging van in totaal 15%. Deze loonstijging overstijgt de jaarlijkse gemeentelijke indexering. De extra structurele kosten bedragen € 390.000.

09.04 SD prijs- en volumeontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen

De kosten voor de Wmo maatwerkvoorzieningen en de uitvoering nemen de komende jaren toe. De kostenstijging wordt veroorzaakt door drie factoren: prijsstijging, overstap van cliënten (groeps)begeleiding naar het gemiddeld duurdere arrangementenmodel en door toename van het aantal Wmo-gebruikers vanwege vergrijzing. Het Rijk heeft besloten om de kostenstijging bij de gemeenten als gevolg van de vergrijzing grotendeels te compenseren. Vanaf 2027 kunnen deze extra rijksmiddelen het verwachte tekort in Leiden op de Wmo-maatwerkvoorzieningen en de uitvoering volledig dekken. Voor de periode 2024 t/m 2026 is dat niet het geval. De kosten als gevolg van de prijsstijgingen (€ 0,9 miljoen in 2024, € 1,1 miljoen in 2025 en € 0,2 miljoen

in 2026) worden opgevangen binnen de algemene middelen. Dat deze kosten per jaar fluctueren komt omdat er in deze jaren sprake is van oplopende budgetten. De overige kostenstijgingen worden deels gedekt door de reserve sociaal domein (lagere storting in 2024 van € 0,6 miljoen en een onttrekking van € 1,0 miljoen in 2026) en deels door hogere inkomsten eigen bijdragen te ramen in 2025 (de huidige raming is abusievelijk te laag geraamd).

Nieuwe uitgaven

09.05 Kwartiermaker wijkregie

Wij hechten belang aan de functie van wijkregisseurs en willen dat zij goed kunnen functioneren. Het team en de functie staan echter al langere tijd onder druk. Het is nodig dat een kwartiermaker de opdracht krijgt duidelijk te maken hoe we deze functie breed in de organisatie kunnen implementeren. De opdracht dient te leiden tot een duidelijk werkproces met een afwegingskader ("hoe om te gaan met de signalen die de wijkregisseur kent en afgeeft?") en een uitvoeringsplan ("wat is er nodig om dit goed te implementeren en wat dat vraagt van het functieprofiel van wijkregisseur?"). De eenmalige kosten (€ 70.000) zullen worden gedekt door een onttrekking aan de reserve leefbaarheidsprojecten in de wijken.

09.06 Projectmanagement en adviescommissie kunstwerk slavernij- en koloniaal verleden

De raad heeft duidelijk gemaakt in ieder geval een kunstwerk te willen. Er zijn nog geen middelen geraamd voor kosten van projectmanagement en adviescommissie die ontstaan zodra het vooronderzoek eind dit jaar gereed is. De kosten bedragen € 10.000 in 2024 en € 84.000 in 2025. De dekking hiervoor komt uit de reserve sociaal-maatschappelijke en culturele voorzieningen.

09.07 Stabiele situatie ongedocumenteerden

We stellen voor om de huidige incidenteel gesubsidieerde activiteiten voor de stabiele situatie van ongedocumenteerden te continueren voor 2025-2027. Dit vraagt jaarlijks € 100.000. Deze middelen worden nu via een subsidie aan stichting COOL gegeven, die deze middelen met name inzet/verdeelt door middel van voedselbonnen en huurondersteuning. Dankzij Stichting COOL zijn de kwetsbaarsten onder de groep Leidse ongedocumenteerden enigszins in beeld bij de gemeente en wordt deze groep geactiveerd en verbonden met de samenleving (sport). Hierdoor kunnen de meest schrijnende situaties en risico's voor de openbare orde worden voorkomen. Voorgesteld wordt om deze subsidie (drie keer € 100.000) te dekken uit de reserve Oekraïners, statushouders en asielzoekers (OSA).

Bijsturing

09.08 SD Invulling taakstelling sociaal domein

Bij de kaderbrief 2023 is besloten om een deel van de taakstelling op het sociaal domein vanaf 2027 structureel in te vullen. De invulling vanaf 2027 komt voornamelijk uit niet bestede budgetten die structureel van aard zijn (€ 1,35 miljoen), compensatie van het Rijk voor de aanzuigende werking van het per 2019 ingevoerde abonnementstarief bij de Wmo (€ 0,75 miljoen) en een aantal bijsturingen (€ 0,2 miljoen). Na verwerking van deze maatregelen staat er nog een taakstelling van € 1,1 miljoen vanaf 2027 uit de kaderbrief 2023 open, die in het meerjarenbeeld 2024-2027 volledig gedekt wordt door de post behoedzaamheidsruimte.

Door de aanzuigende werking van het abonnementstarief zijn de kosten bij de Wmo fors toegenomen. Dit heeft deels de taakstelling van € 2,3 miljoen veroorzaakt. Van het rijk ontvingen we een structurele vergoeding voor deze oplopende kosten en daarom wordt deze ingezet voor de taakstelling.

De onderbestedingen zijn deels autonoom ontstaan, deels door het niet volledig benutten van het beschikbare budget en doordat bepaalde middelen zowel door het rijk zijn vergoed als in de eigen begroting zijn opgenomen. Dit heeft geen aantoonbare invloed gehad op de geleverde prestaties in het sociaal domein. Deze niet bestede budgetten zijn in beeld gekomen na analyse van de jaarrekening 2023 en er is grondig onderzoek uitgevoerd naar de onderbestedingen op de budgetten van de afgelopen jaren. Voorgesteld wordt om een deel van de onderbestedingen ook voor de periode 2024 t/m 2026 af te ramen (totaal € 2,9 miljoen) en dit in te zetten ter dekking van het nadeel op de regionale jeugdhulp (zie programma 7).

De bijsturing vanaf 2027 bestaat uit:

- verlaging budget Deelverordening maatschappelijke initiatieven met € 150.000 naar € 30.000, we gaan richtlijnen hanteren voor de subsidies die we verstrekken voor maatschappelijke initiatieven. Door alleen subsidies uit te geven voor maatschappelijke activiteiten, kunnen we dit budget verlagen.
- het meer verstrekken van een lichtere (en goedkopere) variant huishoudelijke ondersteuning voor mensen die een klein beetje ondersteuning nodig hebben, dit bespaart € 30.000 en
- de bemiddeling naar werk van vluchtelingen uit Oekraïne organiseren vanuit het programma Oekraïners, Statushouders & Asielzoekers, dit bespaart € 18.000 binnen het hek.

10

Werk en inkomen

Werk en inkomen

<i>Programmanummer</i>	10
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Kanselijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Werk en inkomen luidt:

De gemeente Leiden stimuleert haar inwoners om door werk zelfstandig in het bestaan te voorzien, bevordert maatschappelijke participatie en biedt waar nodig een financieel vangnet.

3.10.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Voor programma 10 zijn er geen wijzigingen in de doelenboom.

3.10.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Budgettair neutraal	10.01	SD Vrijval reservering wachtgeldverplichtingen PMO-medewerkers	L	I	100				
			B	I	-100				
Nieuwe uitgave	10.02	SD Leidse Sleutelpas	L	S		276	1.151	1.201	1.263
			B	I		-86	-408	-290	-124
				S		-105	-335	-620	-1.015
Tot.					0	86	408	290	124

Budgettair neutraal

10.01 SD Vrijval reservering wachtgeldverplichtingen PMO-medewerkers

Er zijn in het verleden medewerkers aangetrokken voor het beheren/coördineren/administreren van ESF-subsidies in het sociaal domein. Omdat het niet zeker was dat de ESF-subsidies voortgezet zouden worden, werd er rekening mee gehouden dat deze medewerkers weer moesten afvloeien. Destijds is er € 100.000 gestort in de reserve bedrijfsvoering ten laste van de re-integratiemiddelen. Deze vaste medewerkers hebben inmiddels de gemeente verlaten en daardoor kan de wachtgeldreservering van € 100.000 vrijvallen ten gunste van de reserve sociaal domein. Het beheren/coördineren/administreren van ESF-subsidies is sinds 2023 uitbesteed en deze kosten zijn er alleen bij lopende ESF-subsidies.

Nieuwe uitgaven

10.02 SD Leidse Sleutelpas

In het beleidsakkoord is het voornemen opgenomen om een Leidse Sleutelpas in te voeren. In het beleidsakkoord zijn geen middelen vrijgemaakt voor de invoerings- en aanloopkosten voor de Leidse Sleutelpas. De invoerings- en aanloopkosten zijn gebaseerd op de uitkomsten van een uitgevoerd financieel haalbaarheidsonderzoek. De aanloopkosten in de periode 2025 t/m 2028 bedragen naar verwachting € 1,8 miljoen, waarvan € 0,9 miljoen zal worden gedekt door een onttrekking aan de reserve sociaal domein en € 0,9 miljoen vanuit de algemene middelen. De pas raakt meerdere beleidsterreinen en daarom worden de opstartkosten voor 50% uit de algemene middelen gedekt. Vanaf 2029 wordt verwacht dat de pas budgettair neutraal zal verlopen.

We zullen werken met een brede pas (voor alle doelgroepen) waarbij onderzocht wordt of armoederegelingen voor inwoners met een laag inkomen aan de pas gekoppeld kan worden. Zij krijgen tevens korting op de pas waardoor ze maar een kleine bijdrage hoeven te betalen. Voor de overige gebruikers geldt dat zij een hogere bijdrage moeten betalen voor de pas. De eerste jaren zal de prijs goedkoper zijn om het gebruik te verhogen, naarmate het aanbod stijgt, zal de prijs ook toenemen. Door met een brede pas te werken, verwachten we dat de pas vanaf 2029 budgetneutraal zal zijn. Er wordt ingezet op een volledig aanbod en er wordt rekening gehouden met kosten voor communicatie, marketing en uitvoeringskosten (inclusief kosten voor stijging van het aantal accounts). De verwachting is dat de Leidse Sleutelpas op zijn vroegst vanaf juli 2025 in gebruik kan worden genomen.

3.11 Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien

3.11.1 Wijzigingen indeling programmabegroting

Niet van toepassing.

3.11.2 Financiële ontwikkelingen

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Autonoom	AD.01	Netto ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds	B	S	-2.239	-910	-218	-3.459	-8.201
	AD.02	Algemene uitkering Gemeentefonds Voorjaarsnota 2024	B	S	733	5.389	-5.371	-5.253	-5.282
Mee/Tegenvaller	AD.03	Raming opbrengsten Onroerendzaakbelastingen en precariobelasting	B	S	-1.083	-1.329	-1.423	-1.544	-2.054
	AD.04	Dividenduitkering Alliander en BNG over 2023 en interim-dividend Alliander over 2024	B	I	-1.204				
				S	-852				
	AD.05	Nieuwe stadswerf	L	S					916
									-773
			B	I				490	
								-490	
	AD.06	Inhaalindexering meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027	L	I					-1.100
				S		64	342	656	2.292
			B	S					-12
	AD.07	Onderuitputting kapitaallasten	L	S	35				
	AD.08	Kapitaallastenontwikkeling 2025 - 2028, inclusief maximale kapitaallasten 2028	L	I					-6.300
				S	339	-3.056	-4.810	-5.796	519
	AD.09	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	280	1.800	1.800	1.800	1.800
	AD.10	Ontwikkeling financieringslasten	L	S	-4.591	-5.314	-4.928	-2.572	1.423
Bijsturing	AD.11	Bijstelling behoeftzaamheidsruimte	L	S	-670	-780	-1.030	-774	-774
	AD.12	Inzet incidentele ruimte weerstandsvermogen voor structureel saldo.	L	I			16.500		
			B	S			-413	-413	-413
	AD.13	Mutatie Concernreserve	L	I	2.404			4.622	6.655
			B	I		-9.782	-8.733		
Tot.					-6.847	-13.919	-8.282	-12.733	-11.302

Bedragen x € 1.000,-

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Mee/Tegenvaller	OH.01	Huur Level (stadskantoor)	L	S	200	200	200	200	200
	OH.02	Wagenpark: benodigde beheers- en investeringsmiddelen om te kunnen voldoen aan de eisen van het werken binnen de zero-emissie zone.	L	S	159	771	1.173	1.303	1.289
			B	S		-176	-368	-434	-434
	OH.03	Beveiligingskosten ambtelijke gemeentepanden	L	S	125	125	125	125	125
	OH.04	Stijging premie brandverzekering Leiden	L	S	123	185	185	185	185
	OH.05	Groei/krimp aantal accounts	L	S		2.195	2.195	2.195	2.195
						-2.195	-2.195	-2.195	-2.195
	OH.06	Actualiseren beheerplan Stadhuis	L	S	270	270	270	270	270
	OH.07	Afbouwen CE wall	L	I	337	267			
			B	I	-39	-31			

Ontwikkeling	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Nieuwe uitgave	OH.08	Instellen van een Europees Subsidie Servicepunt (SSP): de koek vergroten.	L	S		241	241	241	
						-43	-43	-43	
Tot.					1.175	1.808	1.783	1.847	1.634

Bedragen x € 1.000,-

Autonoom

AD.01 Netto ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds

AD.02 Algemene uitkering Gemeentefonds Voorjaarsnota 2024

Zie: Toelichting ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds

Mee- / tegenvaller

AD.03 Raming onroerendezaakbelastingen en precariobelasting

De ozb ontwikkelt zich positief t.o.v. de raming in begroting 2024-2027:

Heffing (- = stijging van de opbrengsten x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Ozb eigenaren woningen	-301	-826	-1.025	-1.283	-2.369
Ozb eigenaren niet woningen	-1.097	-1.097	-1.097	-1.097	-1.097
Ozb gebruikers niet-woningen	-1.097	-1.097	-1.097	-1.097	-1.097
Precariobelasting	400	400	400	400	400
Totaal	-2.094	-2.619	-2.818	-3.076	-4.162

De ozb niet-woningen stijgt door de gerealiseerde nieuwbouw van bedrijven en kantoren in 2023. Deze opbrengst kunnen we nu structureel ramen. NB: De ozb opbrengst niet woningen voor nieuw areaal ramen we voorzichtigheidshalve grotendeels pas nadat het nieuwbouw is gerealiseerd en getaxeerd. In het verleden zijn we daar te optimistisch in geweest en werden we later met structurele tegenvallers geconfronteerd.

De ozb woningen stijgt door de toename van het aantal woningen. Tegenover deze hogere opbrengsten staat wel een lagere opbrengst aan Algemene uitkering zoals hierboven bij de toelichting op de algemene uitkering is opgenomen. Deze korting loopt op van afgerond € 800.000 in 2024 tot € 1,9 miljoen in 2028.

De geraamde opbrengst precarioheffing van € 829.000 wordt al een aantal jaren niet gerealiseerd. Ondanks intensivering van de controles levert deze heffing een nadeel op van € 400.000 structureel.

AD.04 Dividenduitkering Alliander en BNG over 2023 en interim-dividend Alliander over 2024

Van Alliander ontvangt de gemeente Leiden in 2024 een hoger regulier dividend over 2023 van € 2.732.013, dat is € 732.013 meer dan begroot en een interim dividend over 2024 van € 1.203.630 door de verkoop van voormalig bedrijfsonderdeel Kenter (dit dividend is niet geraamd in 2024). Over 2023 ontvangt gemeente Leiden als aandeelhouder € 120.000 meer aan dividend van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).

AD.05 Nieuwe stadswerf

Conform RB21.0061 Schuifoperatie Vlietzone Midden is gestart met de definitiefase Nieuwe Stadswerf. Besloten is de huidige gebouwen aan Adm. Banckertweg en de Kenauweg te vervangen door een compacte efficiënte nieuwbouw. Daarmee wordt tevens voorkomen dat de twee huidige gebouwen nog volledig moeten worden verduurzaamd en gerenoveerd. Ook is een nieuw duurzaamheidsplein voorzien op de Kenauweg en wordt de verkoopwaarde van de grond aan de Adm. Banckertweg € 2 miljoen hoger ingeschat dan de benodigde grond aan de Vlietzone. Voor de nieuwe Stadswerf is in het MIP € 10,2 miljoen opgenomen en zou verder vanuit besparingen op de onderhouds- en energiebudgetten dekking zijn om deze investering op te hogen tot €17 miljoen. Begin 2024 is de raming geactualiseerd. De raming voor de nieuwe stadswerf komt uit op € 21.000.000. Voorgesteld wordt om voor de Stadswerf twee investeringen op te nemen, één voor het gebouw en inrichting van de buitenwerf, totaal € 21.000.000 waarbij de kapitaallasten € 916.000 bedragen welke gedekt worden door de verschillende investeringen voor de nieuwe stadswerf in het MIP af te waarderen waarbij de kapitaallasten ad. € 422.500 vrij vallen. Daarnaast wordt de boekwaarde van de kenauweg afgewaardeerd waarbij de kapitaallasten ad. € 64.000 vrij vallen. Voorgesteld wordt ook de verwachte besparing op de onderhoudskosten van twee naar één gebouw ad. €130.000 in te zetten ter dekking van de kapitaallasten. Daarnaast zijn de energiekosten de afgelopen jaren gestegen. Voor de Adm. Banckertweg en Kenauweg wordt rekening gehouden met een ophoging van het budget energie van € 140.000 met structureel €148.000 voor de komende jaren. Vanaf 2028 bij ingebruikname van het nieuwe gebouw gaan we uit van een besparing van 50% op de energiekosten en kan van het totale budget energie € 144.000 ingezet worden voor de kapitaallasten. Totaal € 760.000 dekking tov de kapitaallasten ad. € 916.000. Voor het verschil ad. € 156.000 welke veroorzaakt

wordt door de hoge indexering op de kosten in de bouw de afgelopen jaren wordt voorgesteld deze op te nemen in de meerjarenbegroting.

AD.06 Inhaalindexering meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027

De indexering van de kredieten in het meerjareninvesteringsplan blijft vooral in de jaren 2021-2023 achter op de werkelijke loon- en prijsontwikkeling. Dit wordt nu daadwerkelijk ervaren naar aanleiding van recente uitvoeringsbesluiten in de weg- en waterbouw. Om het meerjareninvesteringsplan waardevast te houden is een correctie noodzakelijk.

Met terugwerkende kracht is een inhaalindexering doorgerekend op voornamelijk de investeringen in de weg- en waterbouw voor de met name gestegen lonen en prijzen in de periode 2021 t/m 2023. Het betreft hier investeringskredieten die niet eerder op een andere wijze zijn gecompenseerd voor gestegen lonen en prijzen. Een en ander betekent dat de bestaande investeringsvolumes in het meerjareninvesteringsplan 2024 – 2027 met een totaal bedrag van in totaal € 64,9 mln. moet worden aangevuld. De kapitaallasten van de inhaalindexering nemen toe met een bedrag van € 64.000 in 2025, oplopend tot € 1,2 mln. in 2028. Een deel van deze stijging (€ 12.000) van de kapitaallasten kan worden verrekend met de afvalstoffenheffing.

In dit beeld zijn in de laatste jaarschijf 2028 nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de inhaalindexering opgenomen. Een aantal cash flows in de programma's Bereikbaarheid en Omgevingskwaliteit starten in en na 2028 waardoor de kapitaallasten buiten dit meerjarenbeeld vallen. Dit bedrag is berekend op totaal € 1,1 mln.

AD.07 Onderuitputting kapitaallasten

Voorstel voor verrekening van de werkelijke onderuitputting kapitaallasten 2024 met de hiervoor structureel geraamde stelpost. Dit leidt tot een beperkt nadeel van € 35.000. Voor 2024 is het nodig om de omslagrente te verlagen van 1% naar 0,9%, het financiële effect van de verlaging is ook onderdeel van deze mutatie.

AD.08 Kapitaallastenontwikkeling 2025 - 2028, inclusief maximale kapitaallasten 2028

Bij het opstellen van de Kaderbrief 2024 - 2028 wordt de budgettaire ontwikkeling van de kapitaallasten 2025 - 2028 bepaald. Dit op basis van het doorrekenen van de kapitaallasten van de afgeronde investeringen, lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027, op basis van actuele cash-flows van investeringen die is uitgevraagd bij de budgethouders van investeringen. Daarnaast passen we op basis van de bijstelling van de cashflow bij voorgaande kaderbrieven de stelpost onderuitputting kapitaallasten aan. Zie voor meer informatie het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht.

AD.09 Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)

In 2024 zijn de wereldwijde ontwikkelingen op de prijzen voor energie in rustige vaarwater gekomen. De energiekosten zijn nog altijd hoger dan we vanuit het verleden gewend zijn. De verwachting is dat deze ook niet meer daar op uit gaan komen. Voor 2024 is een stelpost van € 2,5 miljoen beschikbaar (dit is inclusief het restantbudget 2023) en voor 2025 e.v. € 1,0 miljoen (jaarlijks). Op grond van de huidige energieprijzen is voor 2024 € 0,3 miljoen extra nodig om de energiekosten te dekken. In 2023 kregen van het Rijk een compensatie voor de hogere energiekosten voor zwembaden. Deze compensatie is in 2024 weggefallen.

Er is een globale inschatting gemaakt voor 2025 e.v. dat jaarlijks € 1,8 miljoen extra budget nodig is. De huidige leveringsovereenkomsten lopen eind 2024 af. Momenteel wordt er gewerkt aan een aanbesteding voor nieuwe leveringsovereenkomsten. De inschatting voor 2025 e.v. is gebaseerd op de huidige energietarieven en -verbruiken. Uiteraard blijven de toekomstige energiekosten onzeker en spelen de effecten van de energietransitie ook een rol.

AD.10 Ontwikkeling financieringslasten

De verwachte rentelasten dalen sterk in de eerste jaren van het meerjarenbeeld en neemt richting het eind van het meerjarenbeeld weer toe. Dit heeft als voornaamste oorzaken:

- De financieringsbehoefte is ten opzichte van de Programmabegroting 2024 in de eerste jaren sterk naar beneden bijgesteld. Dit is vooral het gevolg van investeringsvolumes die in de tijd naar achter zijn geschoven (zie ook de toelichting in het hoofdstuk ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht). Aan het eind van het meerjarenbeeld neemt het totale investeringsvolume weer toe door tegenvallers op investeringen en nieuwe investeringsbeslissingen.
- In de Programmabegroting 2024 rekenden we bij het bepalen van de rentelasten met een rente op nieuwe geldleningen van 3,5%. De rente op nieuwe geldleningen staat al enige tijd rond 3,2%. Bestuurders van de Europese Centrale Bank (ECB) hebben laten doorschemeren dat in de beleidsvergadering van juni waarschijnlijk een verlaging van de beleidsrente ter sprake komt. Hiermee is het reëel om met een rentepercentage op nieuwe geldleningen van 3,2% deze kaderbrief op te stellen.

OH.01 Huur Level (Stadskantoor)

Het beschikbaar budget voor huur Level (€ 1,7 mln. in 2021) stijgt op basis van indexering minder hard dan de werkelijke huur. Reden is dat in de begroting met een lager percentage wordt geïndexeerd dan is opgenomen in het huurcontract (in huurcontract o.b.v. CPI met een max. van 4,5%). In 2021 index begroting 1,0%, CPI 2,6%; in 2022 index begroting 1,0%, CPI 4,5% (max.); in 2023 index begroting 2,3%, CPI 4,5% (max.); in 2024 index begroting 3,9%, CPI verwachting 4,5% (max.). Als gevolg van indexering zou het huidige budget met € 140.000 opgehoogd moeten worden. Daarnaast worden er vier extra parkeerplekken afgenomen voor stalling handhavingvoertuigen. Voor de huur van deze parkeerplekken (€ 23.000 per jaar) en de lopende en aanvullende abonnementen (€ 17.000 per jaar) is in totaal € 40.000 per jaar extra nodig. Ook is gebleken dat de huidige fietsenstalling te klein is geworden en is er sprake van een mogelijke schuifplan waardoor meer medewerkers op het Stadskantoor aanwezig zullen zijn. Om dit op te vangen gaan er vier extra vakken voor fietsenstalling gehuurd worden. De kosten hiervan bedragen € 20.000 per jaar.

OH.02 Wagenpark: benodigde beheers- en investeringsmiddelen om te kunnen voldoen aan de eisen van het werken binnen de zero-emissie zone.

In het in 2020 opgestelde Beheerplan Wagenpark was het uitgangspunt het wagenpark bij natuurlijke vervangingsmomenten te verduurzamen met een gelijkblijvende TCO (total cost of ownership). Doel was om het wagenpark in de periode tot 2030 volledig te verduurzamen. De realiteit en de marktontwikkelingen hebben ons echter ingehaald. De aanschafprijzen en exploitatiekosten van conventionele voertuigen zijn de laatste twee jaar flink gestegen. De aanschafprijzen van elektrische voertuigen zijn zelfs nog sterker gestegen, terwijl deze al duurder waren dan de conventionele voertuigen. Ook de wet- en regelgeving (invoering Zero Emissie zone) is veranderd. Dit betekent dat circa 70% van het huidige conventionele wagenpark bij een volgend vervangingsmoment (uiterlijk 2030) elektrisch aangedreven moet zijn om te kunnen voldoen aan wet- en regelgeving, alleen dan kunnen we de werkzaamheden in de binnenstad uit blijven voeren.

Dit vraagt om een totaal aan extra (indicatief) financiële middelen van € 160.000 in 2024, € 350.000 in 2025, € 560.000 in 2026, € 660.000 in 2027 en € 660.000 in 2028 (bedragen zijn inclusief dekkingen vanuit de riool- en afvalstoffenheffing) bestaande uit investeringen voor conventionele en elektrische voertuigen, stijgende exploitatiekosten, infrastructuur voor het laden van voertuigen en onvoorziene kosten tijdens de transitieperiode. Met deze investeringen wordt de CO₂ uitstoot van de gemeentelijke voertuigen aanzienlijk verminderd (- 70%), dragen we bij aan een toekomstbestendige en duurzame leefomgeving en kunnen we ook in de Zero Emissie (ZE) zones blijven werken aan een schone en veilige openbare ruimte.

Om de CO₂ uitstoot van de gemeente nog verder te verlagen (-96% in totaal), stellen we voor om de resterende dieselveertuigen op HVO (biodiesel) te laten rijden. De kosten voor biodiesel zijn circa 30% hoger dan normale diesel. De kosten voor HVO nemen per jaar af. Dit omdat er steeds meer elektrische voertuigen gaan rijden.

OH.03 Beveiligingskosten ambtelijke gemeentepanden

Met ingang van 2023 zijn de beveiligingskosten met 17% gestegen, wat overeenkomt met een jaarlijks bedrag van €125.000. Deze stijging is het gevolg van hogere cao-lonen voor de beveiligers en voldoet aan de geldende overeenkomst.

OH.04 Stijging premie brandverzekering Leiden

De premie van de brandverzekering stijgt in 2024 met € 123.000 (10%) door indexatie van de premie en door toevoeging van nieuwe panden aan de verzekering. Deze stijging kan niet met bestaande budgetten gedekt worden. Daarnaast wordt de aansprakelijkheidsverzekering opnieuw aanbesteed, hetgeen tot een stijging van de premie zal leiden. Het hierdoor ontstane tekort is van structurele aard. Om het tekort op te lossen is daarom structureel vanaf 2024 € 123.000 nodig en voor het jaar 2025 € 61.500 ter dekking van de verwachte prijsstijging.

OH.05 Groeikrimp aantal accounts

De Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio bepaalt op 1 maart de groei in het aantal afgenomen accounts. De financiële gevolgen van het Leidse deel is in deze kaderbrief meegenomen. Ten opzichte van de vorige meting is het aantal accounts in Leiden gegroeid met 51. Per account wordt in 2025 € 19.139 toegevoegd aan het budget van de centrumregeling, in totaal € 976.089. Daarnaast wordt een inflatiecorrectie van in totaal € 79.750 toegepast op de groei van voorgaande jaar. (2024 was dit € 17.764). De groeibijdrage is in principe structureel en wordt gedekt door de clusters die groeien.

OH.06 Actualiseren beheerplan Stadhuis

Het oorspronkelijke budget voor het onderhoud (contract, dagelijks en planmatig onderhoud) van het Stadhuis was € 550.000 maar dit is door het project ambtelijke herhuisvesting verlaagd naar € 370.000. Nadat de verbouwing van het Stadhuis is afgerond is een nieuw meerjaren onderhoudsplan (MJOP) opgesteld om het benodigd budget voor het onderhoud aan het Stadhuis te bepalen. Uit het nieuwe MJOP komt naar voren dat het benodigd budget € 640.000 bedraagt. Hierdoor is aanvullend structureel € 270.000 benodigd.

OH.07 Afbouwen CE wall

CEwall is een applicatie voor e-mailarchivering. Het bevat kopieën van alle ontvangen en verzonden e-mails, inclusief bijlagen. Medewerkers gebruiken CEwall soms om e-mails terug te zoeken en te downloaden die ze al uit Outlook hebben verwijderd. De Leidse regio gaat CEwall afbouwen omdat het niet voldoet aan wet- en regelgeving rond archivering en privacy. E-mails mogen namelijk maar zeven jaar worden bewaard, en uit CEwall kunnen we geen e-mails verwijderen. We hebben er miljoenen mails opgeslagen die al lang vernietigd hadden moeten worden en voldoen daarom niet aan regelgeving. Een andere reden om CEwall af te bouwen is dat de leverancier gaat stoppen met het product. In 2024 gaan de gemeenten aan de slag hiermee. Aanvankelijk was het plan om tegelijkertijd CEwall en Outlook aan te pakken. Dit blijkt voor de gemeenten echter een te grote opgave. Daarom is besloten om met Outlook pas in een latere fase aan de slag te gaan. De geraamde kosten voor Leiden (exclusief IDA) in 2024 bedraagt € 298.000 en voor 2025 € 235.000. De kosten voor IDA worden gedekt vanuit de CR reserve kapitaallasten.

Nieuwe uitgaven

OH.08 Instellen van een Europees Subsidie Servicepunt (SSP): de koek vergroten.

De gemeente Leiden heeft mooie innovatieve projecten en groene en sociale ambities. Financiering, ook met het oog op 2026, is een aandachtspunt. Het aantrekken van externe financiering is onmisbaar om onze vastgestelde beleidsambities te realiseren. Vergeleken met andere middelgrote Nederlandse steden werkt de gemeente Leiden weinig met (Europese) subsidies. Om de organisatie te ondersteunen in het werken met subsidies en geen financiering mis te lopen richten we een subsidieservicepunt in van 2 FTE (1 FTE subsidiecoördinator, 0,5 FTE financieel adviseur, 0,5 FTE public affairs capaciteit in Brussel). De verwachting is dat het SSP zichzelf deels terugverdient. Dit vraagt wel een voorinvestering. We stellen voor om de komende drie jaar hiervoor tijdelijk jaarlijks € 241.000 beschikbaar te stellen. Het verkrijgen van (Europese) subsidies kost tijd en vraagt om in de juiste netwerken te zitten, de financieringskansen goed te volgen en te matchen met projecten, de financiële administratie en processen goed in te richten en de randvoorwaarden goed uit te pluizen. Met het SSP borgen we dit.

Bijsturing

AD.11 Bijstelling behoedzaamheidsruimte

In de Programmabegroting 2024 hield het college behoedzaamheidsruimte aan die opliep tot afgerond € 2,7 miljoen. Hiervan diende € 1,1 miljoen voor het afdekken van de bestaande taakstelling sociaal domein. Zoals gemotiveerd in de financiële samenvatting kiest het college ervoor om deze ruimte tot en met 2026 volledig te laten vrijvallen voor het opvangen van tegenvallers en sluitend maken van het meerjarenbeeld. Vanaf 2027 laat het college € 374.000 vrijvallen om de meerjarenbegroting structureel sluitend te maken. Gezien diverse onzekerheden die de toekomstige structurele financiële ruimte negatief kunnen beïnvloeden, stelt het college voor om structureel € 800.000 aan behoedzaamheidsruimte te handhaven vanaf 2027. Het gaat dan om structurele onzekerheden rondom bijvoorbeeld het komend kabinetsbeleid, renteontwikkeling, taken op het gebied van energie de stations-ontwikkeling Leiden Centraal en voortgang van de woningbouw (i.r.t. de Algemene uitkering).

(in € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Behoedzaamheidsruimte (excl. 1,1 mln. SD) Programmabegroting 2024	780	1.030	1.574	1.574
Behoedzaamheidsruimte (excl. 1,1 mln. SD) na Kaderbrief 2024-2028	-	-	800	800

AD.12 Inzet incidentele ruimte weerstandsvermogen voor structureel saldo.

In de concernreserve ontstaat ten opzichte van de ondergrens voor het weerstandsvermogen € 16,5 miljoen aan ruimte. Dit zetten we via de reserve afschrijvingen investeringen in om het structurele saldo van de begroting vanaf 2026 met € 412.500 te verbeteren.

AD.13 Mutatie concernreserve

De financiële mee- en tegenvallers en keuzes in de kaderbrief leiden bij elkaar opgeteld in de verschillende begrotingsjaren 'onder aan de streep' tot voor- en nadelen. Deze verrekenen we met de concernreserve.

Hoofdstuk 4

4 Uitgangspunten meerjarenbegroting

4.1 Algemene uitgangspunten

De begroting en meerjarenraming stellen we op in constante prijzen. Dat houdt in dat alleen voor het eerstkomende jaar de uitgaven en inkomsten worden geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Vervolgens ramen we de volgende jaren op het zelfde prijsniveau. De indexering van de bedragen voor 2025 vindt pas plaats bij de samenstelling van de begroting en is dus nog niet in deze kaderbrief meegenomen.

Wel zijn in deze kaderbrief diverse bedragen te vinden om de bedragen in de begroting en het meerjareninvesteringsprogramma waardevast te houden, dat wil zeggen op het prijspeil van 2025.

De begroting is bij voorkeur structureel sluitend. Dat houdt dat de jaarlijkse, structurele, uitgaven gedekt moeten zijn met structurele inkomsten. Onze toezichthouder, de provincie Zuid-Holland heeft daar richtlijnen voor opgesteld. Jaarlijks vindt overleg plaats over de juiste toepassing van de richtlijnen.

4.2 Loon, prijs en ontwikkeling lokale heffingen

Nieuwe wijze van indexeren gemeentelijke budgetten vanaf 2025.

Tot nu toe werd de begroting waardevast gehouden door jaarlijks de begroting te indexeren op basis van de inflatieverwachting van het Centraal Planbureau voor het volgend jaar. Als de werkelijke inflatie hoger was dan deze verwachting, moest dit óf binnen de budgetten worden opgelost, óf als nadeel voor de kaderbrief worden aangemeld. Met ingang van de indexering van de begroting 2025 betrekken wij ook de bijstelling van de inflatieverwachting van het lopend jaar bij de index.

Hoe indexeren we jaarlijks onze begroting?

Door inflatie worden de goederen en diensten die de gemeente inkoop jaarlijks duurder. Bij iedere nieuwe begroting verhoogt de gemeente daarom alle budgetten met het verwachte percentage aan loon- en prijsontwikkeling voor het eerstvolgend begrotingsjaar. In de kaderbrief stelt de gemeenteraad jaarlijks dit percentage vast. Omdat de gemeente raamt op basis van constante prijzen (= alle jaarschijven van de meerjarenbegroting zijn begroot op het prijspeil van het eerste begrotingsjaar) verhogen we alle jaarschijven met hetzelfde percentage.

Het percentage waarmee we indexeren is gebaseerd op de inflatieverwachting voor de sector overheid van het Centraal Planbureau (CPB) voor het eerstvolgend begrotingsjaar. Deze verwachting publiceert het CPB in het [Centraal Economisch Plan \(CEP\)](#) in maart als voorloper van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid. Bij deze kaderbrief doen we een voorstel om de keuze van indices uit het CEP aan te passen.

Welke knelpunten treden op?

Indexering vindt nu plaats op basis van een inflatieverwachting. De werkelijke loon- en prijsontwikkeling wijkt hiervan altijd af. Op het moment dat dit kleine afwijkingen zijn, is het verdedigbaar om geen correcties door te voeren. Voor- en nadelen ten opzichte van de realisatie zullen zich veelal opheffen en per beleidsterrein zal de werkelijke loon- en prijsontwikkeling variëren waardoor niet overal sprake is van eenzelfde problematiek. Vanuit dit principe voerden we nooit een generieke nacalculatie uit, maar deden we voorstellen om knelpunten door loon- en prijsontwikkeling als tegenvaller te verwerken bij de kaderbrief. Alleen voor de gemeenschappelijke regelingen hanteren we op basis van regionale afspraken een afwijkende systematiek met nacalculatie.

In de jaren 2021-2023 was de inflatie echter veel hoger dan de percentages uit de CPB-verwachtingen waarmee de begrotingen 2021, 2022 en 2023 waren geïndexeerd. Hierdoor trad over de gehele begroting een stevig koopkrachtverlies op. In de Kaderbrief 2023-2027 hebben we dit voor diverse beleidsterreinen aan de hand van verschillende aanmeldingen gecorrigeerd. Dit leidde tot grote aanmeldingen die de transparantie van de kaderbrief verminderen: grote financiële aanmeldingen om de begroting waardevast te houden staan in de integrale afweging naast grote aanmeldingen vanwege politieke ambities. In basis kunnen we er niet op vertrouwen dat de begroting *vanzelf* waardevast blijft. Ditzelfde geldt ook voor gesubsidieerde instellingen. Het waardevast houden vraagt bij grote afwijkingen in de huidige systematiek bij de kaderbrief een correctie.

In deze kaderbrief staan twee grote voorstellen voor het waardevast houden van budgetten:

- AD.05 Inhaalindexering meerjaren investeringsplan 2024-2027 (€ 1,2 miljoen structureel extra kapitaallast binnen het meerjarenbeeld, € 1,0 miljoen vanaf 2029).
- 07.04 Aandeel loon- en prijsontwikkeling in ontwikkeling Regionale Jeugdhulp (€ 1,2 miljoen structureel).

Daarnaast speelt de ontwikkeling van lonen en prijzen ook in meerdere kleinere aanmeldingen zoals de ontwikkeling van beveiligingskosten, inhaalindexering sterke sociale basis en de verduurzaming van het wagenpark. Deze aanmeldingen zijn gedaan met de aanname dat de plannen waarop de originele calculaties zijn opgesteld ongewijzigd doorgang moeten vinden en de hogere prijzen niet leiden tot versoering of herprioritering.

Hoe gaan we de begroting voortaan indexeren?

Omdat de gemeentefonds-systematiek voor het bepalen van de accessen voor loon- en prijsontwikkeling per 2025 verandert, stellen we voor om de systematiek aan te passen zodat we naar de toekomst een robuuste werkwijze ontstaat. Dit doen we door het hanteren van de onderstaande uitgangspunten:

- Wijziging: in de berekening van de index voor de begroting (*jaar t*) betrekken we de afwijking tussen de begrotingsindex van het jaar ervoor (*jaar t-1*) en de bijgestelde inflatieraming uit het Centraal Economisch Plan van het CPB.

Dit houdt concreet in dat het indexcijfer voor het *volgend* jaar wordt verhoogd als de bijgestelde inflatieraming voor het *lopend jaar* hoger uitvalt dan de eerder bepaalde begrotingsindex en wordt verlaagd als deze lager uitvalt. Dit betekent dat hogere / lagere prijzen dus met een jaar vertraging worden gecorrigeerd. Als de compensatie voor loon- en prijsontwikkeling via de Algemene uitkering van het Gemeentefonds (o.b.v. prijscomponent BBP) lager of hoger uitvalt, kan een voor- of nadeel ontstaan ten

opzichte van de benodigde ruimte voor indexering op basis van de CPB-inflatieverwachting. Dit verrekenen we met de stelpost indexering.

- **Ongewijzigd:** we baseren de index van lasten op de gemiddelde loon- en prijsontwikkeling voor de sector overheid op basis van de indices voor materiële overheidsconsumptie (materiële budgetten), overheidsinvesteringen (MIP) en de prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers (salarislasten). Subsidies indexeren we op basis van een gemiddeld mengpercentage voor salarislasten (75%) en materiële budgetten (25%), bijdragen GR'en volgen de regionale systematiek.
Dit betekent dat de index het gemiddelde van de sector overheid volgt. Als op een beleidsterrein een afwijkende loon- en prijsontwikkeling optreedt doordat bijvoorbeeld ruimere Cao's worden afgesloten of andere specifieke factoren een kosten-opdrijvend effect hebben, moet dit als nadeel in de kaderbrief worden meegenomen en integraal worden afgewogen.
- **Ongewijzigd:** jaarlijks indexeren we alle investeringskredieten die in het MIP zitten (en dus nog niet beschikbaar zijn gesteld). Kredieten van projecten die al in uitvoering zijn worden *niet* geïndexeerd. Een krediet moet pas beschikbaar worden gesteld als een project (bijna) in uitvoering gaat (= reëel ramen). De raming moet op dat moment toereikend zijn voor de geplande uitvoering. Tot die tijd zit dit in het meerjareninvesteringsplan en wordt volgens de bovenstaande werkwijze geïndexeerd.
- **Ongewijzigd:** we baseren de index van de baten gemeentelijke tarieven op het gemeentelijk mengpercentage van 60% salarissen, 20% materiële budgetten en 20% investeringen. De afslag voor loon en prijsontwikkeling van het Gemeentefonds volgt voor 2025 en 2026 nog de hiervoor in de circulaire berekende accessen voor loon- en prijsontwikkeling. Vanaf 2027 geldt hiervoor de prijscomponent in de ontwikkeling van het BBP.

Welke effecten heeft de nieuwe werkwijze?

De nieuwe werkwijze heeft als voordeel dat de gemeentelijke index veel meer aansluit op de werkelijke inflatie: met een jaar vertraging wordt de index aangepast aan de werkelijke ontwikkeling. De indexpercentages worden:

	2024	2024	2024	2025	2025	
	KB/PB	CPB 2024	correctie	CPB 2025	Kaderbrief 2024-2028	Mengpercentage
Gemeente (lasten)	A	B	C (B-A)	D	(C+D)	
lonen	5,2	6,4	1,2	4,4	5,6	60%
materiaal	3,9	2,9	-1,0	2,2	1,2	20%
investeringen	1,6	3,0	1,4	2,0	3,4	20%
Gemeente (baten)						
gemiddeld voor tarieven	4,2				4,3	

Het indexeringstarief voor subsidies volgt de gecorrigeerde tarieven zoals toegepast op de gemeentebudgetten 2025, maar dan met een afwijkend mengpercentage. Het indexpercentage voor gemeenschappelijke regelingen volgt de regionale systematiek.

	Kaderbrief 2024-2028	Mengpercentage
Bijdrage GR'en (inclusief nacalculatie 2022 t/m 2024)		
Kaderstelling GR loon (nacalculatie 5,7%)	8,3	75%
Kaderstelling GR materieel (nacalculatie 2,1%)	0,9	25%
Totaal (waarvan nacalculatie 4,8%)	9,3	
Subsidies		
Lonen	4,2	75%
Materiaal	0,3	25%
Totaal	4,5	

Omdat voor gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen van een afwijkend mengpercentage wordt uitgegaan kan een financieel resultaat ontstaan. Dit verrekenen we met de stelpost indexering. Mee- en tegenvallers door loon- en prijscompensatie in het gemeentefonds worden ook hiermee verrekend. Naar verwachting zullen plussen en minnen elkaar opheffen.

Tarieven lokale heffingen.

Onroerendezaakbelastingen (ozb)

In deze kaderbrief verhogen de tarieven voor de ozb niet. In de begroting 2025 verhogen we de tarieven alleen voor inflatiecorrectie, i.c. 4,3%.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is sinds 2022 kostendekkend. Door daling van de kosten daalt het tarief voor de afvalstoffenheffing (exclusief indexering) met 3,3%.

Riool- en waterzorgheffing

In 2025 schakelen we over van de rioolheffing naar de nieuwe riool- en waterzorgheffing. De raad heeft over dit voorstel in het voorjaar van 2024 zijn wensen en bedingen kenbaar gemaakt

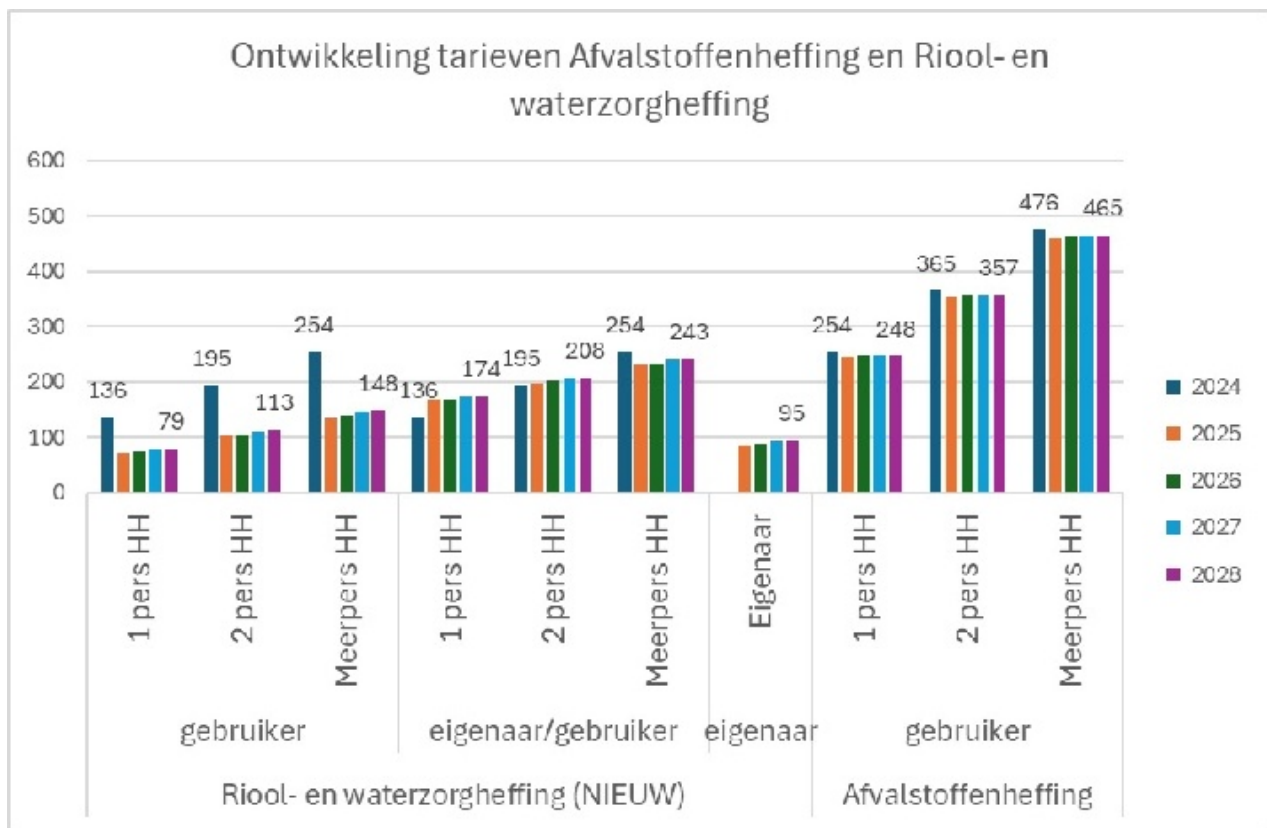
Hiermee daalt het tarief voor een gebruiker van een woning met 47%.

De gebruiker tevens eigenaar van een 1 persoonshuishouden gaat 6,4% meer betalen.

De gebruiker tevens eigenaar van een 2 persoonshuishouden gaat 2,8% minder betalen.

De gebruiker tevens eigenaar van een meer-persoonshuishouden gaat 12,8% minder betalen.

De eigenaar, geen gebruiker, gaat € 86 per woning betalen

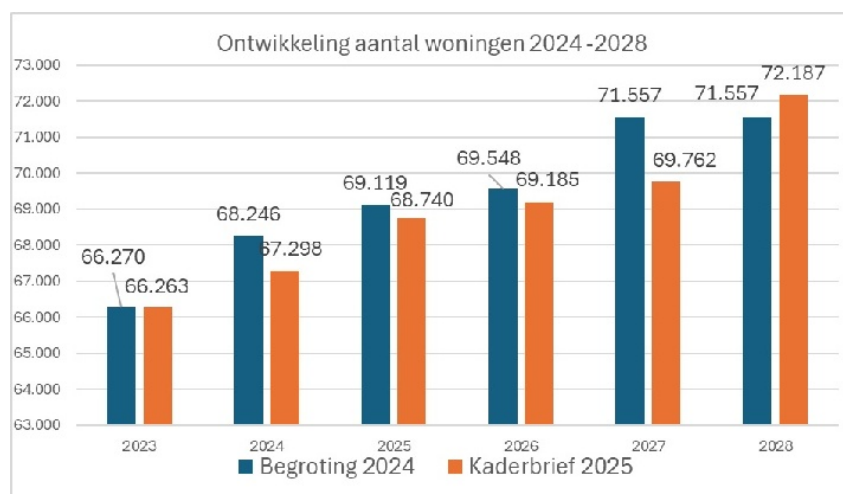
4.3 Ontwikkeling areaal

Woningen.

Op basis van de bouwmonitor en de prognose van het aantal inwoners houden we in de periode 2024-2028 rekening in de ramingen met onderstaande toename van het aantal woningen en inwoners per jaar. Voor 2026 telt het aantal geplande woningen voor 75% mee in de raming van de algemene uitkering. Vanaf 2027 voor 50%.

Voor de algemene uitkering is de peildatum 1 januari. Als een nieuwe woning na deze datum gereed wordt gemeld dan telt deze pas mee in de algemene uitkering van het eerst volgende jaar. Voor 2024 is er sprake van een verschil van afgerond 1.000 woningen minder, veroorzaakt door de latere oplevering van woningen.

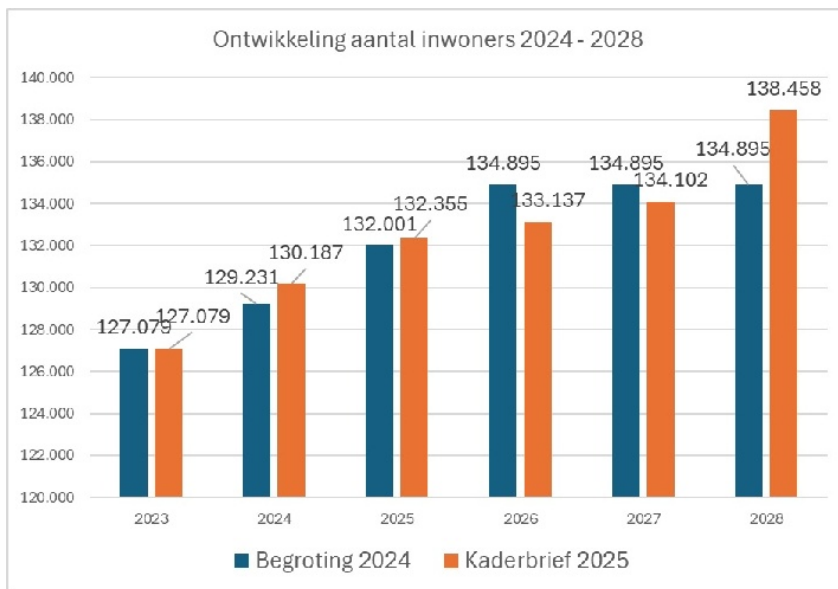
Door dit effect is de algemene uitkering voor de eerstkomende jaren lager dan begroot. In de planning staat dat in 2027 afgerond 4.850 woningen opgeleverd gaan worden. Hiermee valt het nadeel in de eerdere jaren t/m 2026 weg. We houden er voor 2027 en 2028 rekening mee dat 50% van het geplande aantal woningen opgeleverd gaat worden. Hierdoor blijft de hoogte van de algemene uitkering voor die jaren op peil.

Woningen opgeleverd in jaar t-1	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
Raming van totaal	100%	100%	75%	50%	50%	
Begroting 2024	1.976	873	429	2.009	0	5.287
Kaderbrief 2024-2028	1.035	1.442	445	577	2.425	5.924
Vershil	-941	569	16	-1.432	2.425	637

Inwoners.

De ontwikkeling van het aantal inwoners is geactualiseerd op basis van de in april 2024 verschenen inwonersprognose. Het aantal inwoners ontwikkelt zich als volgt:

Aantal inwoners	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
Begroting 2024	2.527	2.499	1.656	2.813	0	9.495
Begroting 2025	3.102	2.729	1.032	341	1.884	9.088
Totaal	575	230	-624	-2.472	1.884	-407

4.4 Ontwikkeling algemene uitkering Gemeentefonds

De ramingen voor de algemene uitkering en de lokale heffingen zijn geactualiseerd op basis van de laatste bekende ontwikkelingen. Daarbij gaat het om de planning van de woningbouwproductie volgens de bouwmonitor en de wijzigingen van de aantallen van de verdeelmaatstaven in het gemeentefonds.

Er is een belangrijke wijziging in de wijze waarop het zogenaamde accres (toename gemeentefonds) wordt bepaald. De bekende afspraak "samen de trap op en af" bestaat vanaf nu niet meer. Het gemeentefonds groeit nu mee met de verwachte ontwikkeling van het BBP (Bruto Binnenlands Product, inclusief prijs- en volumeontwikkeling).

De belangrijkste ontwikkelingen in de algemene uitkering uit gemeentefonds zijn:

- het akkoord tussen Kabinet en VNG over de voorjaarsnota,
- de planning van de woningbouwproductie volgens de bouwmonitor en
- de wijzigingen van de aantallen van de verdeelmaatstaven in het gemeentefonds.

Begin juni kunnen we hieraan de verwachte ontwikkelingen binnen het gemeentefonds op basis van de meicirculaire toevoegen. De college informeert de raad hier zoals gebruikelijk per brief over.

Toelichting Voorjaarsnota

Eind april heeft het Kabinet de Voorjaarsnota gepubliceerd. De punten in de Voorjaarsnota bevatten meerdere onderdelen:

1. Bijstelling accrespercentages voor loon- en prijsontwikkeling van de Miljoenennota 2024 (september 2023) naar percentages uit het CEP 2024 (februari 2024). Dit is een reguliere bijstelling die jaarlijks plaatsvindt. Uitgangspunt is dat de lagere indexcijfers ook een positief effect hebben op de lastenbudgetten (lagere inflatie). Kijk voor de bedragen in onderstaande tabel.
2. Bijstelling accrespercentages (prijs en volume) als gevolg van de omzetting naar bbp-systematiek, vanaf 2024. Deze omzetting wordt financieel gecompenseerd door het Rijk. Uitwerking volgt in de meicirculaire.
3. Opschalingskorting. Vanaf 2026 wordt de verdere doorvoering van de opschalingskorting niet meer doorgezet. Vanaf 2026 wordt hierdoor € 675 miljoen structureel toegevoegd aan het gemeentefonds. In ruil daarvoor betalen gemeenten eenmalig € 675 miljoen in 2025 (voor Leiden 5,3 miljoen).
4. Voor indexering zorgkosten: Vanaf 2026 wordt een bedrag gereserveerd, oplopend van € 75 miljoen in 2026, € 150 miljoen in 2027, € 225 miljoen in 2028 en € 300 miljoen vanaf 2029. Dit wordt gereserveerd op de aanvullende post, en wordt dus nog niet gestort in het gemeentefonds in de meicirculaire 2024 (voor Leiden € 0,5 miljoen vanaf 2026 oplopend tot € 2,0 miljoen in 2029).

Ontwikkeling raming algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering in begroting 2024 -2027 is gebaseerd op de meicirculaire 2023. De septembercirculaire is hierin m.u.v. de indexering en taakmutaties dus niet verwerkt.

Op basis van de september- en decembercirculaire, de voorjaarsnota en de bijstelling van de woning- en inwoneraantallen bedraagt de netto ontwikkeling van de algemene uitkering 2023-2028:

Bedragen x € 1.000 (-/- = Nadeel)	2024	2025	2026	2027	2028
Raming in begroting 2023/23 - 2027	361.164	370.102	353.943	354.381	354.381
Raming septembercirculaire 2023	362.808	370.571	353.897	359.409	360.346
Saldo	1.644	469	-46	5.028	5.965
Af: Taakmutaties	2.209	976	587	695	695
Netto ontwikkeling septembercirculaire 2023	-565	-507	-633	4.333	5.270
	N	N	N	V	V

In de brief aan de gemeenteraad over de meicirculaire staat aangegeven om het netto saldo te betrekken bij de opstelling van de Kaderbrief 2024 -2028.

Ontwikkeling kaderbrief o.b.v. Voorjaarsnota kabinet en actualisatie verdeelmaatstaven:

Ontwikkeling Kaderbrief 2024-2028	2024	2025	2026	2027	2028
Berekening kaderbrief 2024-2028	363.010	365.414	358.979	363.642	367.472
Bruto verschil met Septembercirculaire	202	-5.157	5.082	4.233	7.126
Af: taakmutaties	324	324	824	1.324	828
Netto ontwikkeling kaderbrief	-122	-5.481	4.258	2.909	6.298
	N	N	V	V	V

De totale netto-ontwikkeling in de Kaderbrief 2024 -2028 komt daarmee op:

Bedragen x € 1.000 (-/- = Nadeel)	2024	2025	2026	2027	2028
Netto ontwikkeling t.o.v. begroting 2024-2027	-687	-5.988	3.625	7.242	11.568
	N	N	V	V	V

Opbouw netto ontwikkeling	2024	2025	2026	2027	2028
1 Netto ontwikkeling septembercirculaire 2023 (accres)	-565	-507	-633	4.333	5.270
2. Hoeveelheidsverschillen Ontwikkeling inwoners, woningen en overige verdeelmaatstaven W.o. huishoudens met een laag inkomen	3.030	3.579	2.697	1.485	5.449
3. Reservering voor loon- en prijsontwikkeling	-731	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
4. Uitkeringsfactor, ontwikkeling uitkeringsbasis Bijstelling van de maatstaf huishoudens met een laag inkomen leidt tot een verlaging van de uitkeringsfactor doordat in nagenoeg alle gemeenten de maatstaf stijgt.	-1.603	-1.600	-1.600	-1.600	-1.600
5. WOZ-waarden mutaties Stijging van de opbrengst ozb leidt tot een hogere korting op de algemene uitkering	-818	-1097	-1.202	-1.339	-1.914
6. Afschaffen opschalingskorting		-5.363	5.363	5.363	5.363
Totaal netto ontwikkeling	-687	-5.988	3.625	7.242	11.568

4.5 Ontwikkeling kapitaallasten, schuldquote en reserve afkoopsommen erfpacht

1. Ontwikkeling kapitaallasten

Inleiding

Bij het opstellen van de Kaderbrief 2024 - 2028 wordt de budgettaire ontwikkeling van de kapitaallasten 2025 - 2028 bepaald. Dit op basis van het doorrekenen van de kapitaallasten van de afgeronde investeringen, lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027, op basis van actuele cash-flows van investeringen die is uitgevraagd bij de budgethouders van investeringen.

Het actualiseren van het bestaande meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027 vindt plaats bij het opstellen van de Programmabegroting 2025. Op dat moment wordt ook de besluitvorming (voor wat betreft investeringen) over de aanmeldingen bij de Kaderbrief 2024 - 2028 meegenomen. Deze maken dus nog geen onderdeel uit van de onderstaande analyse.

Ontwikkeling kapitaallasten 2025 – 2028

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2025 - 2028 laat ten opzichte van de huidige begroting (2024 - 2027) de volgende ontwikkeling zien:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2025	2026	2027	2028
2024 - 2027	51.675	58.660	62.019	62.019
2025 - 2028	45.592	50.778	54.574	60.615
verschil:	-6.083	-7.882	-7.445	-1.404

De budgettaire effecten moeten gecorrigeerd worden voor bijvoorbeeld mutaties in kapitaallasten die worden verrekend met reserves ter dekking van kapitaallasten (de parkeerreserve, de reserve afschrijving investeringen en de reserve duurzame stad). Voor- en nadelen op de kapitaallasten van investeringen in bedrijfsmiddelen worden gestort in de bedrijfsvoeringsreserve concern.

De diverse correcties geven het volgende beeld:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2025	2026	2027	2028
totaal correcties:	1.966	2.588	1.741	-3.869

Ten opzichte van de begroting 2024 - 2027 geeft dit de volgende voordelige budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten te zien:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2025	2026	2027	2028
totaal resultaat:	-4.117	-5.294	-5.704	-5.273

Opgesplitst per programma geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
Per Programma:	2025	2026	2027	2028
Bestuur & Dienstverlening	-14	-13	-13	1
Veiligheid	-	-	-	-
Economie & Toerisme	-42	-	-	-
Bereikbaarheid	-927	-1.904	-2.858	-435
Omgevingskwaliteit	-1.127	-451	-406	58

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
Per Programma:	2025	2026	2027	2028
Stedelijke Ontwikkeling	-410	-478	-665	-18
Jeugd en Onderwijs	-1.141	-2.263	-1.576	-356
Sport, Cultuur & recreatie	-425	-405	-80	-115
Welzijn en Zorg	2	-1	-3	-4
Werk en Inkomen	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	-33	221	-103	-4.404
Totaal:	-4.117	-5.294	-5.704	-5.273

Met name in het programma Bereikbaarheid is sprake van majeure voordelen in de jaren 2025 t/m. 2027 die voor een groot deel worden veroorzaakt door actuele planningen van diverse projecten. Bijvoorbeeld voor de reconstructie van de openbare ruimte LBSP (ingebruikname van 2026 naar 2028) en overige werkzaamheden aan de Leidse infrastructuur, zoals Noordeinde, Hoge Rijndijk en openbare ruimte binnenstad. Verreweg de belangrijkste reden van de voordelen, met name in 2026 en 2027, is veroorzaakt door een actuele planning van de tracédelen van de Leidse Ring Noord.

Het voordeel in 2025 binnen het programma Omgevingskwaliteit wordt voornamelijk veroorzaakt door de geactualiseerde planning van de werkzaamheden stationstunnel (brandwerende beplating en LED verlichting)

In het programma Jeugd en Onderwijs is de planning van de bouw van diverse en scholen en gymzalen, op basis van actuele inzichten, aangepast aan de planning van vorige jaren. De gewijzigde cash flows leiden op een later moment tot kapitaallasten waardoor grote voordelen ontstaan (met name in de jaren 2025 t/m. 2027) ten opzichte van vorig jaar.

In het programma Stedelijke Ontwikkeling worden de voordelen in de kapitaallasten voornamelijk bepaald door het verwerken van de actuele planning van het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed en de bibliotheek Nieuwstraat.

In het programma Sport Cultuur & Recreatie vallen de voordelen in 2025 en 2026 op. Deze hebben vooral betrekking op de actuele cash flow van de herinrichting sportpark de Mors (in 2025) en de renovatiewerkzaamheden aan de Boisotkade 2a (in het jaar 2026).

Het voordeel in de jaarschijf 2028 van het programma Algemene Dekkingsmiddelen heeft betrekking op de post kapitaallasten van € 4,5 mln. die bij de Kaderbrief 2023 – 2027 is opgevoerd in 2027 ter dekking van kapitaallasten in 2028 en verder.

Conclusies

De budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten 2025 – 2028 is als volgt:

bedragen x € 1.000 (- = voordeel)				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2025	2026	2027	2028
totaal resultaat:	-4.117	-5.294	-5.704	-5.273

- De voordelen in elk jaar zijn incidenteel van aard.
- In de begroting 2025 - 2028 zijn in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2024 – 2027 meegenomen. Een aantal cash-flows zal in en na 2028 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2025 – 2028 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 6.300.000. Dit effect zit voornamelijk op programma's Bereikbaarheid (betrekking hebbend op de Leidse Ring Noord) en de vervangingsinvesteringen in de domeinen openbare ruimte van het programma Omgevingskwaliteit.

Aanpassing stelpost onderuitputting kapitaallasten

In de begroting 2025 - 2028 is naast de incidentele voordelen als gevolg van het aanpassen van cash-flows op basis van actuele planningen ook een stelpost onderuitputting kapitaallasten opgenomen omdat blijkt dat een zeker "planningsoptimisme" elk jaar leidt tot een voordeel in de kapitaallasten van een jaar.

Bij het bepalen van de cash-flows voor de ontwikkeling van de kapitaallasten 2025 - 2028 is, in navolging van vorig jaar, extra aandacht gegeven aan een realistische planning van de cash-flows door een nog intensievere afstemming tussen budgethouder/projectleider, planning- en risicomedewerker en projectcontroller. Tevens heeft een review (door directie en ambtelijk opdrachtgevers) van de cash-flows plaatsgevonden van de grote projecten, de projecten in de onderwijshuisvesting en de vervangingsinvesteringen in de domeinen van de openbare ruimte.

Het resultaat hiervan heeft geleid tot het aanpassen van de stelpost onderuitputting omdat we deze vanwege het meer reëel plannen van de cash flow vooral in de eerste jaren van het meerjarenbeeld de stelpost niet realiseren. Uit ervaringsgegevens blijkt dat vooral voor de laatste jaarschijf de stelpost voor onderuitputting aan de lage kant is. We stellen in deze kaderbrief voor om de stelpost voor onderuitputting kapitaallasten in 2025 te verlagen naar € 1,4 miljoen en meerjarig te laten oplopen naar € 2,5 miljoen. Dit correspondeert met een eenmalige verlaging van het totale investeringsvolume van € 40 miljoen in 2025 die stapsgewijs oploopt tot € 70 miljoen in 2028.

Voor het nieuwe meerjarenbeeld bedraagt de stelpost:

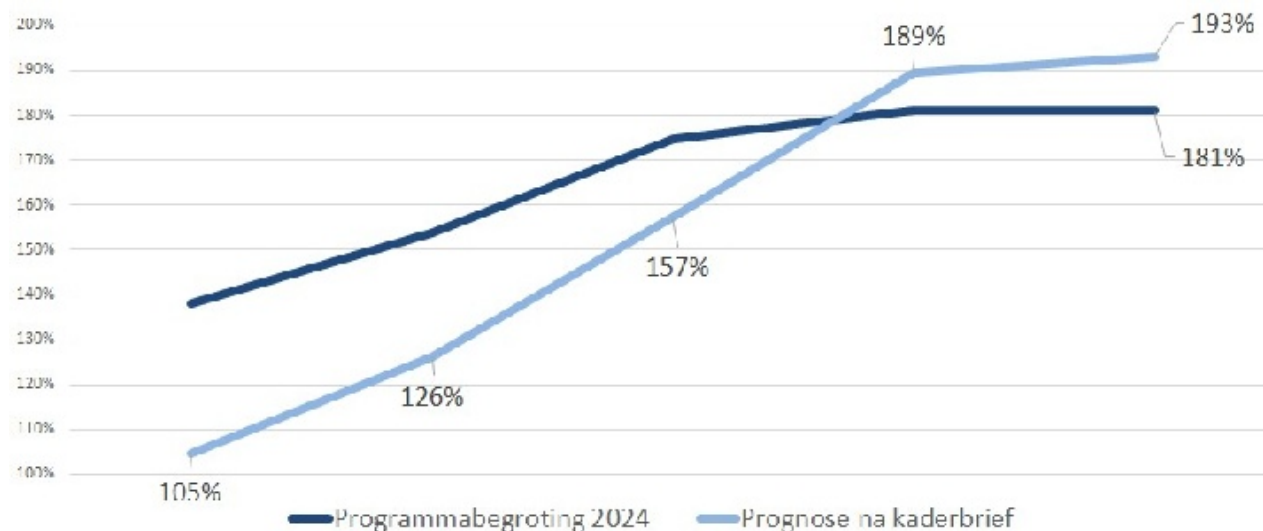
bedragen x € 1.000 (- = voordeel)	2025	2026	2027	2028
stelpost onderuitputting kapitaallasten	2025	2026	2027	2028
totaal oude stelpost	-2.179	-2.179	-2.179	-2.179
correctie reëel begroten cash flow	755	399	43	-313
Totaal nieuwe stelpost	-1.424	-1.780	-2.136	-2.492

Verwerking in de kaderbrief

De bovenstaande twee ontwikkelingen zijn verwerkt in aanmelding AD.08 (zie ook de toelichting op Algemene dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien). Hierbij is ook het effect meegenomen van de aangepaste stelpost onderuitputting op de financieringsopslag van 2,2% (vanwege het verschil tussen interne omslagrente van 1% en de actuele marktrente van 2,3%). Dit zorgt door de verlaging van de stelpost in 2025 voor een extra nadeel van afgerond € 300.000 dat terugloopt tot een voordeel van € 190.000 vanaf 2028 door de verhoging van de stelpost.

2. Ontwikkeling schuldquote

Bij iedere kaderbrief rekenen we met enkele aannames de meerjarige ontwikkeling van de schuldpositie door. Hiermee stellen we een prognose op voor het kengetal van de netto schuldquote. Dit is de netto schuld van de gemeente (gemeentelijk schuld - geld dat de gemeente nog van anderen krijgt) afgezet tegen de totale baten in de begroting. De voorstellen in deze kaderbrief hebben het onderstaande effect op de netto schuldquote:

Op basis van de besluitvorming in deze kaderbrief daalt de verwachte groei van de netto schuldquote voor 2024-2026 doordat investeringsvolumes naar achteren in de tijd schuiven. In 2027-2028 neemt de schuldquote juist toe.

De netto schuldquote pakt wat betreft realisatie vaak lager uit dan de eerdere prognoses bij kaderbrieven en begrotingen. Dit heeft twee belangrijke oorzaken:

- De schuld neemt vooral toe als gevolg van investeringen. De uitvoering van grote investeringsprojecten verloopt vaak langzamer dan eerder begroot. Hierdoor wordt het geld binnen de investeringen minder snel uitgegeven en is de financieringsbehoefte ook lager. Dit zorgt ervoor dat de schuld minder snel oploopt.
- Als gemeente begroten we op basis van constante prijzen: alle jaarschijven van de begroting zijn opgesteld op prijspeil 2025. Dit is ook de basis van de berekening van de netto schuldquote. Door indexering van de inkomsten neemt de relatieve omvang van de schuldenlast uit het verleden af.

3. Versnelde beschikbaarheid middelen reserve afkoopsommen erfpacht

Tot 2006 werden in Leiden gronden uitgegeven in erfpacht. In 2006 is besloten dat uitgifte in eigendom de reguliere uitgiftevorm werd. De erfpachter had de keuze om jaarlijks de canon te betalen maar kon deze ook voor de gehele looptijd afkopen. Deze zogenaamde afkoopsommen werden in een bestemmingsreserve gestort. Dit is de reserve Afkoopsommen Erfpacht.

In de loop der jaren is de regelgeving voor het verantwoord worden van zo'n reserve veranderd. We stellen nu vast dat het saldo van deze reserve hoger is dan op basis van de regelgeving zou moeten. Een deel van de reserve hoeft niet binnen de reserve beschikbaar te blijven en kan eerder beschikbaar komen. Het gaat hier eind 2023 om een bedrag van ongeveer € 38 miljoen. Waar dit bedrag anders de komende jaren in stukjes beschikbaar zou komen in de reserve grondexploitaties, kan dit nu in één keer beschikbaar komen.

Dit is de uitkomst van een intern onderzoek dat in overleg met onze accountant Deloitte tot stand is gekomen. Deloitte heeft begin dit jaar bevestigd dat het onderzoek procedureel goed is verlopen, maar dient nog wel een diepte-analyse uit te voeren op de totstandkoming van dit bedrag. Totdat Deloitte de uitkomst van het onderzoek heeft bekrachtigd, bestaat er een kans dat de exacte hoogte van de vrijval moet worden bijgesteld, en iets hoger of lager uitvalt. Wij verwachten met de berekeningen echter een nauwkeurige inschatting van de omvang van de bedragen te hebben gemaakt.

Na de toets door Deloitte volgt een raadsvoorstel voor een begrotingswijziging. De middelen komen dan pas formeel beschikbaar. In deze kaderbrief betrekken we al wel de financiële consequenties van dit voorgenomen besluit omdat deze voor een deel al zijn in te schatten.

1. Waarom valt er nu € 38 miljoen uit de reserve afkoopsommen erfpacht vrij?

De reserve Afkoopsommen Erfpacht is op aanbeveling van de externe accountant in de rekening van 1996 opgenomen om het inzicht in bezittingen en schulden van de gemeente te verbeteren. De reserve bevat eind 2023 een bedrag van ruim € 103 miljoen. Het doel van deze reserve is het financieren van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden.

Er zijn verschillende toegestane methoden voor de administratieve verwerking van ontvangen afkoopsommen. De methode van Leiden is een reserve met een jaarlijkse vrijval als bate, waarbij die vrijval op basis van annuïtaire berekeningen plaatsvindt. De jaarlijkse vrijval van een deel van de afkoopsommen dient als dekking van de rentelasten over de onderliggende grondwaarde.

Deze methode is niet per definitie fout omdat die voldoet aan de in de jaarrekening opgenomen grondslagen. Zo staat in de jaarrekening 2023 van Leiden expliciet als grondslag vermeld: "Van derden ontvangen afkoopsommen voor erfpachtcanons worden gestort in de reserve Afkoopsommen Erfpacht. Een deel komt conform een raadsbesluit ten gunste van de exploitatie".

Jaarlijks stelt Deloitte vast of de jaarrekening van de gemeente is opgesteld in overeenstemming met de grondslagen van de jaarrekening (en het BBV). Enerzijds voldoet Leiden wel aan haar eigen grondslagen van de jaarrekening, maar voldoet Leiden niet aan een van de voorgeschreven verwerkingsmethodieken van de commissie BBV.

We hebben onderzoek gedaan naar de hoogte van de reserve, een mogelijke wijziging van de huidige methodiek en de consequenties daarvan. Het onderzoek is uitgevoerd met hulp van een extern bureau en ook Deloitte heeft meegekeken met dit onderzoek. Conclusie is dat we de reserve erfpacht moeten opheffen. Deze wordt omgevormd tot een langetermijnschuld. De jaarlijkse vrijval vindt plaats op basis van gelijke bedragen per jaar. Dat betekent dat een fors deel van de € 103 miljoen kan vrijvallen, namelijk circa € 38 miljoen. In de loop van het jaar volgt een voorstel aan de raad om deze wijze van administratieve verwerking aan te passen.

2. Hoe kan deze € 38 miljoen financieel-technisch worden ingezet? Waarom staat de € 38 miljoen niet als geld op de bank?

De € 38 miljoen die nu vrij besteedbaar in de reserve afkoopsommen erfpacht zit, staat niet als geld op de bank maar is onderdeel van het eigen vermogen van de gemeente. De geldbedragen die met deze afkoopsommen

in het verleden de gemeente binnenkwamen zijn ingezet om het geheel aan investeringen van de gemeente te financieren. Zodra een reserve vervolgens wordt ingezet als dekking voor een uitgave, zal alsnog een lening moeten worden aangegaan. Binnen de begroting stijgen dan de te dekken rentelasten.

Het inzetten van reserves heeft dus altijd invloed op de leningen die de gemeente moet aantrekken. Dit heeft weer effect op de rentelasten die binnen de begroting gedekt moeten worden en de ontwikkeling van financiële kengetallen over de schuldpositie. Kortom: de 38 miljoen kan niet zonder meer worden ingezet als dekkingsmiddel voor nieuwe investeringen. Daarbij moet rekening worden gehouden met een extra rentelast van x% van 38 miljoen.

3. Wat gebeurt er normaal gesproken met de vrijval van de erfpachtreserve?

Het resultaat van het erfpachtbedrijf wordt toegevoegd aan de reserve Grondexploitaties. Dit is zo door de raad besloten (RB15.0043 'nota Grondbeleid', besluitpunt 1o.). Dit resultaat wordt jaarlijks bepaald en is het positieve saldo van de ontvangen erfpachtcanons, de verkoop van erfpachtgrond en de vrijval uit de reserve afkoopsommen erfpacht minus de exploitatiekosten van het erfpachtbedrijf waaronder de personele en rentekosten.

4. Welk afwegingskader wil het college hanteren om te bepalen voor welke beleidsdoelen deze € 38 miljoen kan worden ingezet?

Gelet op het gegeven dat de vrijval uit de reserve Afkoopsommen erfpacht op basis van ons beleid aan de reserve Grondexploitaties moet worden toegevoegd, willen we bij de inzet van deze middelen ook primair kijken naar het bestedingsdoel van die laatstgenoemde reserve: het behalen van onze verstedelijkingsdoelen. In enge zin moet dat doel worden geïnterpreteerd als het dekken van tekorten in grondexploitaties en businesscases van locatie- en gebiedsontwikkelingen.

Zonder rekening te houden met de vervroegde vrijval uit de erfpachtreserve in de reserve Grondexploitaties, voorzien we de komende jaren een tekort op een deel van de lopende en toekomstige locatie- en gebiedsontwikkelingen. Deze projecten zijn noodzakelijk om invulling te kunnen geven aan de woningbehoefteramingen, ook voor de periode na de huidige collegeperiode. Het voorstel van het college is daarom om een substantieel deel van de € 38 miljoen in de reserve Grondexploitaties te houden en daarmee een buffer achter de hand te houden voor aankomende gebiedsontwikkelingen.

De afgelopen jaren is de reserve Grondexploitaties echter ook incidenteel aangesproken om bij te dragen aan investeringen die weliswaar niet (volledig) aan specifieke bouwprojecten toerekenbaar zijn, maar die randvoorwaardelijk zijn aan het bredere doel van 'het faciliteren van een duurzame en inclusieve groei van de stad'. Het kan nu ook een overweging zijn om een deel van de vrijval in te zetten voor die 'aan verstedelijking gerelateerde of daarvoor randvoorwaardelijke' investeringen.

In deze kaderbrief stellen we voor de volgende projecten te dekken uit de vrijval (daarbij rekening houdend met de extra rentekosten):

	Totaal investeringsbedrag	Dekking uit middelen reserve afkoopsommen erfpacht
04.08 Herinrichting Lammenschansweg	€ 31,0 miljoen	€ 5,7 miljoen
04.09 Groene Loper Stationsplein Stationsweg	€ 5,9 miljoen	€ 3,7 miljoen

Toelichtende teksten bij deze projecten zijn te vinden bij Programma 4 Bereikbaarheid. Beide projecten beschouwt het college als randvoorwaardelijk voor de verstedelijkingsopgave.

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Totaaloverzicht autonoom

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die niet of nauwelijks beïnvloedbaar zijn en voortvloeien uit bijvoorbeeld rijksbeleid of in het verleden (vrijvallende) aangegane verplichtingen.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
AD	AD.01	Netto ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds	B	S	-2.239	-910	-218	-3.459	-8.201
	AD.02	Algemene uitkering Gemeentefonds Voorjaarsnota 2024	B	S	733	5.389	-5.371	-5.253	-5.282
Totaal AD					-1.506	4.479	-5.589	-8.712	-13.483
Tot.					-1.506	4.479	-5.589	-8.712	-13.483

Bedragen x € 1.000,-

5.2 Totaaloverzicht mee- en tegenvallers

Mee- en tegenvallers vloeien voort uit de uitvoering van het bestaande vastgestelde beleid.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
01	01.01	Verhoging budget Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) wegens structurele formatie-uitbreiding	L	S		72	72	72	72
	01.02	Verkiezingen	L	I	48	316			
				S	190	-78	238	238	238
	01.03	Versterken lokale democratie	L	S		105	105	105	105
	01.04	Hogere kosten bedrijfsvoering door paspoortenpiek	L	S	133	133	171	190	133
Totaal 01					371	548	586	605	548
02	02.01	Bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden 2025	L	S		205	205	205	205
	02.02	Crowdmanagement 3 oktober	L	S	160				
Totaal 02					160	205	205	205	205
04	04.04	Capaciteitsuitbreiding en professionalisering team verkeersregie	L	S	100	100	100	100	100
	04.05	Beheer applicatie PAL21 voor innen parkeerboetes, vergunningen en ontheffingen	L	S	157	157			
			B	I	-145	-145			
	04.06	Knooppunt Leiden Centraal, bestuurlijke verplichting indexering investeringsvolumes	L	S			13	13	13
Totaal 04					112	112	113	113	113
05	05.05	Indexeren wijkvernieuwingsprojecten	L	S		190	341	340	339
			B	S		-185	-185	-185	-185
	05.06	Hogere kosten onderhoud groen	L	S	600	950	950	950	950
	05.07	Transport GFT en Restafval	L	S		234	437	436	435
						-185	-345	-345	-345
			B	S		-49	-92	-91	-90
	05.08	Aanvullend krediet project klimaatbestendige inrichting openbare ruimte Noorderkwartier Oost	L	S		35	35	35	35
			B	S		-35	-35	-35	-35
	05.09	Lagere doorbelasting wagenpark aan afvalstoffenheffing en rioolheffing	B	S		504	504	504	504
	05.10	Nieuw contract buitenreclame	L	S	59	59	59	59	91
			B	S	-229	-229	-229	-229	-354
	05.11	Aanbesteding onkruidbestrijding op verharding	L	S	246	337	337	337	337
			B	S		-225	-225	-225	-225
Totaal 05					676	1.401	1.553	1.551	1.458
06	06.02	Gemeentelijke heffingen gronden, ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed	L	S	150	150	150	150	150
	06.03	Dekken gestegen kosten welstands- en monumentencommissie uit bouwleges.	L	S	182	182	182	182	182
			B	S	-182	-182	-182	-182	-182
	06.04	Ontkoppeling Join van PowerBrowser	L	I	375				
			B	I	-375				
	06.05	Huur batterij Huis van de Buurt fase 1 in verband met netcongestie	L	S		65			

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal 06					150	215	150	150	150
07	07.02	Aanvullend budget gymzaal Oppenheimstraat	L	S					118
	07.03	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S	3.226	3.773	5.182	5.448	5.448
			B	I	-2.026	-2.573	-3.982		
Totaal 07					1.200	1.200	1.200	5.448	5.566
08	08.01	Voldoende formatie voor wettelijk beheer archeologische collectie	L	S	74	74	74	74	74
	08.02	Theatertechniek Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal	L	I		3.200			
	08.03	Verlaten cultureel beleidsmatig ondersteunde activiteiten Volkshuis	L	S			-165	-165	-165
	08.04	Financiële gevolgen provinciale ontheffingen i.v.m. verstoring Molenbiotoop Molen de Valk	L	I	67				
				S	36	36	36	36	36
	08.05	OZB verhoging Combibad/IJshal	L	S	193	193	193	193	193
			B	S	-193	-193	-193	-193	-193
	08.06	Tussentijdse actualisatie meerjarenonderhoudsplan bestaande en nieuwe sportaccommodaties	L	S	936	857	857	857	857
					-715	-715	-715	-715	-715
	08.07	Beperking stijging sporttarieven	B	S	115	115	115	115	115
Totaal 08					514	3.568	203	203	203
09	09.01	Aanvullen eigenvermogen Hecht tot mimum (begrotingswijziging 2024)	L	S	150				
			B	I					
	09.02	Onderindexatie Sterke sociale basis (LPO)	L	S	296	296	296	296	296
	09.03	Onderindexatie Sociale wijkteams (LPO)	L	S	390	390	390	390	390
	09.04	SD prijs- en volumeontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen	L	I		500			
				S	1.300	1.400	1.700	1.050	1.575
			B	I	-600		-975		
				S	200	-800	-525	-1.050	-1.575
Totaal 09					1.736	1.786	886	686	686
AD	AD.03	Raming opbrengsten Onroerendaakbelastingen en precariobelasting	B	S	-1.083	-1.329	-1.423	-1.544	-2.054
	AD.04	Dividenduitkering Alliander en BNG over 2023 en interim-dividend Alliander over 2024	B	I	-1.204				
				S	-852				
	AD.05	Nieuwe stadswerf	L	S					916
									-773
			B	I				490	
								-490	
	AD.06	Inhaalindexering meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027	L	I					-1.100
				S		64	342	656	2.292
			B	S					-12
	AD.07	Onderuitputting kapitaallasten	L	S	35				
	AD.08	Kapitaallastenontwikkeling 2025 - 2028, inclusief maximale kapitaallasten 2028	L	I					-6.300

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
				S	339	-3.056	-4.810	-5.796	519
	AD.09	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	280	1.800	1.800	1.800	1.800
	AD.10	Ontwikkeling financieringslasten	L	S	-4.591	-5.314	-4.928	-2.572	1.423
Totaal AD					-7.076	-7.835	-9.018	-7.456	-3.288
OH	OH.01	Huur Level (stadskantoor)	L	S	200	200	200	200	200
	OH.02	Wagenpark: benodigde beheers- en investeringsmiddelen om te kunnen voldoen aan de eisen van het werken binnen de zero-emissie zone.	L	S	159	771	1.173	1.303	1.289
			B	S		-176	-368	-434	-434
	OH.03	Beveiligingskosten ambtelijke gemeentepanden	L	S	125	125	125	125	125
	OH.04	Stijging premie brandverzekering Leiden	L	S	123	185	185	185	185
	OH.05	Groei/krimp aantal accounts	L	S		2.195	2.195	2.195	2.195
						-2.195	-2.195	-2.195	-2.195
	OH.06	Actualiseren beheerplan Stadhuis	L	S	270	270	270	270	270
	OH.07	Afbouwen CE wall	L	I	337	267			
			B	I	-39	-31			
Totaal OH					1.175	1.610	1.585	1.649	1.634
Tot.					-982	2.809	-2.538	3.153	7.274

Bedragen x € 1.000,-

5.3 Totaaloverzicht nieuw beleid

Nieuw beleid vloeit voort uit nieuwe wensen ten aanzien van het beleid of betreft het continueren van bestaand beleid waarvoor incidenteel budget beschikbaar was gesteld.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
01	01.05	Adoptie van de graven van Molukse marinemannen op Rhijnhof.	L	I	45				
			B	I	-45				
	01.06	Project Duidelijke Taal	L	S	119	114			
	01.07	Regionaal Investeringsfonds (RIA) binnen Holland Rijnland	L	S		500	500	500	
Totaal 01					119	614	500	500	
02	02.03	Stedelijke Jeugdaanpak	L	S		198	198	198	198
Totaal 02						198	198	198	198
03	03.02	Fondsversterking UNIIQ	L	I		1.000			
				S			10	10	10
							-10	-10	-10
	03.03	Ruimte voor werken: Kwartiermaker regionale herontwikkelingsmaatschappij (RHOM)	L	I	-92				
						92			
					92				
			B	I		-92			
	03.04	Financiering LBSP Gebiedsontwikkeling	L	S		300	150	150	
Totaal 03					0	1.300	150	150	0
04	04.07	Ruimte op Straat	L	S	100	100	100	100	
	04.08	Herinrichting Lammenschansweg	L	S					
			B	S					
	04.09	Groene loper Stationsplein Stationsweg	L	S				200	248
			B	S				-200	-248
Totaal 04					100	100	100	100	431
06	06.06	Bijdrage warmtetransitie	L	I				6.391	
								-6.391	
				S			110	223	400
							-110	-383	-560
			B	S				160	160
Totaal 06							0	0	0
07	07.04	3e fase Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		150	150		
				S		13	91	289	1.483
			B	S		-10	-68	-68	-67
Totaal 07						153	173	222	1.416
08	08.08	Cofinanciering Hooglandse kerk	L	I	280				
	08.09	Project Verborgten Verleden, 5 tijdelijke kunstwerken in het Singelpark rondom het thema koloniaal verleden	L	S		111			
			B	I		-111			
	08.10	Plankosten optimalisatie park Cronesteinkade	L	I		525			

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
	08.11	Gemeentelijke bijdrage festiviteiten lustrumfeest Leidens Ontzet.	L	I	130				
	08.12	Besturingsmodel Leidens Ontzet (onderzoek en implementatie)	L	I	125	100	75		
	08.13	Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat	L	I				1.515	
				S					670
Totaal 08					535	625	75	1.515	670
09	09.05	Kwartiermaker wijkregie	L	I	70				
			B	I	-70				
	09.06	Projectmanagement en adviescommissie kunstwerk slavernij- en koloniaalverleden	L	I	10	84			
			B	I	-10	-84			
	09.07	Stabiele situatie ongedocumenteerden	L	S		100	100	100	
			B	I		-100	-100	-100	
Totaal 09					0	0	0	0	
10	10.02	SD Leidse Sleutelpas	L	S		276	1.151	1.201	1.263
			B	I		-86	-408	-290	-124
				S		-105	-335	-620	-1.015
Totaal 10						86	408	290	124
OH	OH.08	Instellen van een Europees Subsidie Servicepunt (SSP): de koek vergroten.	L	S		241	241	241	
						-43	-43	-43	
Totaal OH						198	198	198	
Tot.					754	3.274	1.802	3.173	2.840

Bedragen x € 1.000,-

5.4 Totaaloverzicht bijsturing

Bestaand beleid kan bijgestuurd worden door te besparen op de uitgaven dan wel door inzet van reserves, die al dan niet de gekoppeld zijn aan het betrokken beleidsveld en budget.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
07	07.03	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S				3.198	2.148
								-4.248	-4.248
Totaal 07								-1.050	-2.100
09	09.08	SD Invulling taakstelling sociaal domein	L	S	-737	-862	-862	1.025	1.025
			B	I	1.012	1.137	1.137		
				S	-275	-275	-275	-1.025	-1.025
Totaal 09					0	0	0	0	0
AD	AD.11	Bijstelling behoedzaamheidsruimte	L	S	-670	-780	-1.030	-774	-774
	AD.12	Inzet incidentele ruimte weerstandsvermogen voor structureel saldo.	L	I			16.500		
			B	S			-413	-413	-413
	AD.13	Mutatie Concernreserve	L	I	2.404			4.622	6.655
			B	I		-9.782	-8.733		
Totaal AD					1.734	-10.562	6.325	3.435	5.469
Tot.					1.734	-10.562	6.325	2.385	3.369

Bedragen x € 1.000,-

5.5 Totaaloverzicht budgettair neutraal

Budgettair neutrale wijzigingen betreft budget wijzigingen die binnen een programma worden gedekt.

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
03	03.01	Leiden internationale stad en dienstverlening nieuwkomers	L	I	-75	15	42	18	
					75				
				S		120	188	170	170
						-120	-188	-170	-170
			B	I		-15	-42	-18	
Totaal 03					0	0	0	0	0
04	04.01	Fietsparkeren de Vink	L	S			3	2	2
			B	I			-3	-2	-2
	04.02	Kentekenregistratie	L	S		-146	-146	-146	-146
						146	146	146	146
	04.03	Aanvullende studiekosten OV-knoop	L	I	567	3.582			
			B	I	-567	-3.582			
Totaal 04					0	0	0	0	0
05	05.01	Ontwikkeling areaal afvalverwijdering en afvalstoffenheffing	L	S	350	650	650	650	650
			B	S	-350	-650	-650	-650	-650
	05.02	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen	L	S	244	247	247	247	247
					-244	-247	-247	-247	-247
	05.03	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S		324	324	324	324
			B	S		-324	-324	-324	-324
	05.04	Aanpassen kostenverdeelstaat gemeentelijk wagenpark	L	S	9.442	9.442	9.442	9.442	9.442
					-9.442	-9.442	-9.442	-9.442	-9.442
			B	S	55	55	55	55	55
					-55	-55	-55	-55	-55
Totaal 05					0	0	0	0	0
06	06.01	Aanjagen van verstedelijkingsdoelen 2024	L	S	120				
			B	S	-120				
Totaal 06					0				
07	07.01	Subsidie Jantje Beton	L	S	65				
			B	I	-65				
Totaal 07					0				
10	10.01	SD Vrijval reservering wachtgeldverplichtingen PMO-medewerkers	L	I	100				
			B	I	-100				
Totaal 10					0				
Tot.					0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000,-

5.6 Totaaloverzicht per programma

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
01	01.01	Mee/Tegenvaller	Verhoging budget Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) wegens structurele formatie-uitbreiding	L	S		72	72	72	72
	01.02	Mee/Tegenvaller	Verkiezingen	L	I	48	316			
					S	190	-78	238	238	238
	01.03	Mee/Tegenvaller	Versterken lokale democratie	L	S		105	105	105	105
	01.04	Mee/Tegenvaller	Hogere kosten bedrijfsvoering door paspoortenpiek	L	S	133	133	171	190	133
	01.05	Nieuwe uitgave	Adoptie van de graven van Molukse marinemannen op Rhijnhof.	L	I	45				
				B	I	-45				
	01.06	Nieuwe uitgave	Project Duidelijke Taal	L	S	119	114			
	01.07	Nieuwe uitgave	Regionaal Investeringsfonds (RIA) binnen Holland Rijnland	L	S		500	500	500	
Totaal 01						490	1.162	1.086	1.105	548
02	02.01	Mee/Tegenvaller	Bijdrage Veiligheidsregio Hollands Midden 2025	L	S		205	205	205	205
	02.02	Mee/Tegenvaller	Crowdmanagement 3 oktober	L	S	160				
	02.03	Nieuwe uitgave	Stedelijke Jeugdaanpak	L	S		198	198	198	198
Totaal 02						160	403	403	403	403
03	03.01	Budgettair neutraal	Leiden internationale stad en dienstverlening nieuwkomers	L	I	-75	15	42	18	
						75				
					S		120	188	170	170
							-120	-188	-170	-170
				B	I		-15	-42	-18	
	03.02	Nieuwe uitgave	Fondsversterking UNIIQ	L	I		1.000			
					S			10	10	10
								-10	-10	-10
	03.03	Nieuwe uitgave	Ruimte voor werken: Kwartiermaker regionale herontwikkelingsmaatschappij (RHOM)	L	I	-92				
							92			
						92				
				B	I		-92			
	03.04	Nieuwe uitgave	Financiering LBSP Gebiedsontwikkeling	L	S		300	150	150	
Totaal 03						0	1.300	150	150	0
04	04.01	Budgettair neutraal	Fietsparkeren de Vink	L	S			3	2	2
				B	I			-3	-2	-2
	04.02	Budgettair neutraal	Kentekenregistratie	L	S		-146	-146	-146	-146
							146	146	146	146
	04.03	Budgettair neutraal	Aanvullende studiekosten OV-knoop	L	I	567	3.582			
				B	I	-567	-3.582			

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
	04.04	Mee/Tegenvaller	Capaciteitsuitbreiding en professionalisering team verkeersregie	L	S	100	100	100	100	100
	04.05	Mee/Tegenvaller	Beheer applicatie PAL21 voor innen parkeerboetes, vergunningen en ontheffingen	L	S	157	157			
				B	I	-145	-145			
	04.06	Mee/Tegenvaller	Knooppunt Leiden Centraal, bestuurlijke verplichting indexering investeringsvolumes	L	S			13	13	13
	04.07	Nieuwe uitgave	Ruimte op Straat	L	S	100	100	100	100	
	04.08	Nieuwe uitgave	Herinrichting Lammenschansweg	L	S					573
				B	S					-142
	04.09	Nieuwe uitgave	Groene loper Stationsplein Stationsweg	L	S				200	248
				B	S				-200	-248
Totaal 04						212	212	213	213	544
05	05.01	Budgettair neutraal	Ontwikkeling areaal afvalverwijdering en afvalstoffenheffing	L	S	350	650	650	650	650
				B	S	-350	-650	-650	-650	-650
	05.02	Budgettair neutraal	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen	L	S	244	247	247	247	247
						-244	-247	-247	-247	-247
	05.03	Budgettair neutraal	Bijdrage Omgevingsdienst West-Holland	L	S		324	324	324	324
				B	S		-324	-324	-324	-324
	05.04	Budgettair neutraal	Aanpassen kostenverdeelstaat gemeentelijk wagenpark	L	S	9.442	9.442	9.442	9.442	9.442
						-9.442	-9.442	-9.442	-9.442	-9.442
				B	S	55	55	55	55	55
						-55	-55	-55	-55	-55
	05.05	Mee/Tegenvaller	Indexeren wijkvernieuwingsprojecten	L	S		190	341	340	339
				B	S		-185	-185	-185	-185
	05.06	Mee/Tegenvaller	Hogere kosten onderhoud groen	L	S	600	950	950	950	950
	05.07	Mee/Tegenvaller	Transport GFT en Restafval	L	S		234	437	436	435
							-185	-345	-345	-345
				B	S		-49	-92	-91	-90
	05.08	Mee/Tegenvaller	Aanvullend krediet project klimaatbestendige inrichting openbare ruimte Noorderkwartier Oost	L	S		35	35	35	35
				B	S		-35	-35	-35	-35
	05.09	Mee/Tegenvaller	Lagere doorbelasting wagenpark aan afvalstoffenheffing en rioolheffing	B	S		504	504	504	504
	05.10	Mee/Tegenvaller	Nieuw contract buitenreclame	L	S	59	59	59	59	91
				B	S	-229	-229	-229	-229	-354
	05.11	Mee/Tegenvaller	Aanbesteding onkruidbestrijding op verharding	L	S	246	337	337	337	337
				B	S		-225	-225	-225	-225

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal 05						676	1.401	1.553	1.551	1.458
06	06.01	Budgettair neutraal	Aanjagen van verstedelijkingsdoelen 2024	L	S	120				
				B	S	-120				
	06.02	Mee/Tegenvaller	Gemeentelijke heffingen gronden, ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed	L	S	150	150	150	150	150
	06.03	Mee/Tegenvaller	Dekken gestegen kosten welstands- en monumentencommissie uit bouwleges.	L	S	182	182	182	182	182
				B	S	-182	-182	-182	-182	-182
	06.04	Mee/Tegenvaller	Ontkoppeling Join van PowerBrowser	L	I	375				
				B	I	-375				
	06.05	Mee/Tegenvaller	Huur batterij Huis van de Buurt fase 1 in verband met netcongestie	L	S		65			
	06.06	Nieuwe uitgave	Bijdrage warmtetransitie	L	I				6.391	
									-6.391	
					S			110	223	400
								-110	-383	-560
				B	S				160	160
Totaal 06						150	215	150	150	150
07	07.01	Budgettair neutraal	Subsidie Jantje Beton	L	S	65				
				B	I	-65				
	07.02	Mee/Tegenvaller	Aanvullend budget gymzaal Oppenheimstraat	L	S					118
	07.03	Mee/Tegenvaller	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S	3.226	3.773	5.182	5.448	5.448
				B	I	-2.026	-2.573	-3.982		
		Bijsturing	SD Regionale Jeugdhulp 2024 - 2028	L	S				3.198	2.148
									-4.248	-4.248
	07.04	Nieuwe uitgave	3e fase Herwaardering IHP Onderwijshuisvesting	L	I		150	150		
					S		13	91	289	1.483
				B	S		-10	-68	-68	-67
Totaal 07						1.200	1.353	1.373	4.620	4.882
08	08.01	Mee/Tegenvaller	Voldoende formatie voor wettelijk beheer archeologische collectie	L	S	74	74	74	74	74
	08.02	Mee/Tegenvaller	Theatertechniek Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal	L	I		3.200			
	08.03	Mee/Tegenvaller	Verlaten cultureel beleidsmatig ondersteunde activiteiten Volkshuis	L	S			-165	-165	-165
	08.04	Mee/Tegenvaller	Financiële gevolgen provinciale ontheffingen i.v.m. verstoring Molenbiotoop Molen de Valk	L	I	67				
					S	36	36	36	36	36
	08.05	Mee/Tegenvaller	OZB verhoging Combibad/IJshal	L	S	193	193	193	193	193
				B	S	-193	-193	-193	-193	-193
	08.06	Mee/Tegenvaller	Tussentijdse actualisatie meerjarenonderhoudsplan bestaande en nieuwe sportaccommodaties	L	S	936	857	857	857	857

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
						-715	-715	-715	-715	-715
	08.07	Mee/Tegenvaller	Beperking stijging sporttarieven	B	S	115	115	115	115	115
	08.08	Nieuwe uitgave	Cofinanciering Hooglandse kerk	L	I	280				
	08.09	Nieuwe uitgave	Project Verborgten Verleden, 5 tijdelijke kunstwerken in het Singelpark rondom het thema koloniaal verleden	L	S		111			
				B	I		-111			
	08.10	Nieuwe uitgave	Plankosten optimalisatie park Cronesteinkade	L	I		525			
	08.11	Nieuwe uitgave	Gemeentelijke bijdrage festiviteiten lustrumfeest Leidens Ontzet.	L	I	130				
	08.12	Nieuwe uitgave	Besturingsmodel Leidens Ontzet (onderzoek en implementatie)	L	I	125	100	75		
	08.13	Nieuwe uitgave	Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat	L	I				1.515	
					S					670
Totaal 08						1.049	4.193	278	1.717	873
09	09.01	Mee/Tegenvaller	Aanvullen eigenvermogen Hecht tot mimum (begrotingswijziging 2024)	L	S	150				
				B	I					
	09.02	Mee/Tegenvaller	Onderindexatie Sterke sociale basis (LPO)	L	S	296	296	296	296	296
	09.03	Mee/Tegenvaller	Onderindexatie Sociale wijkteams (LPO)	L	S	390	390	390	390	390
	09.04	Mee/Tegenvaller	SD prijs- en volumeontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen	L	I		500			
					S	1.300	1.400	1.700	1.050	1.575
				B	I	-600		-975		
					S	200	-800	-525	-1.050	-1.575
	09.05	Nieuwe uitgave	Kwartiermaker wijkregie	L	I	70				
				B	I	-70				
	09.06	Nieuwe uitgave	projectmanagement en adviescommissie kunstwerk slavernij- en koloniaalverleden	L	I	10	84			
				B	I	-10	-84			
	09.07	Nieuwe uitgave	Stabiele situatie ongedocumenteerden	L	S		100	100	100	
				B	I		-100	-100	-100	
	09.08	Bijsturing	SD Invulling taakstelling sociaal domein	L	S	-737	-862	-862	1.025	1.025
				B	I	1.012	1.137	1.137		
					S	-275	-275	-275	-1.025	-1.025
Totaal 09						1.736	1.786	886	686	686
10	10.01	Budgettair neutraal	SD Vrijval reservering wachtgeldverplichtingen PMO-medewerkers	L	I	100				
				B	I	-100				
	10.02	Nieuwe uitgave	SD Leidse Sleutelpas	L	S		276	1.151	1.201	1.263
				B	I		-86	-408	-290	-124
					S		-105	-335	-620	-1.015

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal 10						0	86	408	290	124
AD	AD.01	Autonoom	Netto ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds	B	S	-2.239	-910	-218	-3.459	-8.201
	AD.02	Autonoom	Algemene uitkering Gemeentefonds Voorjaarsnota 2024	B	S	733	5.389	-5.371	-5.253	-5.282
	AD.03	Mee/Tegenvaller	Raming opbrengsten Onroerendzaakbelastingen en precariobelasting	B	S	-1.083	-1.329	-1.423	-1.544	-2.054
	AD.04	Mee/Tegenvaller	Dividenduitkering Alliander en BNG over 2023 en interim-dividend Alliander over 2024	B	I	-1.204				
					S	-852				
	AD.05	Mee/Tegenvaller	Nieuwe stadswerf	L	S					916
										-773
				B	I				490	
									-490	
	AD.06	Mee/Tegenvaller	Inhaalindexering meerjareninvesteringsplan 2024 - 2027	L	I					-1.100
					S		64	342	656	2.292
				B	S					-12
	AD.07	Mee/Tegenvaller	Onderuitputting kapitaallasten	L	S	35				
	AD.08	Mee/Tegenvaller	Kapitaallastenontwikkeling 2025 - 2028, inclusief maximale kapitaallasten 2028	L	I					-6.300
					S	339	-3.056	-4.810	-5.796	519
	AD.09	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling energiekosten (gemeentebreed)	L	S	280	1.800	1.800	1.800	1.800
	AD.10	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling financieringslasten	L	S	-4.591	-5.314	-4.928	-2.572	1.423
	AD.11	Bijsturing	Bijstelling behoeftzaamheidsruimte	L	S	-670	-780	-1.030	-774	-774
	AD.12	Bijsturing	Inzet incidentele ruimte weerstandsvermogen voor structureel saldo.	L	I			16.500		
				B	S			-413	-413	-413
	AD.13	Bijsturing	Mutatie Concernreserve	L	I	2.404			4.622	6.655
				B	I		-9.782	-8.733		
Totaal AD						-6.847	-13.919	-8.282	-12.733	-11.302
OH	OH.01	Mee/Tegenvaller	Huur Level (stadskantoor)	L	S	200	200	200	200	200
	OH.02	Mee/Tegenvaller	Wagenpark: benodigde beheers- en investeringsmiddelen om te kunnen voldoen aan de eisen van het werken binnen de zero-emissie zone.	L	S	159	771	1.173	1.303	1.289
				B	S		-176	-368	-434	-434
	OH.03	Mee/Tegenvaller	Beveiligingskosten ambtelijke gemeentepanden	L	S	125	125	125	125	125
	OH.04	Mee/Tegenvaller	Stijging premie brandverzekering Leiden	L	S	123	185	185	185	185
	OH.05	Mee/Tegenvaller	Groei/krimp aantal accounts	L	S		2.195	2.195	2.195	2.195
							-2.195	-2.195	-2.195	-2.195
	OH.06	Mee/Tegenvaller	Actualiseren beheerplan Stadhuis	L	S	270	270	270	270	270
	OH.07	Mee/Tegenvaller	Afbouwen CE wall	L	I	337	267			

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
				B	I	-39	-31			
	OH.08	Nieuwe uitgave	Instellen van een Europees Subsidie Servicepunt (SSP): de koek vergroten.	L	S		241	241	241	
							-43	-43	-43	
	Totaal OH					1.175	1.808	1.783	1.847	1.634
	Tot.					0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000,-

5.7 Reserve parkeren (auto en fiets)

Inleiding

Jaarlijks wordt de gemeenteraad geïnformeerd over de verwachtingen ten aanzien van de langjarige ontwikkeling van de reserve Parkeren. Het voorliggende meerjarenperspectief van de reserve Parkeren sluit aan bij het kader zoals dit in het raadsbesluit in 2009 is geformuleerd: de reserve Parkeren is in beginsel een kasboek waarbij de inkomsten en uitgaven langdurig met elkaar in evenwicht moeten zijn. De gekozen periode is een doorkijk van 20 jaar om de financiële effecten van genomen besluiten op de kasstroom te kunnen zien. Het huidige perspectief loopt daarom tot 2043.

Het uitgangspunt binnen het beleidsterrein parkeren is altijd geweest dat lasten en baten die betrekking hebben op parkeren worden verrekend met de daarvoor ingerichte reserve Parkeren. In 2020 is met het Financieel Perspectief Duurzame Stad al een claim gelegd op een gedeelte van de parkeerinkomsten.

Resultaat 2023

Op het beleidsterrein parkeren is sprake van een voordelig saldo van € 2,4 mln. dat is opgebouwd uit een voordeel op de lasten van € 1,5 mln. en een voordeel op de baten van € 921.000. Binnen het beleidsterrein autoparkeren wordt onderscheid gemaakt tussen autoparkeren en fietsparkeren. Het voordeel op de lasten bedraagt € 1,5 mln. Binnen autoparkeren wordt dit voor een bedrag van € 659.000 voornamelijk veroorzaakt doordat het structurele budget dat beschikbaar is gesteld voor uitbreiding betaald parkeren nog niet volledig is ingezet. Dat betreft met name budget voor uitbreiding formatie die in 2024 gaat plaatsvinden. Daarnaast is ook het budget voor begeleiding van de uitbreiding betaald parkeren niet volledig ingezet. Binnen het fietsparkeren bedraagt het voordeel € 911.000, voornamelijk veroorzaakt doordat de fietsgarages De Geus en Mosterdsteeg nog niet zijn geopend. In de begroting 2023 is hiervoor wel budget begroot.

Het voordeel op de baten bedraagt € 921.000 en heeft betrekking op hogere parkeeropbrengsten met name bij de naheffingen en de vergunningen. Dit mede als gevolg van uitbreiding betaald parkeren in 2023. De ervaring leert dat bij uitbreiding betaald parkeren de naheffingen, als gevolg van gewinning, in het eerste jaar hoger zijn dan gemiddeld. Dit in combinatie met efficiënte handhaving met twee scanvoertuigen met opvolgers.

Het voordelige saldo van de fiets- en parkeerexploitatie van € 2,4 mln. wordt bij de bestemming van het resultaat gestort in de reserve parkeren.

Ontwikkeling van de reserve Parkeren

Onderstaand wordt de actuele ontwikkeling van de reserve Parkeren voor de komende 20 jaar weergegeven.

Ontwikkeling reserve Parkeren

De grafiek laat de ontwikkeling zien van de reserve Parkeren inclusief alle onderstaand verwachte kosten. De laagste waarde van de prognose reserve Parkeren bedraagt in 2029 € 2,4 mln.

De belangrijkste extracomptabele posten zijn:

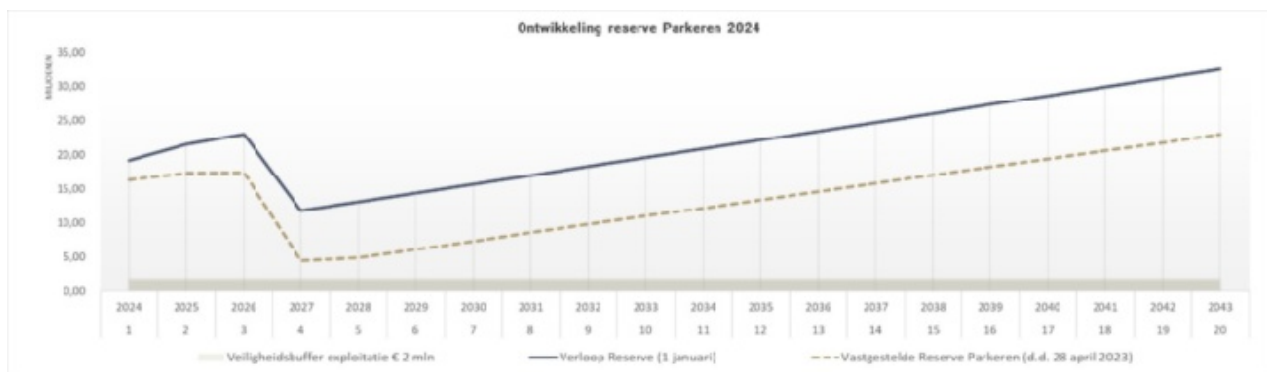
- De grondkosten van fietsenstalling de Geus. De kosten zijn opgenomen in 2026 en geraamd op € 0,6 mln.
- De fietsenstalling in de Hartebrugkerk. De kosten zijn geraamd op € 4,4 mln. (€ 2,9 mln. activeerbare lasten en € 1,5 mln. incidentele lasten).
- Een risicobuffer voor de impact rentewijzigingen van jaarlijks € 0,4 mln. (uitgangspunt omslagrente 1,5%)
- Een indexering van de energielasten. Vanaf 2024 wordt jaarlijks een gemiddeld bedrag opgenomen van € 0,22 mln.
- Toename onderhoudskosten van de autogarages Lammermarkt en Garenmarkt. Er wordt jaarlijks (tot en met de einddatum van het onderhoudscontract) ruim € 0,1 per garage opgenomen in de prognose.
- ICT kosten voor applicaties die niet binnen het gesloten systeem van de parkeerexploitatie worden geboekt. Deze kosten worden door de afdeling ICT doorbelast. Jaarlijks wordt een bedrag inclusief indexatie opgenomen van gemiddeld € 0,11 mln.
- Een vervangingsinvestering voor de parkeerautomaten in zone A en B die sinds 2016 in gebruik zijn. Vanaf 2026 wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 0,1 mln.
- Een reservering voor de toename exploitatiekosten parkeergarages (onderhoud gebouwen, schoonmaakkosten en beheerskosten). Jaarlijks wordt een bedrag inclusief indexatie opgenomen van gemiddeld € 0,34 mln.
- Een reservering voor de vervangingsinvesteringen van installaties, parkeerapparatuur en wagenpark. Vanaf 2025 worden jaarlijks extra kapitaallasten opgenomen van gemiddeld € 0,67 mln.
- In de reserve Parkeren is een veiligheidsbuffer opgenomen van € 2 mln. voor potentiële toekomstige economische ontwikkelingen die tegenvallende omzetten ten gevolg hebben.

In het beleidsakkoord 2022-2026 is besloten om de reserve Parkeren in te zetten als dekking voor investeringen in duurzame mobiliteit. Bij het Beleidsakkoord is hiervoor € 17 mln. vanuit de reserve gereserveerd. De reserve

Parkeren zou in 2026 echter negatief worden door de onttrekking van € 17 mln. in combinatie met de macro-economische ontwikkelingen (de meerkosten van nieuwe investeringen, de kostenstijgingen door inflatie). Derhalve is besloten om de onttrekking voorlopig te verlagen naar € 13 mln. De resterende bijdrage van € 4 mln. is pas mogelijk als de stand van de reserve toereikend is en de wens/noodzaak nog steeds bestaat. Let wel, bij het bepalen van de onttrekking moet ook rekening worden gehouden met de nieuwe garage M-kavels, en de hogere bouwkosten voor ophoging en renovatie van de Haarlemmerstraatgarage.

Bijzonderheden ontwikkeling reserve Parkeren :

- Uitgangspunt is het exploiteren van huidige parkeervoorzieningen zonder nieuwe toevoegingen. Bij het instellen van de reserve Parkeren is afgesproken om één keer in de twee jaar de tarieven te indexeren. Vooralsnog hebben wij gerekend met vier tariefsindexaties per 2026 van circa € 0,20.
- Momenteel is er voor de ophoging en renovatie een krediet beschikbaar gesteld van € 8 mln. De extra kapitaal- en exploitatielasten, en meeropbrengsten zijn vanaf 2024 meegenomen in de meerjarenbegroting. Er is uitgegaan van de meerjarenbegroting zonder de beschikbare gestelde € 8 mln. voor de ophoging van de Haarlemmerstraat garage. Aangezien de aanbesteding is mislukt is er een mogelijkheid dat het krediet niet gebruikt wordt.
- De maximaal mogelijke afdracht t.b.v. investeringen in duurzame mobiliteit is € 4 mln. De onttrekking wordt over de jaren 2027 en 2028 verdeeld.

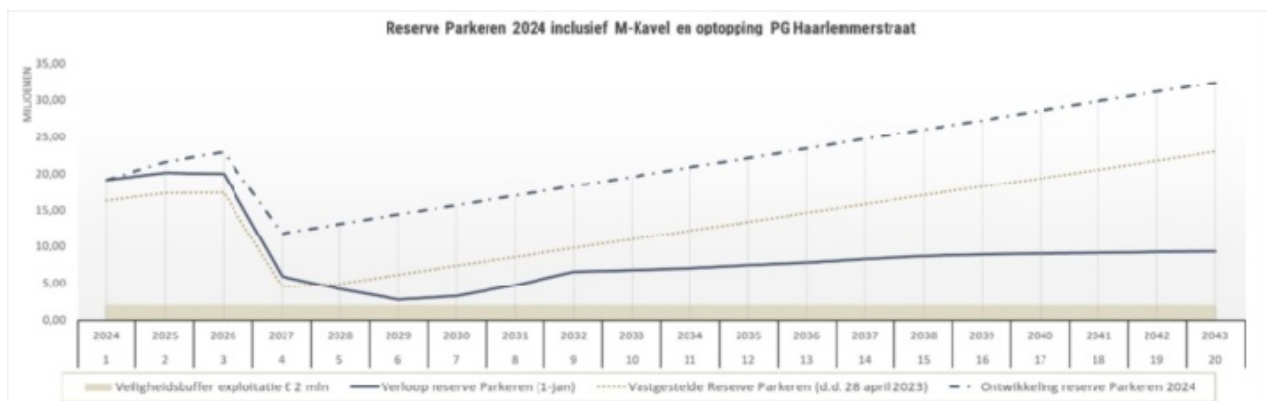

Uitbreiding Haarlemmerstraatgarage en nieuwe parkeergarage M-Kavel

Er is tevens gekeken naar de mogelijkheid om de uitbreiding van de Haarlemmerstraatgarage en de nieuwe parkeergarage M-Kavel te dekken uit de reserve Parkeren. Dit overzicht laat zien wat het effect is op de ontwikkeling van de reserve Parkeren, en of de ruimte er is voor de ontwikkeling van beide parkeergarages en de genoemde extra afdracht omwille van investeringen in duurzame mobiliteit zoals hiervoor is opgenomen.

- In dit overzicht zijn de totaal geraamde investering en exploitatie van zowel de ophoging en renovatie van de Haarlemmerstraatgarage als ook de M-Kavel garage, conform huidige inzichten (per 1 mei 2024), meegenomen. Hierbij is rekening gehouden met geïndexeerde plankosten.
- Vooralsnog hebben wij gerekend met vier tariefindexaties per 2026 van circa € 0,25.

In 2029 is de laagste stand van de reserve circa € 2.7 mln. Conclusie is dat met de hiervoor genoemde maatregelen de reserve Parkeren naar verwachting gezond blijft, en daarmee past binnen het kader van het raadsbesluit uit 2009. Het toekomstbeeld wordt defensief geschetst om mogelijke tegenvallers te kunnen dragen.

Risico's

- Tegenvallende parkeerinkomsten door beperkte bereikbaarheid, en de economische ontwikkelingen.

- Hogere exploitatielasten en investeringen als gevolg van economische ontwikkelingen.
- Een mogelijk gevolg van extra tariefsindexaties is een daling van het aantal bezoekers in Leiden.
- Voor deze risico's is een structurele buffer van € 2 mln. gereserveerd.

